

สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s)

ดำเนินการโดย : กลุ่มวีอาร์แฮปปี้ (We are happy)
สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

“ สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s) ”

พิมพ์ครั้งที่ 1 : 2564

ผู้เขียน : จารุกัญญา เรือนคำ

ผู้ดำเนินการถอดบทเรียน : หทัยรัตน์ สุดา

กองบรรณาธิการ

สำรวจธร นาวาผล

สายใจ คงทน

สุวัฒนา เงินสองสี

กาญจนา แก้วเรือง

คณะทำงาน

กลุ่มwearehappy องค์การสาธารณประโยชน์ 209/265 ม.บุศรินทร์

ถ.บ้านกล้วย-ไทรน้อย ต.พิมลราช อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110

www.wearehappy.in.th , E-mail : wearehappyhome@gmail.com

ผู้สนับสนุน

สำนัก 11 สำนักสร้างเสริมระบบสื่อและสุขภาวะทางปัญญา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)

อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ เลขที่ 99/8 ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ

เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120

โทรศัพท์ 02-343-1500 www.thaihealth.or.th

ข้อมูลเพิ่มเติม

Fan page มหัชจรรย์สื่อสร้างสรรค์ www.facebook.com/mediaforpreschool/

Youtube มหัชจรรย์สื่อสร้างสรรค์ www.youtube.com/มหัชจรรย์สื่อสร้างสรรค์

Website : มหัชจรรย์สื่อสร้างสรรค์ www.3deeforall.org/

ออกแบบรูปเล่ม : กมลรัตน์ คู่อรุณ

ภาพประกอบ : กลุ่มwearehappy องค์การสาธารณประโยชน์

พิมพ์ที่ : บริษัท ออฟเซ็ท พลัส จำกัด

คำนำ

ต้นเดือนกันยายน พ.ศ.2564 มีการผ่อนปรนการบริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิดในประเทศไทย โดยอนุญาตให้มีการเดินทางข้ามจังหวัดได้ องค์การวีอาร์แฮปปี้ จึงอาศัยช่วงเวลาดังกล่าวนี้ถอดบทเรียนพื้นที่การทำงาน โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เพื่อเด็กปฐมวัย เพื่อให้เป็นต้นแบบการทำงาน อันจะนำไปสู่การขยายผลการทำงานในลำดับต่อไป

การถอดบทเรียนในพื้นที่ต้นแบบ 3 พื้นที่ มีข้อสังเกตว่าโครงการฯ ที่ทำงานในพื้นที่นานๆ และประสบความสำเร็จตามตัวชี้วัดของโครงการฯ มักจะมองเรื่องเนื้อหาได้ยากขึ้นเรื่อยๆ สูตรสำเร็จของการจัดทำโครงการฯ ต่อเนื่อง จึงมักจะเป็นเรื่องของขยายงานในพื้นที่ข้างเคียงเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ มากขึ้น (Scale up) ยิ่งโครงการฯ ทำงานกับ “ ผู้มากประสบการณ์ ” “ มากด้วยวิสัยทัศน์ ” และ “ ทำงานเป็น ” นับว่าเป็นความยากอย่างยิ่งยวดของการชวนคุยเพื่อไปต่อข้างหน้า องค์การวีอาร์แฮปปี้จึงเลือกออกแบบให้ “ คนนอก ” ช่วยดูช่องว่างการทำงาน เพราะการที่ไม่ได้คลุกคลีกับงานทุกวัน จะทำให้มองเห็นบางสิ่ง ซึ่งจะไปแล้วตรงนี้ใครๆ ก็ทำได้ แต่การจะทำให้คนทำงานเหล่านี้เข้าใจบางสิ่งที่เป็นช่องว่างเหล่านี้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ เราต้องมีกระบวนการพาไปถึงจุดนั้นด้วยกระบวนการหรือวิทยากรที่มีคุณภาพ

การถอดบทเรียนครั้งนี้ออกแบบเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential learning) โดยใช้คำถามชวนคิดและชวนคุย เพื่อตั้งคำถามการทำงานที่มากกว่าการทำงานเพื่อกิจกรรม แต่เป็นการทำงานตามบทบาทหน้าที่หรือความถนัดที่แต่ละคนมีอยู่ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กลุ่มเป้าหมาย

เรื่องราวที่ทรงพลังของการถอดบทเรียนที่บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ คงหนีไม่พ้นความคิดของ คุณสุเมธ แก้วหลวง ประธานกองทุนหมู่บ้านฯ ที่ทำงานเรื่องดังกล่าวมากกว่า 20 ปี ตอบคำถาม

ที่ว่า “ หากเราจะทำให้เด็กเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพด้วย การพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติพึงประสงค์ 6 ประการ¹ เราสามารถทำอะไรได้หรือไม่ ”

เรื่องราวที่ทรงพลังในพื้นที่เทศบาลตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นบทสนทนารอบ คุณนันทน์ภัส เจอภาค ซึ่งเป็นนักวิชาการศึกษาของเทศบาลตำบลทากาศ เธอเล่าว่าตำบลนี้มีประชากรประมาณ 4,000 คน มีถนนหลักสายเล็ก ๆ ผ่ากลางเพียงแค 1 สาย ตอนนี้อยู่ทางเทศบาลเพิ่งมีโครงการจะสร้างถนนเลียบริมแม่น้ำแม่ทากอีก 1 สาย แต่ตอนนี้ก็ใช้ถนนลูกรังไปก่อน ที่นี้จ้างเหมาคนพิการ 3 คนมาทำสวนเกษตรที่เทศบาลซื้อที่ดินไว้ คนดูแลสวนชายฝั่งปลอดภัยให้แม่ค้ารับไปขายต่อ ได้ค่าแรงและเปอร์เซ็นต์ในการขายผักพัฒนาคุณภาพชีวิตตัวเอง ส่วนที่นาก็หมุนเวียนให้ชาวบ้านผลัดกัน มาทำนาโดยเทศบาลขอข้าวเพียง 10 กระสอบ (ไม่มีค่าเช่า) งบประมาณเรื่องการศึกษามาเป็นอันดับหนึ่ง นักวิชาการศึกษายกย่องว่าเธอไม่เคยถูกตัดงบประมาณในการทำงานเลย เทศบาลทำศูนย์เด็กเล็กโดยซื้อที่ดินเอาไว้ 40 ไร่ ลูกของเจ้าหน้าที่ก็อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนี้ เทศบาลตำบลทากาศมีแผนว่าจะทำโรงเรียนประถมต่อเนื่อง ตอนนี้อยู่ที่ดินแล้ว และจะเริ่มทำในไม่ช้านี้ เจ้าหน้าที่ที่นี้เป็นคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ มุ่งมั่นทำงานมีงานเสาร์อาทิตย์ก็ต้องทำงาน คนทำงานต้องสู้งานพอควร เธอเล่าว่าหากปิดหมู่บ้านด้วยสถานการณ์ใดๆ ก็แล้วแต่ ที่นี้อยู่ได้ เหล่านี้สะท้อนวิสัยทัศน์การลงทุน และการพัฒนาคน โดยเน้นการศึกษามาเป็นลำดับต้นๆ

¹ อารมณ (ควบคุมอารมณ์ได้) ไม่ใช่ความรุนแรง มีความเมตตา) ความสัมพันธ์ (ความรู้จักผูกพัน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น) สถิติปัญญา (ทักษะในการแก้ปัญหา ฟังตนเอง) วินัย (มีความรับผิดชอบ รู้จักถูกผิด) รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น และความฉลาดรู้ทางสุขภาพ (Health Literacy)

ในมุมมองของผู้เขียนที่เป็นคนเก็บประเด็นเรื่องเล่าจากคนในพื้นที่ จะมีความสุขกับการสังเกตคำพูดที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจของคนทำงานในระหว่างการลงพื้นที่ คุณวารุณี เบิงตา เล่าว่า “หนูทำโครงการมหัศจรรย์ 3 ดีในศูนย์เด็กเล็กและชุมชน ก็ทำตามตัวโครงการ เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง หนูก็ทำไปก่อน หนูถือว่าหนูได้เรียนรู้” คำพูดเช่นนี้มีความหมายมากในแง่ของการพัฒนาโครงการฯ ต่อเนื่อง นอกจากจะสะท้อนว่าเราได้คนทำงานที่เรียนรู้ เราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าระหว่างทางของการดำเนินโครงการ ผู้ดำเนินโครงการฯ ในส่วนกลางจำเป็นต้องสนับสนุนทางวิชาการ (technical support) ที่อาจจะผ่านมาทางการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ และการติดตามและประเมินผลในพื้นที่ (M&E) แบบลงเยี่ยม (on the job training)

การได้เข้าพื้นที่ จัดการสนทนากลุ่มย่อย ด้วยการประสานงานของผู้ประสานงานแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ทีมงานได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการถอดบทเรียนการทำงาน และได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเขียนรายงานฉบับนี้ออกมาได้ นับว่าเป็นความเกื้อกูลของทุกฝ่าย ที่ได้นำประสบการณ์ที่ดีถ่ายทอดให้แก่ทีมงาน อย่างน้อยการถอดบทเรียนหรือการเหลียวหลัง ก็ทำให้เราแลหน้าได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้การสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะของเด็กในชุมชนเพื่อที่จะเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคตข้างหน้าจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีองค์ประกอบของคนทำงานโครงการฯ ในทุกระดับ หน่วยงานและบุคลากรทุกภาคส่วนในชุมชน และการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ขอบคุณจากใจที่ร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงไปด้วยกัน
กลุ่ม wearehappy
องค์กรสาธารณประโยชน์

สารบัญ

	หน้า		หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	10	ส่วนที่ 5 “ ความเหมือนที่ความต่าง ”	181
ส่วนที่ 1 บทนำ	45	พื้นที่ของโครงการฯ	
ส่วนที่ 2 จากวิหาร.....สู่ลานกิจกรรม การสร้างงานจากวิถีของ	55	การดำเนินงานภายใต้โครงการฯ	
กลุ่มคนในชุมชนประสบการณ์พื้นที่ต้นแบบชุมชนหมู่ที่ 3		บทเรียนจาก 3 พื้นที่ในการสร้างกระบวนการทำงานชุมชน 3 ดี	
บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่		ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการฯ	
ส่วนที่ 3 ท้องถิ่นพัฒนาเด็ก การมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่าง	97	ภาคผนวก	197
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเทศบาลตำบลทากาศ ประสบการณ์		-รายชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อถอดบทเรียนและเขียนรายงาน	
จากพื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ		“ สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s) ”	
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน		-นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	
ส่วนที่ 4 จากปัจเจก...สู่ชุมชน เกิดกลุ่มการพัฒนาเด็กปฐมวัย	135		
ประสบการณ์จากพื้นที่ต้นแบบหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง			
ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง			

บทสรุปผู้บริหาร

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

“สามดี สามมิติการทำงาน และสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s)” เป็นรายงานที่กล่าวด้วยเรื่องรูปแบบกระบวนการการนำยุทธศาสตร์ 3 ดี เข้าไปบูรณาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน เพื่อให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย จากตัวอย่างใน 3 พื้นที่ต้นแบบ ซึ่งได้แก่ (1) ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (2) ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และ (3) ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

โครงการ “มหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2557-2561 ซึ่งเป็นการดำเนินงานเชิงรุกของกลุ่มแผนงานสื่อสร้างสรรค์สุขภาวะ ที่ได้บูรณาการการทำงานของแผนงาน 3 แผนงาน ได้แก่ (1) แผนงานสื่อสร้างสรรค์สุขภาวะเยาวชน (สสย) (2) แผนงานส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และ (3) แผนงานศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับแผนสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม (สำนัก 6) ภายใต้ภารกิจในการสร้างพื้นที่สุขภาวะให้มากขึ้น ส่งเสริมให้มีพื้นที่ที่สร้างโอกาสและประสบการณ์ในการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กที่เหมาะสม รอบด้าน

และตามวัย โดยการมีส่วนร่วมของเด็ก ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการที่หลากหลายมิติ การดำเนินงานเป็นการสร้าง “พื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก” โดยเน้นไปที่การสร้างสุขภาวะที่ดี 4 ด้าน (กาย จิต สังคม ปัญญา) ด้วยยุทธศาสตร์ 3 ดี (สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิปัญญาดี) อันจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและดึงเด็กออกจากสื่อที่ไม่สร้างสรรค์ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้เด็กมีคุณสมบัติพึงประสงค์ 6 ประการที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและความเป็นพลเมืองเด็กที่มีคุณภาพ ได้แก่

- 1) อารมณ์ - ควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ใช้ความรุนแรง มีความเมตตา
- 2) ความสัมพันธ์ - ความรู้จักผูกพัน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 3) สติปัญญา - ทักษะในการแก้ปัญหา ฟังตนเอง
- 4) วินัย - มีความรับผิดชอบ รู้จักถูกผิด
- 5) รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น
- 6) ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ

ทั้งนี้โครงการฯได้เลือกทำงานกับเด็กปฐมวัย (0-6 ปี) ซึ่งถือเป็นวัยสำคัญในการสร้างรากฐานของชีวิต เพราะร่างกายและสมองของเด็กเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดในการเรียนรู้และการสร้างบุคลิกภาพให้แก่เด็ก ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญควรได้รับการพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ด้าน (กาย จิต สังคมและปัญญา) และควรมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับวัย อาทิ การเรียนรู้จากประสาทสัมผัส สำรวจสิ่งรอบตัว เล่น ค้นคว้า ค้นพบ คิดแก้ปัญหา เลือกลง ตัดสินใจ ใช้ภาษาในการสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปสู่การมีคุณสมบัติพึงประสงค์และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพภายใต้โครงการฯ คือ ยุทธศาสตร์ 3 ดี หรือ สื่อดี พื้นที่ดีและภูมิดี โดยสื่อดีหมายถึง สื่อการเรียนรู้ อุปกรณ์ กระบวนการ กิจกรรมที่ครูผลิตขึ้นเป็นวัสดุธรรมชาติ เพื่อทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้คิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง มีความปลอดภัยสำหรับเด็กเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามช่วงวัย สื่อดีในที่นี้ยังรวมถึงสื่อบุคคล เช่น ครูและผู้รู้ในชุมชนด้วยเช่นกัน พื้นที่ดีหมายถึง พื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่การเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างครู เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อเอื้อหรือส่งเสริมต่อการเรียนรู้ของเด็ก และภูมิดีหมายถึง การนำเอาภูมิความรู้หรือภูมิปัญญาในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

การดำเนินโครงการดังกล่าวได้สร้างรูปแบบการทำงานจากบริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการทำงานของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้งภายใต้โครงการฯ เพื่อผลิตสื่อดีให้แก่เด็ก ซึ่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าร่วมโครงการกว่า 708 ศูนย์ทั่วประเทศ และต่อมาในปีพ.ศ. 2562 ขยายงานสู่บริบทชุมชน ซึ่งก็ยังคงเริ่มต้นจากการพัฒนาครูให้เป็นแกนนำครูนักสื่อสารสุขภาวะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ด้วยการ “บูรณาการมหัศจรรย์สามดี สู่มุมชน เพื่อเด็กปฐมวัย”

การดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยครูแกนนำและคณะทำงาน หรือ “นักสื่อสารสุขภาวะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง” มีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ที่เริ่มจาก

1. ประชุมแกนนำครู รวมทั้งตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน เพื่อ แต่งตั้ง คณะทำงานและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน มีการประชุมอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 4 ครั้ง/ปี

2. สำรวจข้อมูลสถานการณ์การจัดการกิจกรรมและพื้นที่สร้างสรรค์ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กและสภาพแวดล้อม

3. เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความรู้และทักษะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์

4. ถ่ายทอดทักษะและความรู้ สู่เพื่อนครู

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์

5.1 จัดมุมการเล่นและพื้นที่กิจกรรมทางกายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และจินตนาการ โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น มุมเล่นทรายและน้ำ ฯลฯ

5.2 ผลิตสื่อและดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ เสริมสร้างจินตนาการของเด็ก รวมทั้งสร้างความฉลาดรู้ทางสุขภาพเพื่อเกิดแนวโน้มพฤติกรรมสุขภาวะ

5.3 จัดมุมการอ่านในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยการมีหนังสือ และกิจกรรมการอ่านที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยและสร้างความฉลาดรู้ทางสุขภาพ

5.4 จัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมจากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น

การปั้น ศิลปะจากธรรมชาติ กิจกรรมประดิษฐ์หุ่นเชิด-หุ่นมือ กิจกรรมประกอบจังหวะ ฯลฯ

6. ประเมินพฤติกรรมและพัฒนาการเด็กเล็กทุกเดือน เพื่อนำข้อมูล มาวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก สภาพแวดล้อม และครู

7. นำเสนอผลการดำเนินงาน สรุปลสถานการณ์ กิจกรรม และรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ปกครอง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรม และติดตามพฤติกรรมของเด็กในขณะที่อยู่ที่บ้าน

ส่วนการดำเนินการในชุมชนสามดี มีกระบวนการ 6 ขั้นตอนได้แก่

1. ประชุมแกนนำครูและพี่เลี้ยง รวมทั้งตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน คณะกรรมการศพด. ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

2. สำรวจข้อมูลสถานการณ์การขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ 3 ดี

3. คณะทำงานโครงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำเสนอ สถานการณ์เรื่องการจัดการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์ใน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาเด็กเล็ก และรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ปกครองด้านพฤติกรรมของเด็กที่เปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรม และกระบวนการติดตามพฤติกรรมของเด็กในขณะที่อยู่ที่บ้าน

4. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น เวทีขับเคลื่อน ศพด.มหัศจรรย์ 3 ดี พื้นที่เรียนรู้ ครอบครัว 3 ดี มีดีทุกวัย

5. การนิเทศ ติดตามหนุนเสริม ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ โครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำงานในปี) ในพื้นที่หรือภูมิภาคของตัวเอง

6. กิจกรรมสรุปประสบการณ์และถอดบทเรียนจากการทำงาน ค้นหา และถอดบทเรียนโครงการที่มีโอกาสพัฒนาต่อยอด หรือมีการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นตัวอย่างการดำเนินงานและเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ รวมถึงบทเรียนที่ส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต

การดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมานั้นทำให้เกิดผลผลิตต่อเด็กปฐมวัยและผลลัพธ์มากมาย รวมถึงการเกิดพื้นที่ต้นแบบหลายพื้นที่ ผู้ดำเนินโครงการฯ จึงต้องการรวบรวมชุดประสบการณ์ทำงานและสังเคราะห์กระบวนการทำงานจาก “**นักสื่อสารสุขภาวะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง**” ให้เป็นรูปแบบกระบวนการนำยุทธศาสตร์ 3 ดีเข้าไปบูรณาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน

ดังนั้นทางโครงการฯ มีการถอดบทเรียนและรวบรวมชุดประสบการณ์การทำงานใน 3 พื้นที่ต้นแบบ ผ่านเครื่องมือเดียวกันคือการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้พื้นที่ต้นแบบ 3 แห่ง เพื่อให้เห็นรูปแบบการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนรวบรวมและวิเคราะห์ข้อเสนอให้เป็นข้อเสนอในการทำงานระดับต่างๆ ได้แก่ ชุมชน โครงการฯ และนโยบาย โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

1. ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นพื้นที่การทำงานของกลุ่มนักสื่อสารสุขภาวะที่เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณในพื้นที่ที่มีการทำงานมาอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ขับเคลื่อนงาน

“โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เพื่อเด็กและเยาวชน บ้านล้านตอง จังหวัดเชียงใหม่” (หรือชุมชน 3 ดีชีวิตมีสุข เพื่อเด็กปฐมวัย) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านล้านตอง ซึ่งเรียนหนังสือต่างโรงเรียนกันได้มารู้จักกัน การทำกิจกรรมยังมุ่งลดการใช้เวลาหน้าจอมือถือในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยการใช้กิจกรรมต่างๆ เข้าไปแทนที่เวลาในการเล่นมือถือ โดยมีแนวยุทธศาสตร์ของ 3 ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดีและภูมิดี เป็นกรอบการทำงาน โครงการนี้เสนอในนามของคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายปกครองบ้านล้านตอง มีข้อสังเกตเบื้องต้นว่าคณะทำงานของโครงการฯ เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณ ผู้สูงอายุ และฝ่ายปกครองที่ร่วมกันดำเนินโครงการมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 โดยวางกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเด็กปฐมวัยอายุตั้งแต่ 3 ขวบ ถึง 12 ปี จำนวน 36 คน กลุ่มเป้าหมายรองได้แก่ คณะทำงานและผู้สูงอายุ รวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับโครงการฯ จำนวน 125 คน (ระบุไว้ในเอกสารแผนปฏิบัติการโครงการฯ)

นักสื่อสารสุขภาวะเพื่อการเปลี่ยนแปลงในบ้านล้านตองหรือคณะทำงานโครงการฯ คือ ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน มีบ้านใกล้ๆ กัน เจอกันและเห็นหน้ากันทุกวันในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การไปตลาด และการไปวัดกัน ทุกๆ วันพระ เป็นต้น คนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่คนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่น และมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานสร้างสุสานหมู่บ้าน งานปอยหลวง งานยี่เป็งรำลึก เป็นต้น ก่อนหน้าที่จะมีโครงการฯ นี้เข้ามาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการของโครงการฯ การรวมกลุ่มคนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเกิดขึ้นตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ จึงพบเจอกันที่วัด และใช้วิหารวัดเป็นที่รวมกลุ่มและประชุมกันเพื่อทำกิจกรรมชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบการประชุมแบบเป็นทางการ แต่ใช้วิหารวัดเป็นที่รวมกลุ่ม ลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในตำบลล้านตองคือ “ผู้สูงอายุ” ที่เป็นข้าราชการเกษียณ อาทิ ครู ตำรวจ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องดนตรีพื้นเมือง และฝ่ายปกครองที่มีบทบาทหน้าที่ในชุมชน จึงทำให้มี “กองทุน” ที่ช่วยการทำงานได้ดี คุณสมบัติอันพึงประสงค์ของคณะกรรมการฯ เหล่านี้คือ การมีจิตอาสาและเห็นว่าการโครงการฯ เป็นประโยชน์กับลูกหลาน โดยการรวมกลุ่มไม่จำกัดวิชาชีพ เพศ วัย และบทบาททางสังคมแต่อย่างใด แต่เน้นการนำความคิดและองค์ความรู้ที่แต่ละคนมีอยู่มาใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นสิ่งที่โครงการฯ ได้เรียนรู้ในการเลือกพื้นที่การทำงาน เพื่อขยายผลไปยังพื้นที่อื่น คือคุณสมบัติของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถมาจากพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกันตามวิถีธรรมชาติ กลุ่มคนที่มารวมตัวกันนั้นมีความมุ่งมั่นและปรารถนาที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ในรูปแบบของผู้มีจิตอาสา การนำโครงการฯ เข้าไปในชุมชนต้องให้ “คนใน” ได้ทำหน้าที่ในการประสานงานและกลุ่มคณะทำงานยังสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานได้ด้วยซึ่งเป็นกระบอกเสียงที่ดีในการประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของโครงการฯ ที่แยบยลและเป็นธรรมชาติ

“ไฮ-ไลต์” กิจกรรมในโครงการฯ สำหรับพื้นที่บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทรายนั้น ให้ความสำคัญกับ “ภูมิดี” ที่พัฒนาไปสู่สื่อดีและพื้นที่ดีตามลำดับ ทั้งนี้ข้อสังเกตว่าสิ่งที่สำคัญหรือไฮ-ไลต์ในมุมมองของคณะกรรมการฯ แต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน แต่สามารถสรุปลักษณะสำคัญของกิจกรรมโครงการฯ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ 10 ประการได้แก่

- (1) ต้องมีลักษณะการสร้างการเรียนรู้ที่แตกต่างจากระบบการศึกษาเป็นการต่อยอดการเรียนรู้ที่ได้ก้ๆ ในโรงเรียนไม่มี
- (2) การรื้อฟื้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และทำหน้าที่สืบทอดด้านภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้คำสอนของบรรพบุรุษของตนซึ่งถือวิชาชีวิตของเด็กในชุมชน
- (3) กิจกรรมเป็นการออกแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Active learning) และมีการใช้ศิลปะเป็นวิธีการในการสื่อสารความเข้าใจต่อโครงการฯ 3 ดี และสถานการณ์โควิด
- (4) กิจกรรมที่เสริมสร้างการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการเรียนรู้
- (5) การสร้างความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน
- (6) การทำกิจกรรมสามารถลดการใช้มือถือของเด็กได้
- (7) สร้างสุขให้คนในชุมชน
- (8) สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีตัวชี้วัดคือการระดมทุนเพิ่มเติมให้แก่โครงการฯ
- (9) การบริหารจัดการโครงการฯ ของคณะทำงานทำให้กิจกรรมได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในชุมชนโดยตรง
- (10) คณะทำงานยังต้องบริหารงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในชุมชน

หากจะวิเคราะห์ความสำเร็จของการบริหารจัดการโครงการฯ พบว่าวิธีการในการเชื่อมโยงคนกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันผ่านการสื่อสารโดยใช้ระบบออนไลน์ หรือ แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารและดึงผู้ที่มีความสามารถมาเป็นครูในการสอนเด็กๆ ในชุมชน ผนวกกับต้นทุนเรื่องบุคลากรที่เป็นทีมงานกับผู้ใหญ่บ้านเป็นข้าราชการเกษียณ ความสามัคคีและความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ที่เป็นผู้มีจิตอาสาและเสียสละ นอกจากนี้ลักษณะเด่นของพื้นที่บ้านด้านตรงคือความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เวลา ความสามารถ และงบประมาณ เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ

ภาพความสำเร็จ “ที่เกิดขึ้น” ได้แก่ การสร้างสัมพันธ์ภาพในชุมชน 2 ระดับคือ ระดับเด็กกับเด็ก และเด็กกับผู้สูงอายุในชุมชน เด็กก็ได้สร้างความภาคภูมิใจให้ผู้สูงอายุในชุมชน การสร้างความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มวัยในชุมชน (พื้นที่ดี) การเรียนรู้ภูมิดีและรู้จักรากเหง้าของตนเอง การมีสื่อดี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งการลดชั่วโมงในการเล่นมือถือ ไม่เกิน 1 ชั่วโมง และความเคยชินเรื่องการดื่มน้ำเปล่าๆ ไม่ได้ทานน้ำอัดลม นอกจากนี้ **ภาพความสำเร็จ “ที่อยากเห็น”** คือ การบูรณาการทุกอย่าง ทั้งคน เวลา ทรัพยากรและการขยายผลจากรูปธรรมการทำงาน และการได้รับการสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่อง

ช่องว่างหรือข้อจำกัด รวมถึงความท้าทายในการทำงาน มี 7 ประการ คือ ประการที่ 1 การทำงานยังพัฒนาไปไม่ถึงผู้กำหนดนโยบายในตำบล หรือ หน่วยงานในท้องถิ่น

ประการที่ 2 การรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันเสาร์และอาทิตย์ ที่มาจากเด็กหลากหลายวัยและฐานะ เป็นการจัดการที่ค่อนข้างยาก

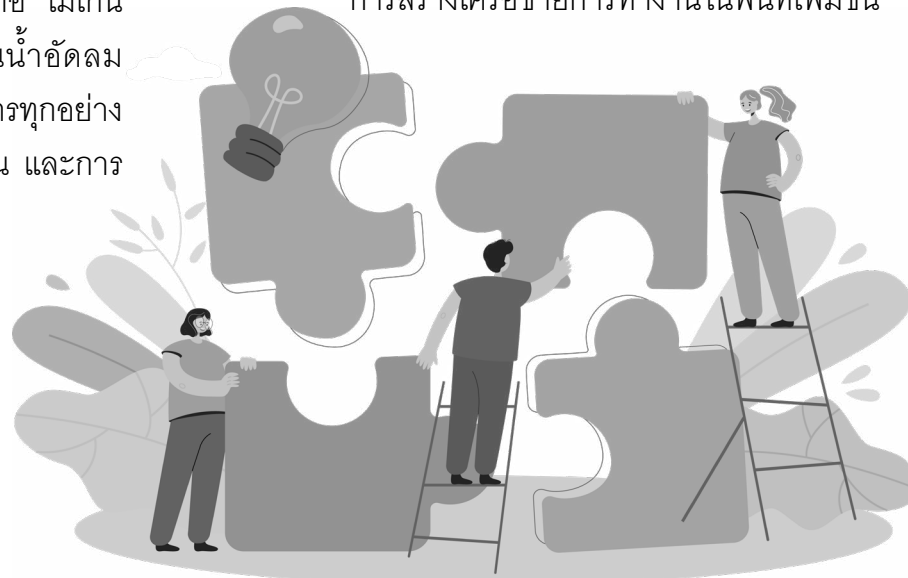
ประการที่ 3 งานในชุมชนจึงเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ ไม่สามารถกีดกันเด็กออกไปและเลือกทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้ คนทำงานจึงต้องหางบประมาณจากที่อื่นมาเสริม

ประการที่ 4 การเข้าถึงเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 3-12 ปีนั้น ยังทำได้ไม่ถึงร้อยละ 50 ของเด็กในชุมชน

ประการที่ 5 การทำกิจกรรมเน้น “ภูมิดี” จากผู้สูงอายุ แต่ยังไม่เข้าสู่ “ภูมิเท่าทัน” ต่อโลกมากนัก

ประการที่ 6 วิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง ยังเป็นการทำงานที่ยังต้องเติมเข้าไปในโครงการฯ

ประการที่ 7 การขยายโครงการฯ ไปให้ครอบคลุมระดับตำบล โดยการสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น

แนวทางการดำเนินงานต่อเนื่อง โดยเครื่องมือวิเคราะห์สมรรถนะการทำงานด้วยคำถาม 6 ข้อ คือ

- (1) ภารกิจ
- (2) วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำ ทำไม
- (3) ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร
- (4) หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- (5) หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไร
- (6) หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีทักษะอะไรบ้าง พบว่าเกิดแนวทางที่จะดำเนินการ 6 ภารกิจ ได้แก่

- (1) การสร้างภูมิเท่าทันเรื่องยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชน
- (2) การสร้างกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนที่ประกอบไปด้วยรุ่นพี่เยาวชนที่อยู่ระดับชั้นมัธยมต้น 12-18 ปี
- (3) การสร้างเครือข่ายในระดับตำบล
- (4) การระดมทุนจากเทศบาลตำบล
- (5) การสร้างวินัยเรื่องการเงิน และ
- (6) กิจกรรมสุขภาพะด้านกาย

2. ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการนำยุทธศาสตร์ 3 ดีพัฒนาต่อเนื่องจากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไปสู่ความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชนในส่วนของกองการศึกษา

พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นตัวอย่างของท้องถิ่นพัฒนาเด็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน จุดเริ่มต้นของคณะทำงานโครงการฯ หรือนักสื่อสารสุขภาพะเพื่อการเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นมาจากโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ 3 ดี ในศูนย์เด็กเล็กในปีพ.ศ. 2562 และเข้าสู่โครงการฯ ในชุมชนปีพ.ศ. 2563 ผ่านผู้ประสานงานโครงการฯ ที่เป็นครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยเป้าหมายที่อยากพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และตนเองก็เป็นคนรักเด็กเป็นทุนเดิม

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อถอดบทเรียน 8 คน ในครั้งนี้ มีทั้งผู้กำกับดูแลนโยบายด้านการศึกษาของท้องถิ่น หน่วยงานผู้ปฏิบัติการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดูแลพัฒนาการเด็กโดยตรงและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ หากจะอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม แบบแผนภาพแบบเวนน์ (Venn Diagram) เราสามารถกำหนดวงกลมตรงกลางคือ ผู้รับผลประโยชน์ในโครงการฯ ซึ่งเป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกันของทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้สนับสนุนด้านนโยบาย ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่าผู้สนับสนุนด้านนโยบายจึงทำให้ครู หรือผู้ปฏิบัติการอยู่ในวงที่สองถัดมา ส่วนวงกลมวงนอกหรือเป็นผู้สนับสนุนที่มีความใกล้ชิดกับผู้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ แต่น้อยกว่าครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ขนาดของวงกลมวงที่ 3 ที่ใหญ่กว่า

วงใดทั้งหมดแสดงให้เห็นนัยของความสำคัญในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน แต่ทั้งสามส่วนนี้ก็สามส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด 3 ดีสู่ชุมชน

สิ่งสำคัญที่สุด หรือ ไฮ-ไลต์ในการดำเนินโครงการฯ ที่ผ่านมามีตามมุมมองของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยแต่ละคน มีทั้งสิ้น 8 ข้อ คือ

- (1) แนวยุทธศาสตร์ 3 ดี
- (2) วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความสำคัญที่เด็ก เพื่อเข้าไปแทนที่เวลาในการใช้โทรศัพท์ของเด็ก โดยการออกแบบตามที่เด็กชอบและกำหนดตารางการทำกิจกรรมชัดเจน เดือนละ 2 ครั้ง ในวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 9.00-12.00 น. รูปแบบกิจกรรมเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว กิจกรรมยังออกแบบพื้นที่ดีในบ้าน ดึงผู้สูงอายุใน 10 ครอบครัว เป็นครูให้แก่เด็ก (ปราชญ์ชุมชน)
- (3) เด็กที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เด็กลดการใช้มือถือ และมีพัฒนาการดีขึ้น
- (4) พื้นที่ดี โดยสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น พื้นที่ทางกายภาพ และ กลายเป็นภูมิทัศน์เพื่อการศึกษา และพื้นที่การเรียนรู้ชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน
- (5) ตลาดนัดสามดี เพราะเป็นแหล่งรวมของสื่อดี ตลาดนัดสามดี ยังเป็นรูปธรรมของการให้ความสำคัญต่อเด็กและโครงการฯ ที่มาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน
- (6) การดำเนินงานก่อให้เกิดความรักความสามัคคี
- (7) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการทำงาน
- (8) การเกิดเครือข่ายการทำงานเพื่อเด็กและนำการเรียนรู้มาบูรณาการต่อยอดในพื้นที่ ซึ่งระดับของเครือข่ายนั้นมีทั้งภาคีเครือข่ายภายใต้โครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสสส.และเครือข่ายระดับพื้นที่

ไฮ-ไลต์ที่ผ่านมุมมองของแต่ละคนมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน บางคนมองไฮ-ไลต์เรื่องเดียวกันแต่ต่างเหตุผลกันไป ไฮ-ไลต์มักจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ในการทำงานของแต่ละคน ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย จะมองภาพรวมเรื่องการมีส่วนร่วม การสร้างภาคีเครือข่ายในระดับโครงการฯ และในระดับพื้นที่ ส่วนผู้ปฏิบัติการณ์มักจะให้ความสำคัญกับเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ รวมถึงแนวยุทธศาสตร์การทำงาน และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

ที่ผ่านมาโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ได้รับงบประมาณร่วมสนับสนุนจากเทศบาลตำบลทากาศ โดยใช้งบประมาณปี 2564 นอกจากนี้เทศบาลทากาศได้บรรจุไว้ในเทศบัญญัติปีงบประมาณปีพ.ศ. 2565 แล้ว วิธีการขอใช้งบประมาณของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนงานร่วมกับเทศบาลตำบล เริ่มจาก (1) ผู้อำนวยการหน้าของเราทราบว่า อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลของเรามีอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมเด็กและเยาวชน หากการส่งเสริมเด็กและเยาวชนเข้ากับอำนาจหน้าที่ข้อนี้เราก็สามารถทำโครงการได้ ซึ่งจะเป็นโครงการอะไรก็ได้ที่สนับสนุนเด็กและเยาวชนในพื้นที่ (2) ทำแผนการศึกษา ก่อนทั้งนี้เทศบาลจะต้องคิดเรื่องการวางแผนการทำงานและการวางแผนงบประมาณ หากโครงการฯ ในรูปแบบนี้อยู่ในแผนงาน เทศบาลตำบลก็จะดูแลเรื่องกระบวนการเริ่มต้น เช่น การมอบหมายให้ครูดำเนินการ เป็นต้น (3) เมื่อทำแผนเสร็จแล้วขอตั้งงบประมาณจากผู้บริหาร เมื่อได้รับการอนุมัติก็สามารถดำเนินการได้ (4) บทบาทของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลในระหว่างการทำงานนั้น สามารถเป็นผู้สนับสนุน หรือ เป็นพี่เลี้ยงให้ได้ อาทิ หากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการไปแล้วมีปัญหาอะไรก็สามารถสอบถามได้ เจ้าหน้าที่เทศบาลก็สามารถช่วยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแก้ไขปัญหาได้ ด้วยการให้คำปรึกษาและชี้แนะต่อการทำงานได้

เนื่องจากการทำงานเสร็จกับสำเร็จไม่เหมือนกัน เมื่อเราทำงานจบก็คือเสร็จ แต่ความสำเร็จอยู่ที่ผลลัพธ์การทำงาน ดังนั้นวิทยากรจึงชวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มประเมินด้วยการให้คะแนนความพึงพอใจในโครงการฯ ด้วยคะแนนเต็ม 10 เราจะให้คะแนนเท่าไร? พร้อมกับการให้เหตุผล การประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการฯ ในรูปแบบการประเมินตนเองนั้นพบว่ามีความพึงพอใจในระดับ 8-10 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ความพึงพอใจที่ดีมาก กลุ่มของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในฐานะผู้ปฏิบัติงานให้คะแนนความพึงพอใจค่อนข้างสูงเพราะผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนการทำงานที่ระบุไว้ ภาพรวมที่ยังไม่น่าพึงพอใจนักมาจากปัจจัยเงื่อนไขแวดล้อม อาทิ ภารกิจงานที่หลากหลาย การที่เด็กอยู่กับผู้ปกครองสูงวัยที่ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมเด็กได้ รวมถึงจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ยังทำได้เพียงแค่ 10 ครอบครัว เป็นต้น

ในขณะที่แต่ละคนให้คะแนนความพึงพอใจในการทำงานที่ผ่านมาพวกเขาก็จะเห็นช่องว่างการดำเนินงาน เช่น คะแนนการให้ความพึงพอใจในงาน 10 คะแนน ตนเองให้คะแนนความพึงพอใจในการทำงาน 8 คะแนน เหลืออีก 2 คะแนนที่ยังเป็นช่องว่าง ซึ่งช่องว่างที่แต่ละคนสะท้อนทำให้เห็นข้อจำกัด 5 ข้อ

- (1) ความยากในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก
- (2) การรักษากติกาของเด็กยังทำได้ไม่ต่อเนื่อง
- (3) การทำหน้าที่หลากหลายด้านของกองการศึกษาทำให้ต้องแบ่งเวลาไปทำงานอื่น
- (4) การที่เด็กปฐมวัยคนอื่นๆ ยังเข้าไม่ถึงโครงการฯ
- (5) มีเด็กกลุ่มเปราะบางที่คนทำงานยังเข้าไม่ถึง

ข้อจำกัดเหล่านี้ เมื่อนำไปคิดร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาเด็กที่มีสุขภาวะที่ดีตามลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ชุมชน จะกลายเป็น “โจทย์” ในการสร้างแนวทางการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กให้มีสุขภาวะที่ดีและกลายเป็นพลเมืองที่ดีในชุมชนதாகาศต่อไป ตัวอย่างโจทย์ที่ระดมมาได้คือ (1) ผู้ปกครองต้องได้รับการพัฒนา (2) ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก และ (3) หากมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ต้องเพิ่มกิจกรรมที่ไม่ซ้ำแบบเดิม เป็นต้น

เมื่อนำโจทย์เหล่านี้มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือที่เป็นขั้นเป็นตอน หรือเครื่องมือวิเคราะห์สมรรถนะการทำงานด้วยคำถาม 6 ข้อ คือ

- (1) ภารกิจ
- (2) วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำ ทำไม
- (3) ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร
- (4) หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- (5) หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไร
- (6) หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวเราต้องมีทักษะอะไรบ้าง เกิด

แนวทางการดำเนินงานดังนี้

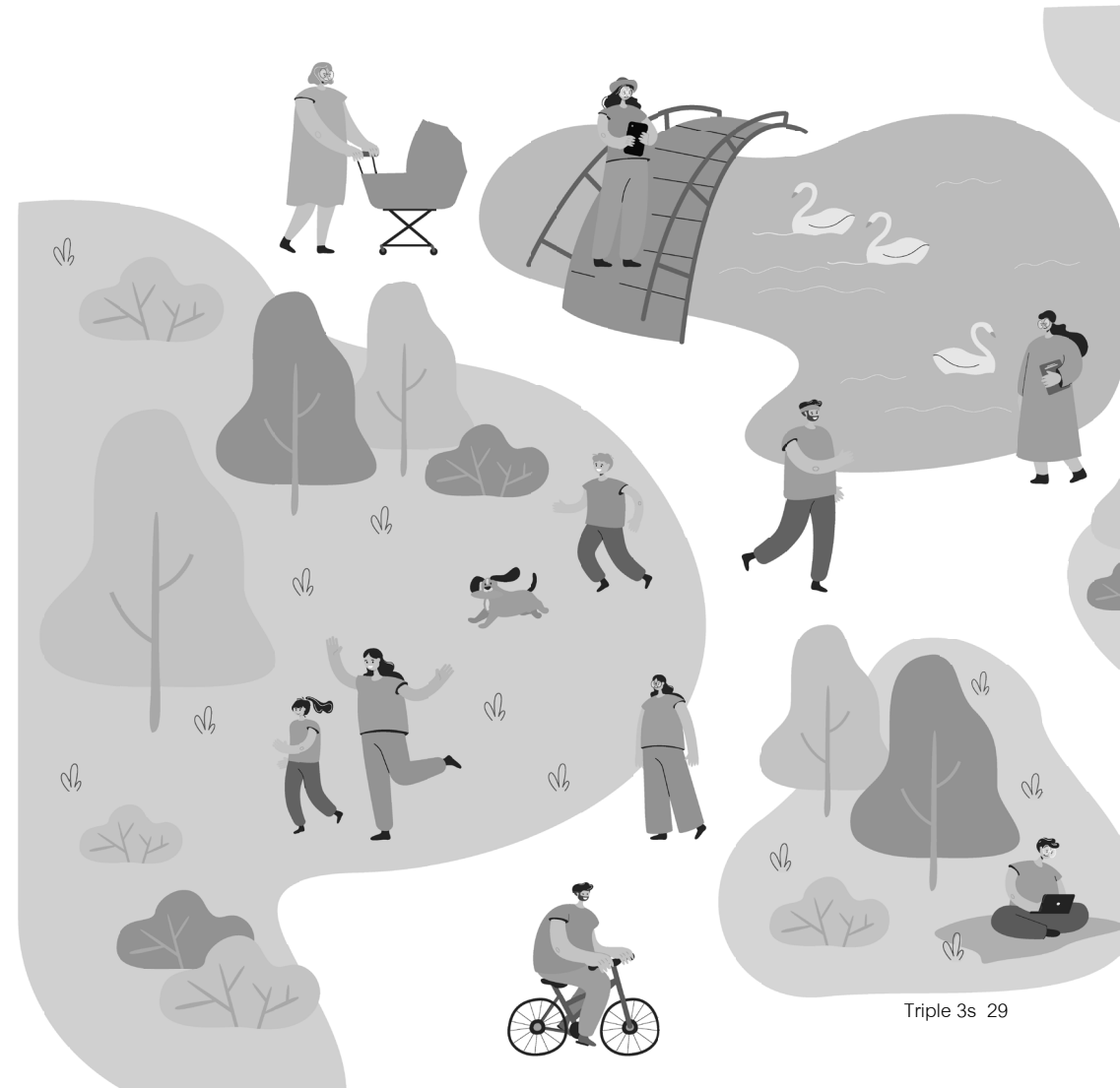
กลุ่มผู้สนับสนุนและผู้ปกครอง พบว่าแนวทางที่จะทำกิจกรรมกับเด็กปฐมวัยจะไม่เน้นวิชาการ โดยพวกเขาจะดึงเอางานของเทศบาลที่ไม่ใช่เฉพาะงานของกองการศึกษา แต่จะนำเอางานของสาธารณสุข และงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมาเกี่ยวข้อง ภารกิจที่จะทำคือ “พื้นที่ว่างในบ้านสร้างแหล่งอาหาร” ที่มาของกิจกรรมนี้คือหากมองย้อนกลับไปหลายสิบปีที่ผ่านมา กลุ่มผู้สนับสนุนเคยทำภารกิจนี้ในระบบโรงเรียนประถมศึกษา โดยหน่วยงานด้านการศึกษาคือโครงการหนึ่งที่ทำบ่อยมากคือโครงการแปลงพืชผักสวนครัว ครูจะให้เด็กแต่ละชั้นในโรงเรียนทำแปลงผัก

สวนครัวที่บ้านแล้วคุณก็จะออกไปประเมิน โครงการนี้เป็นโครงการที่เคยทำ มาแล้ว แต่คิดว่าน่าจะนำมาทำใหม่ เพื่อให้เด็กที่ห่างจากกิจกรรมสัมผัส ไม้ว่าจะเป็นการปลูกพืช การเย็บปักถักร้อย ได้เรียนรู้วิชาที่จะติดตัวพวกเขา ไป เพราะปัจจุบันสาระการเรียนรู้ในห้องเรียนเปลี่ยนไปเป็นการเน้นวิชาการ แต่เด็กจะทำงานที่อยู่ใกล้ตัวไม่เป็น

ครูศุภณีย์พัฒนาเด็กเล็ก เล่าว่าภารกิจเดิมนั้นก็ยังจะทำอยู่ แต่ภารกิจ ที่นำเสนอนี้เป็นภารกิจใหม่ที่จะทำเพิ่มเติม โดยจะจัดอบรมแก่ผู้ปกครอง ในการเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก วิทยากรคือเจ้าหน้าที่รพ.สต. ที่มาทำการประเมินพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่แล้วทุกๆ ปี

ในช่วงท้ายของการถอดบทเรียนในครั้งนี้ วิทยากรได้ถอดสิ่งที่ผู้ เข้าร่วมการสนทนากลุ่มในพื้นที่ตำบลทากาศ ได้เรียนรู้ การวิเคราะห์ผ่าน เครื่องมือสมรรถนะผ่านคำถาม 6 ข้อ เพื่อที่จะทำกิจกรรมในปีหน้า ประเด็น ที่พวกเขาได้เรียนรู้ คือ การได้เห็นกระบวนการในการถอดบทเรียนและนำ ผลที่ได้ไปใช้ต่อยอด ขั้นตอนของการถอดบทเรียนและวิธีการคิด วิทยากร สรุปว่า ในช่วงกิจกรรมแลหน้า ทำให้เราเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นว่าจะไร เป็นจุดแข็ง อะไรเป็นจุดที่ต้องปรับปรุง ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่ากิจกรรมที่เราจะทำ นั้น จริงๆ แล้วก็ไม่ใช่เรื่องใหม่ เป็นกิจกรรมที่เราเคยทำ แล้วก็ห่างหายจาก กิจกรรมนั้นไป โดยไม่มีโอกาสได้ทำอีก แต่เราคิดว่ากิจกรรมนี้เป็นต้นทุน ที่ดีและสามารถนำมาออกแบบกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายในโครงการนี้ได้ เราจึงหยิบต้นทุนของเราขึ้นมาต่อยอดและทำใหม่ ทำให้มันมีประสิทธิภาพ มากขึ้น เครื่องมือการวิเคราะห์สมรรถนะการทำงาน (competency) มักจะ นำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาองค์กรเป็นประจำทุกปี เครื่องมือนี้จะช่วย กรองสิ่งที่เราคิดว่าดี แต่เมื่อเราเอา 6 คำถามมาคุยกัน พบว่า เราไม่ต้อง

ทำภารกิจเช่นนั้นอีกก็ได้ เพราะปีที่แล้วเราก็ทำ และเมื่อเราเอาเครื่องมือ มาวิเคราะห์แล้วพบว่าสิ่งที่เราจะทำและเป้าหมายไม่ไปในทิศทางเดียวกัน เราพบคำตอบว่า **“เราควรเลิกทำ”**

3. ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เริ่มจากการทำงานของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่างถิ่น ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ประสานงานกับชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายในชุมชน และพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตนเอง

พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นตัวอย่างของงานพัฒนาเด็ก จากปัจเจกชน...สู่ชุมชน เกิดกลุ่มการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งคำว่าปัจเจกในที่นี้ หมายถึงการทำงานที่เริ่มต้นจากปัจเจก คือ ผู้ประสานงานที่เป็นครูศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้การประสานงานในชุมชนทั้งกลุ่มผู้นำและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การประสานงานของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับหัวหน้าสำนักปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกพื้นที่โดยพิจารณาจากความเข้มแข็งของผู้นำ เมื่อเลือกได้แล้วจึงมีหนังสือแต่งตั้งและเลือกคณะกรรมการตามลำดับ เพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่เด็กเล่น และครอบครัว 3 ดีในชุมชน

ความสำเร็จของการทำงานครั้งนี้ไม่พ้นกิจกรรมครอบครัว 3 ดี สำหรับ 10 ครอบครัวและพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในชุมชน หลักเกณฑ์ในการคัดสรรครอบครัว 3 ดีจำนวน 10 ครอบครัว มาจาก

1. เด็กต้องอยู่ในช่วงปฐมวัย
2. อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่คุณวราวุฒินดูแลอยู่
3. รวมถึงครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ต่างถิ่น เด็กอยู่กับตายาย
4. ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือ ซึ่งความร่วมมือหมายถึง ให้ความ

สนใจ เปิดใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ พร้อมให้ข้อมูลกับทางโครงการฯ ชวนมาประชุมหรือกิจกรรมเขาก็มา ที่ผ่านมานั้นโครงการฯ ชวน 10 ครอบครัว

มาทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 8 ครั้ง โดยมีการอบรมทำสื่อ 1 ครั้ง การอบรมในหมู่บ้าน 2 ครั้ง การทำพื้นที่เล่น 2 ครั้ง การทำกระทง 1 ครั้ง ตลาดนัดสามดี 1 ครั้ง และเปิดพื้นที่เล่นที่บ้านคุณแดง ยืนยง 1 ครั้ง

พื้นที่เล่นนี้อยู่ในชุมชน เป็นสถานที่กว้างประมาณ 100 ตร.วา (1 งาน) อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีต้นไม้ล้อมรอบ พื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ของรัฐแต่อย่างใด แต่เป็นพื้นที่ที่แม่หลวงอำพันแบ่งให้ใช้เป็นสถานที่ให้เด็กได้วิ่งเล่นหรือเป็นพื้นที่เล่นของเด็กในชุมชนที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีที่ตั้งอยู่ที่บ้านของคุณแดง ยืนยง พื้นที่เล่นดังกล่าวเป็นความร่วมมือของชุมชน ทั้งครอบครัวและผู้นำชุมชนช่วยกันสร้างพื้นที่เล่นให้แก่เด็กๆ เป็นผลงานที่มีคุณค่าเพราะก่อนที่จะมีพื้นที่เล่นนี้ แม่หลวงอำพันได้เชิญคนในหมู่บ้านมาประชุม ให้พ่อแม่ของเด็กปฐมวัยมาช่วยกันทำเป็นกิจกรรมของชุมชน ในสถานที่แห่งนี้ยังมีศูนย์เรียนรู้อยู่ในบริเวณนี้ด้วย พื้นที่เล่นดังกล่าวยังมีคุณแดง ยืนยง ที่คอยดูแลเด็กๆ เพราะคุณแดงมีอาชีพเย็บผ้าที่บ้าน จึงทำงานและอยู่ที่บ้านตลอด เธอได้เปิดบริการดูแลเด็กทุกวันในช่วงเย็นๆ หลังเลิกเรียนเด็กก็สามารถมาใช้พื้นที่นี้ได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพื้นที่เล่นสำหรับเด็ก เป็นเพียงแคพื้นที่เล่น ยังไม่ได้มีตารางทำกิจกรรมกับเด็ก

นอกจากพื้นที่เล่นแล้ว โครงการฯ ยังสำรวจข้อมูลของครอบครัว อาทิ เลี้ยงลูกอย่างไร มีการใช้มือถือหรือไม่ มีเวลาให้ลูกช่วงไหน นอกที่ทุ่มตื่นก็โงง ทานอาหารอะไร กิจกรรมในบ้านมีอะไรบ้าง เด็กๆ ได้ช่วยเหลืออะไรหรือไม่ เหล่านี้เป็นการไปสำรวจ “นาฬิกาชีวิตของแต่ละครอบครัว” เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว คณะทำงานโครงการฯ ได้นำข้อมูลที่ได้มาวางแผนส่งเสริมในสิ่งที่พวกเขาขาด เช่น บางบ้านไม่มีหนังสือนิทานเด็กเลยสักเล่ม

โครงการฯ จึงได้จัดให้ยืมหนังสือนิทานไปอ่านที่บ้านเด็กๆ ในบ้านส่วนใหญ่ เล่นเกมทางโทรศัพท์ โครงการฯ ให้แม่หลวงอำพันนำสื่อสร้างสรรค์ไปแจก ให้ครอบครัวต่างๆ โครงการฯ ก็จะติดตามว่าได้เล่นหรือไม่ นอกจากนี้ก็ยัง ติดตามเรื่องการจำกัดเวลาในการเล่นมือถือว่า เด็กๆ มีปฏิกริยาอย่างไร การบริโภคอาหาร เช่น การปลูกผักกินเอง โดยเด็กช่วยทำด้วยหรือไม่ และ เด็กยอมทานผักมากขึ้นหรือไม่ ยอมทานอาหารเพิ่มขึ้นหรือไม่ (เด็กทานอาหารน้อย) ทั้งนี้ทั้ง 10 ครอบครัวจะได้รับการตรวจพัฒนาการทางร่างกาย ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ไม่ได้ครบทุกครอบครัวแต่เรื่องโภชนาการนั้น โดยภาพรวมแล้วอยู่ในขั้นปกติ เพียงแค่ว่าโครงการฯ เล็งเห็นว่าวิถีการกิน ไม่น่าจะดีต่อสุขภาพ การที่พ่อแม่ไม่ได้ให้เวลากับเด็ก ทำให้เด็กขาดเพื่อน เล่น จึงต้องส่งเสริมให้เด็กเข้าสังคมและสร้างกติกาก่อนที่เด็กสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ นอกจากนี้ยังมีการสร้างกฎกติกาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครอบครัว 3 ดี ซึ่งกฎ กติกานั้นมาจากการประชุมร่วมกัน

กติกาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นการประชุมร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีกติกา 4 ข้อ ได้แก่

1. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง
2. ห้ามเด็กเข้าร่วมในการสังสรรค์ในวงเหล้า
3. ห้ามใช้เด็กซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่
4. ให้เด็กสวมใส่หมวกนิรภัย ทุกครั้งเมื่อนั่งรถจักรยานยนต์

ส่วนกติกาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 ดี มาจากการประชุมร่วมกันของครอบครัว ทั้ง 10 ครอบครัวในช่วงที่จะทำสนามเด็กเล่นในชุมชน กติกามี 4 ข้อ

1. มีมุมส่งเสริมและพัฒนาเด็ก หรือมุมเล่นในบ้านอย่างน้อย 1 มุม
2. จำกัดเวลาในการใช้มือถือของลูก
3. ปลูกพืชผักสวนครัวอย่างน้อย 1 ชนิดที่บ้าน
4. ชวนลูกเล่น คุ้ย อ่าน ทำ กิน เทียว หรือการให้เวลากับเด็กนั่นเอง

การจัดมุมเล่นที่บ้านนั้น พบว่าแต่ละบ้านก็จะจัดรวมๆ ไม่ได้จัด เป็นมุมที่เป็นกิจจะลักษณะเหมือนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาจจะเป็นเพราะว่า พื้นที่ในบ้านค่อนข้างแคบไม่ได้มีพื้นที่กว้างขวางเหมือนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนกระบวนการในการเปลี่ยนหนังสือนิทาน จะให้แต่ละครอบครัวเลือก หนังสือนิทานไปทีละ 3-5 เล่ม โดยบันทึกไว้ว่าครอบครัวไหนเอาเล่มไหนไป แล้วอีก 1-2 สัปดาห์ก็เอามาเปลี่ยนเป็นเล่มอื่นไป หรือจะเร็วกว่านั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองว่าจะมีเวลานั่งเล่าหรือไม่

เรื่องการรักษากติกาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครอบครัวจากแม่หลวงอำพัน เห็นว่า เรื่องการปลูกผักในครอบครัวนั้นทำได้ แต่กติกาที่ยังรู้สึกหนักใจคือ การห้าม เด็กเข้าไปในวงเหล้า เพราะมีพ่อแม่อยู่ในวงเหล้า ทำให้ลูกยังวิ่งไปหาพ่อแม่ แม้จะมีกติกาชุมชนแต่ไม่มีมาตรการในการลงโทษพ่อแม่แต่อย่างใด สิ่ง ที่แม่หลวงอำพันทำก็คือการจัดพื้นที่นั่งดื่มของผู้ใหญ่ที่หนึ่ง แล้วสร้างพื้นที่ ให้เด็กเล่นอีกที่หนึ่งใกล้ๆ กับสถานที่พ่อแม่สังสรรค์กันอยู่ หรือให้เด็กๆ ดู สื่อดีผ่านทางทีวี ส่วนที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่บ้านแม่หลวง หากเห็นว่ามีเด็กยังอยู่ในวงเหล้า แม่หลวงก็ใช้วิธีการบอกกล่าวหรือตักเตือนพ่อแม่ เรื่องกติกาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น เราไม่สามารถบังคับเขาได้ จึงมีข้อเสนอว่าเราอาจจะใช้การ รณรงค์ และเห็นว่าควรมีแบบอย่างของครอบครัวต้นแบบให้เขาเห็น

ส่วนความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมา มีผู้ให้คะแนน 7-10 คะแนน โดยสามารถสรุปประเด็นความพึงพอใจได้ดังนี้

1. ผู้ได้รับผลประโยชน์ในโครงการฯ เห็นว่า ตนนั้นได้ประโยชน์อย่างเต็มที่กับพื้นที่เล่นดังกล่าว

2. ในฐานะที่เป็นผู้บริหารในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าโครงการฯ นี้ค่อนข้างใหม่สำหรับตำบล แต่ถือว่าเป็นการทำงานของชุมชนที่ใช้ชุมชนขับเคลื่อน ที่แตกต่างจากโครงการของรัฐบาลอื่นๆ หากชุมชนนี้ทำได้ ในอนาคตอีก 13 ชุมชนที่เหลือก็จะเห็นว่าชุมชนนี้ทำได้ ในมุมมองของสออบต. เห็นว่าเป็นโครงการฯ ที่สร้างพื้นที่ให้เด็กเล่น

3. ในฐานะนักปกครอง เห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็กในการออกกำลังกายรวมกลุ่มกันและทักทายผู้ใหญ่มากขึ้น

4. ในฐานะผู้ดำเนินงานด้านนโยบายเห็นว่าโครงการฯ นี้เป็นแบบอย่างผู้นำที่เสียสละที่เล็งเห็นถึงเด็กที่จะเติบโตในวันข้างหน้า

5. ในฐานะผู้ประสานงานโครงการฯ เห็นว่าเป็นโครงการฯ ใหม่ที่ทำให้เธอได้เรียนรู้อย่างมาก

อย่างไรก็ตามการประเมินความพึงพอใจนั้น ทำให้เห็นช่องว่างหรือข้อจำกัดในการทำงานด้วยเช่นกันและยังจะทำให้เกิดแนวทางในการทำงานใหม่ๆ ขึ้นในปีหน้า ทั้งนี้มีข้อสังเกตถึงช่องว่างการทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย ทางกรมฯจะมีเงินอุดหนุนมาเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเงินเดือนของผู้ดูแลเด็ก ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พนักงานจ้างภารกิจการโดยผ่านทางอบต. การอยู่ภายใต้หน่วยงานท้องถิ่น หากไม่มีเงินข้อบังคับก็จะใช้งบประมาณไม่ได้ วิธีการในการขอรับความช่วยเหลือจึงต้องทำเป็นโครงการฯ ซึ่งต้องไปต่อสู้อุปสรรคท้องถิ่น ต้องพิจารณาร่วมกับโครงการอื่นๆ

เหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของการทำงานชุมชน ที่โครงการฯ ต้องเข้าใจกลไกการทำงานในพื้นที่

ส่วนการดำเนินโครงการฯ ก็มีช่องว่างหรือข้อจำกัด 5 ข้อ คือ

1. โครงการฯ นี้ยังไม่มีติดตามการเปลี่ยนแปลงที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม
2. ยังไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงของเด็ก

และครอบครัวอย่างเข้มข้น

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเป็นเรื่องที่ยาก
4. การดำเนินงานยังมีเรื่องที่เราต้องบริหารเพิ่มเติมบางอย่าง ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพเด็ก และการสร้างแบบอย่างการทำงานด้านเด็กเพื่อขยายผลให้ผู้นำคนอื่น ๆ ได้นำไปปฏิบัติในหมู่บ้านของตน
5. การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองยังน้อย

การดำเนินโครงการฯ ต่อไปข้างหน้า นอกจากโครงการฯ จะมีหลักการหรือทฤษฎีในการดูแลเด็กกำกับในการทำงานแล้ว อาทิ ทฤษฎีของรู돌ฟ สไตเนอร์ (Dr.Rudorf Steiner) ซึ่งเป็นนักมนุษยปรัชญาที่โด่งดังมาก และในประเทศไทยก็นำเอาทฤษฎีวอลดอร์ฟของเขามาใช้ในการเรียนการสอนที่โรงเรียน คนที่จะได้เรียนโรงเรียนที่ใช้ทฤษฎีนี้ในการเรียนการสอนจะต้องเป็นลูกคนมีเงินเพราะค่าเรียนค่อนข้างสูง ทั้งนี้หากเราเข้าใจหลักการแล้ว สามารถทำได้เลย โดยเฉพาะครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศสามารถนำเอาเรื่องนี้ไปทำในสนามเด็กเล่นได้ ทฤษฎีก็จะเป็นกรอบที่ใช้ในการพิจารณากิจกรรมที่เราทำนั้นไป

ในโครงการฯ นี้ใช้แนวคิด 3 ดี ในการดำเนินงานเพื่อสร้างเด็กที่มีสุขลักษณะ หากสร้างเสร็จก็จะทำให้เกิดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ 6 ประการ

ได้แก่ อารมณ์ ความสัมพันธ์ สติปัญญา วินัย รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นและความฉลาดรู้ทางสุขภาพ เพื่อที่จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

การวิเคราะห์สมรรถนะการทำงาน การตอบคำถาม 6 ข้อ

- 1.ภารกิจคืออะไร
- 2.วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำไม
- 3.ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร
- 4.หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- 5.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไรบ้าง
- และ 6.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีทักษะอะไรบ้าง

ทำให้เกิดแนวทางการทำภารกิจใหม่ ดังนี้

- 1.การเพิ่มพื้นที่เล่นให้เด็กที่โรงเรียน ด้วยการเพิ่มสไลด์เดอร์
- 2.การทำกิจกรรม “คนเฒ่าสอนหลาน”
- 3.การติดตามพฤติกรรมและการประเมินพัฒนาการเด็ก
- 4.การสรุปโครงการฯ ร่วมกับครอบครัวและคณะทำงาน

ประเด็นการเรียนรู้ของคณะทำงาน คุณครูวารุณี เบ็ญตา สะท้อนว่า “ดีใจที่มีวันนี้เพราะเราได้รู้ว่าสิ่งที่เราทำมานั้น ตรงประเด็นกับโครงการหรือไม่ ตรงกับ 3 ดีหรือไม่ แล้วแนวความคิด 3 ดีที่เราเข้าใจนั้นมันใช่หรือไม่ สิ่งที่เราทำกิจกรรมกับชุมชน ตรงเป้าหมายการทำงานแค่ไหน **เราก็เพิ่งมา “อ้อ” ตรงที่ลักษณะอันพึงประสงค์ที่โครงการฯ มีไว้ให้แล้ว** ที่เราทำไปมันก็เข้า แต่เราก็เพิ่งมา “อ้อ” ต่อไปเราก็จะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ...รู้แบบนี้โครงการฯ ปี 2 ต้องสนุกแน่” ในฐานะผู้บริหารชุมชน เกิดความภูมิใจว่าอย่างน้อยเราก็เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ และเป็นส่วนหนึ่งให้เด็กได้รับความสนุกสนานในการทำกิจกรรม เช่นเดียวกับนักปกครองที่เห็นว่า

“โครงการฯ นี้สำเร็จไปช่วงหนึ่ง และต้องทำต่อไปโดยตนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี” ผู้กำหนดนโยบายของอบต.นิคมพัฒนาสะท้อนว่า “โครงการฯ นี้เป็นโครงการที่ดียากจะทำต่อเนื่อง ขอชื่นชมผู้นำและผู้ใหญ่บ้านที่มีความเสียสละ ดีใจที่ผู้นำมีลูกบ้านที่มีส่วนร่วมที่เขามีความรักและเสียสละเวลาอยากให้มีต่อเนื่องและเป็นแบบอย่างให้ผู้นำหมู่บ้านอื่นไปทำของตัวเอง เป็นการส่งเสริมและเล็งเห็นความสำคัญของเด็ก” สุดท้ายในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ ได้สะท้อนว่า “เธอได้รับความรู้เยอะมาก”

การเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างในด้านต่างๆ ของทั้ง 3 พื้นที่ เริ่มตั้งแต่การทำงาน พบว่า พื้นที่ในชุมชนทั้ง 3 แห่ง 3 จังหวัด เป็นพื้นที่หมู่บ้านที่ใช้นำร่องในโครงการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นพื้นที่บ้านลำตอง บ้านเกาะทราย และบ้านชัยภูทอง ต่างเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นที่ราบลุ่มทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูนและลำปางเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มจึงเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ไม่ยากนัก ทั้ง 3 แห่งจึงไม่ใช่พื้นที่ใหม่สด (Naïve) ในแง่ของการพัฒนา

หากพิจารณาตามประวัติศาสตร์ของชุมชนพบว่าชุมชนบ้านลำตอง มีความเก่าแก่ บรรพบุรุษเป็นชาติพันธุ์ไทเขินที่อพยพมาจากพม่า ส่วนบ้านเกาะทราย ตำบลแม่ทากก็เป็นชุมชนเก่าแก่เพราะมีหลักฐานเป็นโบสถ์เก่าแก่และต้นลีลาวดีที่มีอายุกว่า 1,000 ปีในหมู่บ้าน ส่วนบ้านชัยภูทองเป็นชุมชนที่อพยพมาจากเขื่อนกิ่วลม ประมาณปีพ.ศ.2512 จึงเป็นชุมชนที่อายุน้อยที่สุดในกลุ่มนี้

ขนาดของหมู่บ้านนำร่องในโครงการฯ มีจำนวนประชากรที่ไม่เท่ากัน บ้านชัยภูทองเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรน้อยคือ 277 คน รองลงมาในพื้นที่

บ้านเกาะทราย มีจำนวนประชากร 654 คนและพื้นที่บ้านล้นตองมีจำนวนประชากร 1,200 คน ทั้งนี้พบว่าความมากมายของประชากรไม่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพราะโครงการฯ กำหนดครอบครัวนำร่องเพียง 10 ครอบครัว มีเพียงบ้านล้นตองที่เห็นว่าการทำงานที่เน้นความร่วมมือในชุมชนบางครั้งไม่สามารถจำกัดเด็กได้เพียง 10 คน จึงมีเด็กกลุ่มเป้าหมายมากกว่า 10 คนที่ร่วมกิจกรรมในโครงการฯ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ลักษณะของการดำเนินโครงการฯ ทั้ง 3 พื้นที่ เป็นการทำงานด้านเด็กที่เน้นงานเชิงคุณภาพ

การดำเนินงานภายใต้โครงการฯ

พบว่าโครงร่าง (Outline) ในการเขียนโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชนนั้น มีเนื้อหาเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ จำนวนงบประมาณที่สนับสนุน และกิจกรรมที่ดำเนินการ เริ่มต้นการดำเนินงานภายใต้โครงการฯ ทั้ง 3 พื้นที่ก็เหมือนกันคือการต่อยอดกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ผ่านโครงการ 3 ดีในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดำเนินการก่อนหน้านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายแนวคิด 3 ดีเข้าสู่ชุมชน เพียงแค่พื้นที่บ้านล้นตองนั้น ผู้ประสานงานเป็นอดีตครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เกษียณอายุราชการแล้ว) แต่อีก 2 พื้นที่เป็นครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ยังคงทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในตอนนี้

สิ่งที่แตกต่างกันคือกระบวนการขับเคลื่อนในชุมชนของตนเอง เพราะองค์ประกอบของผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะมีกลุ่มคนที่ต่างกัน ทั้งนี้ทุกพื้นที่มุ่งสร้างกระบวนการใน 3 ระดับเหมือนกันคือ ระดับปฏิบัติการ ระดับนโยบายของชุมชนและภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในชุมชนของตนเอง มีองค์ประกอบต่างกัน การดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาก่อนให้เกิด “คนทำงาน” ที่มีศักยภาพในทุกพื้นที่ นอกจากมีความสามารถแล้ว ยังมี

จิตอาสาและความพร้อมในการทำงานอีกด้วย คุณูปการของงบประมาณจากภายนอกชุมชนที่ดีที่สุดในงานพัฒนา คือการสร้างคนทำงานให้เกิดความคิดในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

จุดแข็งด้านทรัพยากรทุนของทั้ง 3 พื้นที่ก็ต่างกัน

พื้นที่บ้านล้นตองนั้นมีการระดมทุนในกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ผู้ใหญ่บ้านหรือข้าราชการเกษียณ (ที่มีเงินเดือนและเงินบำนาญ) เป็นผู้สนับสนุนเงินส่วนตัวร่วมกับการสนับสนุนของชาวบ้านในชุมชน เพื่อการพัฒนาเด็กในชุมชนของตนเอง พิเคราะห์ให้ดีก็จะเห็นว่านี่อาจจะเป็นจุดแข็งในการพึ่งพาตัวเองและเป็นกระบวนการชุมชนที่มีวิถีตามธรรมชาติ และมีความยั่งยืนตราบดีที่คนกลุ่มนี้ยังอยู่ในชุมชนนี้ จุดแข็งเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองดังกล่าวนี้อาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้ดำเนินโครงการฯ ยังไม่ได้เน้นการประสานงานกับเทศบาลตำบลมากนัก เพราะพวกเขาสามารถระดมทุนได้ในชุมชนของตนเอง

พื้นที่ทากาศได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลทากาศที่ตั้งเทศบาลบัญญัติไว้แล้ว ส่วนพื้นที่บ้านชัยภูของนั้น หากต้องการทำอะไรเพิ่มเติม ต้องประสานงานตามขั้นตอนและโครงการในนามศูนย์เด็กเล็ก เพื่อเข้าสู่การพิจารณางบประมาณร่วมกับหมู่บ้านต่างๆ ในตำบล อย่างไรก็ตามสิ่งที่ 3 พื้นที่มีเหมือนกันคือ การมี “ผู้ใหญ่ใจดี” ไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจ องค์กรภาคเอกชนในชุมชน ที่สนับสนุนโครงการฯ มากบ้างน้อยบ้างต่างกันไปตามภารกิจ

กลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่

เด็กกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฯ ในบ้านล้นตอง อายุตั้งแต่ 3 ขวบถึง 12 ปี ในขณะที่บ้านเกาะทรายและบ้านชัยภูของ เป็นเด็กปฐมวัย

3-6 ปี ที่อยู่ในศูนย์เด็กเล็กภายใต้เทศบาลทากาศ และองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าพื้นที่บ้านลำตองนั้นเป็นที่มีความเป็นชุมชนที่มากกว่าอีก 2 พื้นที่ เพราะอีก 2 พื้นที่ผู้ประสานงานยังยึดโยงไว้กับการเป็นครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้สามารถคัดเลือกอายุได้ตรงตามเป้าหมายของโครงการฯ

ทั้ง 3 แห่งมีการทำงานร่วมกับครอบครัวของเด็กเหมือนกันแต่มีการตั้งศักยภาพของผู้ปกครองมาใช้ต่างกัน

ผู้ปกครองในโครงการฯ นี้หมายรวมถึงพ่อแม่และผู้สูงอายุด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ปรับบทบาทจากผู้รับมาเป็นผู้ให้ หรือมาอาสาดูแลเด็กในพื้นที่เล่นปรักฎที่พื้นที่บ้านชัยภูทอง ส่วนพื้นที่บ้านเกาะทรายตำบลแม่ทา มีการให้เด็กเรียนภูมิรู้กับผู้ปกครองที่เป็นผู้สูงอายุแบบสลับครอบครัวกัน ส่วนบ้านลำตองผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับโครงการฯ เป็นส่วนใหญ่ มีข้อสังเกตว่าเมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุที่บ้านลำตองจะหมายถึงกลุ่มประชาชนชาวบ้านในชุมชนเสียมากกว่า ผู้ปกครองและประชาชนชาวบ้านจึงดูเหมือนจะเป็นคนละกลุ่มกัน

ทั้ง 3 แห่ง สำเร็จตามที่โครงการระบุไว้ในผลการดำเนินงาน แต่ผลลัพธ์ที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับต้นทุนของแต่ละแห่ง

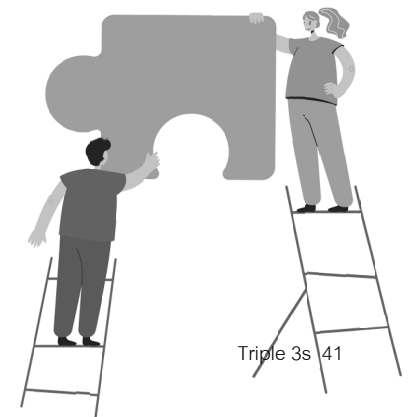
ความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ทรัพยากรบุคคลที่ต่างกัน นำไปสู่การทำงานที่ต่างกัน เช่น บ้านลำตองยังเป็นการทำงานในระดับหมู่บ้าน ยังไม่ได้เชื่อมกับเทศบาลตำบลของตนเอง เหตุเพราะงานยังเป็นเพียงแค่หมู่บ้านเดียว บ้านเกาะทรายเนืองงานเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลตำบล ส่วนบ้านชัยภูทองมีข้อจำกัดที่อบต. เป็นอบต. ขนาดกลาง งบประมาณจำกัด จึงยังไม่สามารถให้การทำงานด้านการพัฒนาเด็กในชุมชนเป็นข้อบัญญัติด้านงบประมาณได้

บทเรียนจาก 3 พื้นที่ในการสร้างกระบวนการทำงานชุมชน 3 ดี ทำให้เห็นกระบวนการทำงานที่เป็นขั้นตอน ซึ่งพื้นที่อื่นๆ สามารถนำวิธีการเหล่านี้ไปดำเนินการได้ดังนี้

1. ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเหมาะสมในการประสานโครงการฯ จึงสามารถเริ่มต้นจากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศได้
2. การเริ่มกระบวนการทำงานต้องให้ผู้ประสานงานเลือกในการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือจะสร้างทีมงานที่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันก็ได้ แต่ต้องให้ความสำคัญกับส่วนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน
3. สร้างความเข้าใจเรื่องเป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกัน
4. การมีตัวช่วยในการดำเนินงานด้วยการออกแบบวิธีการทำงานให้จากโครงการฯ ในส่วนกลาง สามารถนำทางได้
5. สรุปและถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดการทำงาน

คุณสมบัติผู้ประสานงานที่สามารถทำโครงการฯนี้ได้ ได้แก่

1. บุคคลนั้นต้องค้นหากลไกในการทำงานในพื้นที่ให้เจอ
2. ประสานงานกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้
3. เข้าใจและเห็นความสำคัญของกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยยกให้ “เด็กเป็นของหน้าหมู”
4. เข้าใจหลักการหรือทฤษฎีในการดูแลเด็กปฐมวัย
5. เข้าใจระบบราชการในพื้นที่

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการฯ ได้แก่

1. ทิศทางในการทำงานในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นเป้าหมายหลัก
2. ใช้เป้าหมายการทำงานเรื่องเด็กขับเคลื่อนชุมชน
3. ประโยชน์ของการใช้เป้าหมายการทำงานเป็นผลลัพธ์ปลายทาง เพื่อให้ออกแบบกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย
4. ส่งเสริมการตีความ 3 ดีให้กว้างขวางและมีมิติที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน
5. เพิ่มเติมเรื่องการสนับสนุนทางวิชาการให้แก่คนทำงานในพื้นที่
6. ความท้าทายการพัฒนางานต่อเนื่องในปีที่ 2 คือการสร้างความแตกต่างที่เฉพาะเจาะจงกับบริบทของแต่ละพื้นที่
7. นอกจากนี้การทำงานด้านเด็กต้องมีกรอบทฤษฎีหรือหลักการทำงานด้านเด็ก (ที่มีความแตกต่างและหลากหลาย) ที่เข้ามาช่วยอธิบายตัวกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งจะช่วยให้การทำกิจกรรมแตกต่างหรือมีความหมายจากการทำงานทั่วไปได้ และสามารถพัฒนาไปสู่การทำงานระดับนโยบายเรื่องการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยออกแบบสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในพื้นที่มากขึ้น พัฒนาให้เป็นหลักสูตรภายใต้ทฤษฎีนั้นๆ ได้
8. ใช้งานเป็นข้อมูลร่วมผลักดันนโยบายด้านเด็ก อาทิ นโยบายอุดหนุนเด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่สนับสนุนเงินเพียง 600 บาทต่อเดือนให้เด็ก ซึ่งไม่เพียงพออย่างยิ่ง
9. ส่งเสริมการทำงานกับเด็กในช่วงวัยอื่นๆ โดยโครงการฯ นี้สามารถเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กประถม หรือก่อนวัยรุ่นและเด็กวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไปจนถึง 15 ปีได้ ซึ่งน่าจะสามารถใช้โครงร่างของโครงการนี้

เพียงแต่ต้องปรับโครงการฯ ใหม่เพื่อสอดคล้องกับวัยของกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยในทางนโยบายนั้นอาจจะต้องทำงานกับสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในพื้นที่มากขึ้น

บทนำ

บทนำ

“สามดี สามมิติการทำงาน และสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s)” เป็นรูปแบบกระบวนการการนำยุทธศาสตร์ 3 ดี เข้าไปบูรณาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน เพื่อให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย จากตัวอย่างใน 3 พื้นที่ต้นแบบ ซึ่งได้แก่ 1.ชุมชนหมู่ 3 บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 2. ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และ 3.ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูของ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

โครงการ “มหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ.2557-2561 ซึ่งเป็นการทำงานเชิงรุกของกลุ่มแผนงานสื่อสร้างสรรค์สุขภาวะที่ได้บูรณาการการทำงานของแผนงาน 3 แผนงาน ได้แก่ 1.แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน(สสย.) 2.แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่านและ 3.แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพร่วมกับแผนสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม (สำนัก 6)

โดยที่ “มหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์” เป็นการให้ความสำคัญกับสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่าน “สื่อสร้างสรรค์” ตามแนวทาง 3 ดี (สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี) กับเด็กระดับปฐมวัย โดยกระบวนการเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังหล่อหลอมให้เด็ก ๆ เติบโตเป็นพลเมืองเด็กที่มีสุขภาวะดีครบทุกด้าน

มีทักษะชีวิต โดยเบื้องต้น ริเริ่มจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีครู ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อ กิจกรรม และพื้นที่สร้างสรรค์ แบบ 3 ดี จากการพัฒนาพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขยายผลสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็กในพื้นที่ มีการนำแนวทาง 3 ดี สื่อดี ภูมิดี พื้นที่ดี มาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก โดยนำ “สื่อดี” หมายถึง สื่อการเรียนรู้/อุปกรณ์/กระบวนการ/กิจกรรม/ที่ครู หรือผู้ดูแลเด็กผลิตขึ้น ที่มาจากวัสดุธรรมชาติ สิ่งของเหลือใช้ วัสดุในท้องถิ่น เพื่อทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้คิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง มีความปลอดภัยสำหรับเด็ก เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามช่วงวัย รวมถึงตัวบุคคล เช่น ตัวครู ผู้รู้ในชุมชน ก็นับเป็นสื่อดี ในความหมายนี้ด้วยมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก จัดให้มี “พื้นที่ดี” เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่ทั้งครู เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นตัวอย่างพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตัวอย่างพื้นที่เรียนรู้ เช่น มุมพัฒนาทักษะชีวิต มุมเรียนรู้ มุมการเล่น มุมการอ่าน แปลงปลูกผัก สนามสร้างสรรค์ พื้นที่อิสระสำหรับเด็กที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและเล่นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการจัดกระบวนการให้เกิด “ภูมิดี” หมายถึง มีการใช้ภูมิความรู้/ ภูมิปัญญา ในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ เด็กเกิดภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเอง รู้เท่าทัน มีความสามารถในการเรียนรู้ ในตนเองอย่างมีความสุขและมีสุขภาวะ และมีการขยายผลสู่ครอบครัวของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีการจัดพื้นที่สร้างสรรค์ในบ้าน เช่น มุมหนังสือ มุมเล่นอิสระ มุมการเรียนรู้ต่างๆ หรือพื้นที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกายของเด็ก รวมไปถึงการมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในครอบครัว เพื่อให้เด็กมีคุณสมบัติพึงประสงค์ 6 ประการที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและความเป็นพลเมืองเด็กที่มีคุณภาพ ได้แก่

- 1.อารมณ์ - ควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ใช้ความรุนแรง มีความเมตตา

2. ความสัมพันธ์ - ความรู้จักผูกพัน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 3.สติปัญญา - ทักษะในการแก้ปัญหา ฟังตนเอง
- 4.วินัย - มีความรับผิดชอบ รู้จักถูกผิด
- 5.รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น

6. ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ (Health Literacy) หมายถึงการรับรู้ เข้าถึง เข้าใจ เท่าทัน ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และการดูแลสุขภาพด้วยตัวเอง จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์และเกิดเป็นขีดความสามารถที่จะจัดการสุขภาพของตนเองและสังคม สำหรับเด็กปฐมวัย ความฉลาดรู้ด้านสุขภาพ คือ การรับรู้ข้อมูลเบื้องต้นด้านสุขภาพ ได้แก่ การตระหนักรู้ว่าอาหารชนิดใดที่เป็นประโยชน์ เช่น ผัก ผลไม้ และเลี่ยงอาหารที่ไม่มีประโยชน์ เช่น ขนมขบเคี้ยว น้ำอัดลม ลูกอม ฯลฯ รวมถึง รับทราบประโยชน์ของการออกกำลังกาย เป็นต้น

การดำเนินโครงการดังกล่าวได้สร้างรูปแบบการทำงานจากบริบท ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการทำงานของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้งภายใต้โครงการฯ เพื่อผลิตสื่อดีให้แก่เด็ก ซึ่งมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าร่วมโครงการกว่า 708 ศูนย์ทั่วประเทศ และต่อมาในปีพ.ศ. 2562 ได้ดำเนินงานขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชน ในชื่อโครงการ “บูรณาการมหัศจรรย์สามดีสู่ชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย” ด้วยการพัฒนาครูให้เป็นแกนนำครูนักสื่อสารสุขภาพะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

การดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยครูแกนนำและคณะทำงาน หรือ “นักสื่อสารสุขภาพะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง” มีกระบวนการ 7 ขั้นตอน ที่เริ่มจาก

1.ประชุมแกนนำครู รวมทั้งตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน เพื่อแต่งตั้ง คณะทำงานและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน มีการประชุมอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 4 ครั้ง/ปี

2.สำรวจข้อมูลสถานการณ์การจัดการกิจกรรมและพื้นที่สร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กและสภาพแวดล้อม

3.เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์

4.ถ่ายทอดทักษะและความรู้ สู่เพื่อนครู

5.จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ และพื้นที่สร้างสรรค์

5.1 จัดมุมการเล่นและพื้นที่กิจกรรมทางกายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และจินตนาการ โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น มุมเล่นทรายและน้ำ ฯลฯ

5.2 ผลิตสื่อและดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ เสริมสร้างจินตนาการของเด็ก รวมทั้งสร้างความฉลาดรู้ทางสุขภาพเพื่อเกิดแนวโน้มพฤติกรรมสุขภาพะ

5.3 จัดมุมการอ่านในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยการมีหนังสือและกิจกรรมการอ่านที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยและสร้างความฉลาดรู้ทางสุขภาพ

5.4 จัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์เชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมจากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น การปั้น ศิลปะจากธรรมชาติ กิจกรรมประดิษฐ์หุ่นเชิด-หุ่นมือ

กิจกรรมประกอบจังหวะ ฯลฯ

6. ประเมินพฤติกรรมและพัฒนาการเด็กเล็กทุกเดือน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก สภาพแวดล้อม และครู

7. นำเสนอผลการดำเนินงาน สรุปสถานการณ์ กิจกรรม และรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ปกครอง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรม และติดตามพฤติกรรมของเด็กในขณะอยู่ที่บ้าน

ส่วนการดำเนินการในชุมชนสามดี มีกระบวนการ 6 ขั้นตอนได้แก่

1. ประชุมแกนนำครูและพี่เลี้ยง รวมทั้งตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน คณะกรรมการศพด. ผู้แทนองค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

2. สำรวจข้อมูลสถานการณ์การขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบ 3 ดี

3. คณะทำงานโครงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำเสนอสถานการณ์เรื่องการจัดการกิจกรรมสื่อสร้างสรรค์และพื้นที่สร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาเด็กเล็ก และรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ปกครองด้านพฤติกรรมของเด็กที่เปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรม และกระบวนการติดตามพฤติกรรมของเด็กในขณะอยู่ที่บ้าน

4. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น เวทีขับเคลื่อน ศพด. มหัทศจรย 3 ดี พื้นที่เรียนรู้ ครอบครัว 3 ดี มีดีทุกวัย

5. การนิเทศ ติดตามหนุนเสริม ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะโครงการมหัทศจรยสื่อสร้างสรรค์ (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสนับสนุน

งบประมาณการทำงานในปีนี้) ในพื้นที่หรือภูมิภาคของตัวเอง

6. กิจกรรมสรุปประสบการณ์และถอดบทเรียนจากการทำงานค้นหาและถอดบทเรียนโครงการที่มีโอกาสพัฒนาต่อยอด หรือมีการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นตัวอย่างการดำเนินงานและเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะรวมถึงบทเรียนที่ส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต

บริบทในการทำงานโครงการฯ มีทั้งบริบทในการทำงานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและการทำงานสร้างเครือข่ายแกนนำนักสื่อสารสามดีในชุมชน การขยายผลสู่ชุมชนมาจากบทเรียนสำคัญที่ว่า “การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ต้องมีการดึงเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพราะเด็กคนหนึ่งจะเติบโตโดยมีคุณภาพได้ ต้องอาศัยคนทั้งชุมชนร่วมกัน”

การดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาเกิดผลผลิตต่อเด็กปฐมวัยและผลลัพธ์มากมาย รวมถึงการเกิดพื้นที่ต้นแบบหลายพื้นที่ การรวบรวมชุดประสบการณ์ทำงานและสังเคราะห์กระบวนการทำงานจาก “นักสื่อสารสุขภาวะเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง” ให้เป็นรูปแบบกระบวนการในการนำยุทธศาสตร์ 3 ดีเข้าไปบูรณาการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชน เพื่อให้เห็นรูปธรรมการทำงาน

การเลือกพื้นที่ในการถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบ เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างการวิเคราะห์ได้แก่

1. ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นพื้นที่การทำงานของกลุ่มนักสื่อสารสุขภาวะที่เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณในพื้นที่ ที่มีการทำงานมาอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้

ขับเคลื่อนงาน

2. ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการนำยุทธศาสตร์ 3 ดี พัฒนาต่อเนื่องจากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไปสร้างความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชนในส่วนของกองการศึกษา

3. ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เริ่มจากการทำงานของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่างถิ่น ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ ประสานงานกับชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายในชุมชน และพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตนเอง

จากวิหาร... สู่ลานกิจกรรม

การสร้างงาน
จากวิถีของกลุ่มคนในชุมชน

จากวิหาร....สู่ลานกิจกรรม

การสร้างงานจากวิถีของกลุ่มคนในชุมชน ประสบการณ์พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ที่ 3 บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนบ้านล้านตอง หมู่ 3 ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ราบทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนครัวเรือน 354 ครัวเรือน (ข้อมูลวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2564 ระบุว่า มีครัวเรือนประมาณ 400 ครัวเรือน) ประชากร 1,080 คน (ข้อมูลวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2564 ระบุว่า มีประชากรประมาณ 1,200 คน) อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อาทิ การปลูกพืชสวน เลี้ยงวัว และเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงอุตสาหกรรมครัวเรือน อาทิ การเย็บผ้า การปักผ้า เป็นต้น หากย้อนประวัติศาสตร์ชุมชนจะพบว่าบรรพบุรุษของชุมชนบ้านล้านตองเป็นชาติพันธุ์ไทเขินที่อพยพมาจากพม่า หลักฐานความเป็นไทเขินนั้นยังปรากฏเป็นวัดเก่าในชุมชน ที่ตั้งวิหารหันหน้าไปทางทิศใต้ บันไดก็ไม่เหมือนที่อื่น เป็นทรงโค้ง อันที่จริงชาติพันธุ์ไทเขินมีภาษาเฉพาะ แต่ปัจจุบันคนในชุมชนไม่ได้พูดภาษาไทเขิน แต่พูดภาษาล้านนาเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนผสมผสานกลมกลืนกับท้องถิ่น และมีความโดดเด่นเรื่องศิลปะต่างๆ อาทิ การฟ้อนเจิง ฟ้อนเล็บ มวยไทย การวาดร่มและกระดาษสา การปั้น การจักสานดนตรีพื้นเมือง จ้อย ซอ ตัดตุง ทำวาว เป็นต้น บ้านล้านตองเป็นหมู่บ้านที่มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาที่ครบครัน เดิมนั้นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่และเป็นหมู่บ้านที่นำเอาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ไปประกวดจนได้รางวัลเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่คนในชุมชน

ชุมชนนี้เป็นพื้นที่ของ “โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เพื่อเด็กและเยาวชนบ้านล้านตอง จังหวัดเชียงใหม่” (หรือชุมชน 3 ดีซึ่งมีสุข เพื่อเด็กปฐมวัย) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านล้านตอง ซึ่งเรียนหนังสือต่างโรงเรียนกันได้มารู้จักกัน การทำกิจกรรมยังมุ่งลดการใช้เวลาหน้าจอมือถือในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยการใช้กิจกรรมต่างๆ เข้าไปแทนที่เวลาในการใช้มือถือ โดยมีแนวยุทธศาสตร์ของ 3 ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี เป็นกรอบการทำงานโครงการฯ เสนอในนามของคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายปกครองบ้านล้านตอง คณะทำงานของโครงการฯ เป็นผู้สูงอายุ และฝ่ายปกครองที่ร่วมกันดำเนินโครงการมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 โดยวางกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเด็กปฐมวัยอายุตั้งแต่ 3 ขวบถึง 12 ปี จำนวน 36 คน กลุ่มเป้าหมายรองได้แก่ คณะทำงานและผู้สูงอายุ รวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการฯ จำนวน 125 คน (ระบุไว้ในเอกสารแผนปฏิบัติการโครงการฯ) “วิหาร” เป็นพื้นที่เริ่มต้นทำกิจกรรมร่วมกัน

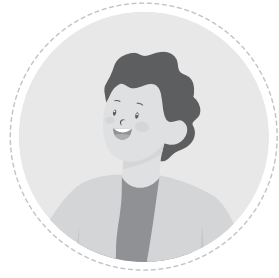
นักสื่อสารสุขภาพเพื่อการเปลี่ยนแปลงในบ้านล้านตองหรือคณะทำงานโครงการฯ คือ ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน มีบ้านใกล้ๆ กัน เจอกันและเห็นหน้ากันทุกวันในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การไปตลาด และการไปวัดต่างๆ วันพระเป็นต้น คนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่คนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่น

ครูวัลลีย์ ฤาแปง เป็นหนึ่งในคณะทำงานโครงการฯ เล่าว่าปลายปี พ.ศ. 2562 ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการจัดงาน “ยี่เป็งรำลึก” ครูวัลลีย์เล่าแรงบันดาลใจในการริเริ่มทำกิจกรรมนี้สั้นๆ ว่า ชุมชนบ้านล้านตองเป็นชุมชนชนบทที่ห่างจากตัวเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เธอเองก็ไม่อยากให้ชาวบ้านในชุมชนต้องลำบากนั่งรถจากชุมชนไปงานลอยกระทงในเมือง ครูวัลลีย์จึงเอ่ยปากในวิหารตอนไปวัดในวันพระว่าตนจะจัดงานยี่เป็งรำลึกที่วัดในชุมชน โดยให้มีการประกวดหุ่นน้อยนพมาศ

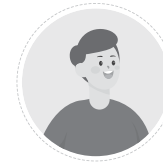
สำหรับเด็กเล็กๆ ส่วนผู้ใหญ่ก็จะเป็นการประกวดร้องเพลง และการร้อยมาลัย (ขายให้ผู้สนับสนุนคนประกวด) โดยกิจกรรมในครั้งนั้นมีเป้าหมายให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม ผลที่เกิดขึ้นพบว่าคนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้ปกครองของเด็กในชุมชนทุกรุ่นทุกวัย ตั้งแต่เด็กเล็กๆ ที่ยังไม่รู้ความไปจนถึงเด็กโตๆ ได้ขึ้นเวทีประกวด การจัดกิจกรรมครั้งนั้นไม่ได้รับงบประมาณในการทำกิจกรรมจากหน่วยงานใดเลย เพียงแค่เธอเอ่ยปากว่าจะทำกิจกรรมนี้ในวิหาร ก็ปรากฏภาพที่แต่ละคนลงมือเข้าไปในกระเป๋ของตัวเองและบอกว่าจะร่วมบริจาคสำหรับงานนี้ด้วย ทำให้ได้งบประมาณลงขันกันมาหลายหมื่นบาท การจัดงานก็ทำให้เด็กมีความสุข ผู้ปกครองทุกคนไปลานที่วัด คนในชุมชนเชียร์เด็กที่ทำกิจกรรมบนเวที ชื่นชมมาลัยให้ผู้ประกวดบนเวทีเป็นที่สนุกสนานมาก หลายคนก็บอกว่าอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้อีกในปีหน้า

งานในครั้งนั้นทำให้ครูวัลลีย์กลายเป็นสมาชิกที่ “คืนกลับมา” ในชุมชน แม้ว่าเธอจะเป็นคนในชุมชนแต่ด้วยงานที่ตนเองต้องสอนหนังสือหรือเป็นครูในโรงเรียนจังหวัดลำพูน จึงไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมชุมชนในช่วงการทำงาน การเกษียณอายุราชการทำให้เธอมีเวลา จึงเป็นโอกาสที่ทำให้เธอได้กลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง กิจกรรมที่เธอทำก็ไม่ต่างจากบทบาทหน้าที่ทางการศึกษา หรือหนีไม่พ้นการทำอาชีพครู คือการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาคนในชุมชนของเธอ เมื่อจัดกิจกรรมครั้งนั้นก็ทำให้เธอแน่นแฟ้นกับชุมชนตนเองและเมื่อครูวิไล เจริญเนตร นำโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เธอจึงเป็นหนึ่งในคณะทำงานของโครงการฯ ดังกล่าว

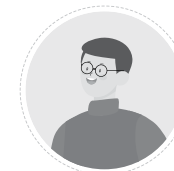

คุณพิชิตฐิพงษ์ แสงปิ่น (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านลำตอง) เล่าย้อนความให้ฟังว่า การทำงานในครั้งแรกนั้น หากจะทำในบริบทศูนย์เด็ก น่าจะทำได้ง่ายกว่า เพราะมีกลุ่มผู้ปกครองเป้าหมายที่มีลูกในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนของเราเรียบร้อย แต่ปรากฏว่าศูนย์เด็กเล็กถูกย้ายไปรวมกันที่เทศบาลตำบลห้วยทราย ตนจึงปรึกษาว่าถ้าเราทำโครงการนี้แต่ขยายกลุ่มอายุทั้งเด็กเล็ก เด็กโต และผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมในชุมชนจะได้หรือไม่ ในครั้งแรกนั้นองค์กรวิอาร์เฮปปี รู้สึกว่ากลยุทธ์การทำงานเช่นนี้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ใหญ่ทีเดียวเพราะโครงการฯ เน้นที่เด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก แต่คณะทำงานโครงการฯ ในพื้นที่มีความมั่นใจว่าเราสามารถทำได้ ทีมงานก็ช่วยกันทำมาจนประสบผลสำเร็จ

รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะทำงานของโครงการฯ มาจากองค์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ อาจารย์ทรงยศ แก้วหลวง เล่าว่า ตนได้เข้ามาในโครงการนี้ด้วยความบังเอิญเพราะว่าตนไปเล่นดนตรีพื้นเมืองกับครูวัลลีย์ เมื่อเด็กมาทำกิจกรรมต้องมีดนตรีประกอบ การเข้ามาจึงเป็นการ “พัวพัน” กับงานมาเรื่อยๆ

คุณชัยยาศร จันทรพิญวัน เป็นสมาชิกเทศบาลตำบลห้วยทราย เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ด้วยเหตุที่ว่าลูกคนโตที่อายุ 10 ขวบเข้าร่วมโครงการฯ (คุณชัยยาศรมีลูก 2 คน คนโตอายุ 10 ขวบ คนเล็กอายุ 2 ขวบ คนเล็กยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ เช่นเดียวกับหลานของคุณปรีชา วงศ์นางที่บอกว่าลูกอายุ 2 ขวบ ยังเล็กอยู่ ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ)

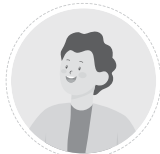
คุณพิชิตฐิพงษ์ แสงปิ่น เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านลำตอง เข้าร่วมกับโครงการฯ เพราะได้รับการประสานงานจากครูวิไล เจริญเนตร ซึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมการหมู่บ้าน และเลขานุการชมรมผู้สูงอายุ เขากับครูวิไลจึงเป็นทีมงานเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านมีหลานสาว 1 คนอายุ 6 ปีที่เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ

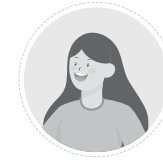
คุณวิรัตน์ ทันแก้ว เป็นที่ปรึกษาของผู้ใหญ่บ้านและเป็นจิตอาสาโดยตรง ทั้งในเรื่องการเผาศพให้ชาวบ้าน (สับเพชร) โดยไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น ช่วยเหลืองานทุกอย่างในชุมชน

คุณวิไล เจริญเนตร เป็นผู้ประสานงานโครงการฯ เริ่มทำงานนี้ตั้งแต่ตนเองทำงานที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยทำงานนี้มา 3 ปี เมื่อครูวิไลเกษียณอายุราชการและได้รับการติดต่อจากองค์กรวิอาร์แฮปปี้ ในการทำงาน 3 ปี ร่วมกับชุมชน เพราะชุมชนด้านตองเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เธอจึงนำเรื่องราวมาปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อผู้ใหญ่บ้านตอบตกลงจึงเกิดการรวมกลุ่มคณะทำงานขึ้นมา โดยโครงการฯ มุ่งให้เกิดความร่วมมือกับชาวบ้านทุกฝ่ายโดยมีจุดประสงค์เดียวกันคือ อยากรส่งเสริมถ่ายทอดวัฒนธรรม และนำเด็กในหมู่บ้านมารู้จักกัน มีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อเจอกันในหมู่บ้านก็อยากให้เด็กทักทายกัน

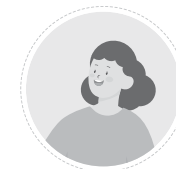
คุณสุเมธ แก้วหลวง เป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน ในความจริงนั้นเขาเป็นจิตอาสามาประมาณ 20 ปีแล้ว ช่วยชาวบ้านมาโดยตลอดในตำแหน่งเดิมคือประธานกองทุนหมู่บ้าน และช่วยโครงการฯ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชน บทบาทในการเป็นประธานกองทุนหมู่บ้านคือการดูแลการเงินของหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันการเงินของชุมชน ดูแลในระดับตำบลและอำเภอโดยไม่มีค่าตอบแทน เต็มใจที่จะช่วยเหลือโครงการฯ ให้บรรลุเป้าหมาย ลูกหลานของตัวเองเองก็สนับสนุนในการทำงานดังกล่าวในชุมชน

คุณพิศมัย แปะใจ เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในหมู่บ้าน และเป็นประธานอสม.มาเกือบ 20 ปี รวมถึงเป็นประธานกลุ่มพัฒนาสตรีแม่บ้าน มีตำแหน่งในชุมชน 2 ตำแหน่ง เป็นผู้มีจิตอาสามาทำงานในโครงการฯนี้ตนเองต้องทำอาหารให้เด็กๆ กิน ในช่วงสถานการณ์โควิดก็จะไปตรวจอุณหภูมิให้แก่เด็กๆ รวมถึงการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกันโควิดในหมู่บ้าน ซึ่งตอนนี้ฉีดไปแล้วร้อยละ 40 กว่า ทั้งนี้กระทรวงสาธารณสุขตั้งเป้าหมายให้คนไปฉีดวัคซีนป้องกันโควิดสูงถึงร้อยละ 70

คุณแสงอรอน เมืองแก้ว เป็นแม่บ้านในชุมชน เธอสะท้อนว่าตนเอง “เป็นกองหนุน” ที่ช่วยทำกับข้าวในงานต่างๆ ในชุมชน ตนเองนั้นมีลูก 2 คน แต่ยังไม่ีหลานที่เข้าร่วมโครงการฯ

คุณนารี อุปแก้ว เป็นผู้ช่วยครูวิไล เป็นแม่บ้านในชุมชน ตนเองมีหลานสาว 3 คน อายุ 9 ขวบ 6 ขวบและ 5 ขวบ ตามลำดับ และที่ได้เข้าร่วมกับโครงการฯนี้ด้วย

โดยสรุปแล้วชุมชนมีการรวมกลุ่มคนทำกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสมาชิกของชุมชนนับถือศาสนาพุทธ จึงพบเจอกันที่วัด การทำกิจกรรมชุมชนจึงไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบการประชุมแบบเป็นทางการ แต่ใช้วิหารวัดเป็นที่รวมกลุ่ม ลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในบ้านล้านตองคือ “ผู้สูงอายุ” ที่เป็นข้าราชการเกษียณ อาทิ ครู ตำรวจ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องดนตรีพื้นเมือง และฝ่ายปกครองที่มีบทบาทหน้าที่ในชุมชน จึงทำให้มี “กองหนุน” ที่ช่วยการทำงานได้ดี คุณสมบัติอันพึงประสงค์ของคณะทำงานโครงการฯ เหล่านี้คือ การเข้ามาเกี่ยวข้องกับจิตอาสาและเห็นว่าเป็นประโยชน์กับลูกหลาน โดยไม่จำกัดวิชาชีพ เพศ วัย และบทบาททางสังคมแต่อย่างใด แต่เน้นการนำความคิดและองค์ความรู้ที่แต่ละคนมีอยู่มาใช้ในการพัฒนาชุมชน

ข้อเรียนรู้การเลือกพื้นที่การทำงาน

คุณสมบัติของพื้นที่ ที่เข้าร่วมโครงการ สามารถมาจากพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกันตามวิถีธรรมชาติ กลุ่มคนที่มารวมตัวกันนั้นมีความมุ่งมั่นและปรารถนาที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในรูปแบบของผู้มีจิตอาสา

การนำโครงการเข้าไปในชุมชนต้องให้ “คนใน” ได้ทำหน้าที่ในการประสานงาน และกลุ่มคณะทำงานยังสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานด้วยการเป็นกระบอกเสียงที่ดีในการประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของโครงการฯ ที่แยบยลและเป็นธรรมชาติ

“ไฮ-ไลต์” กิจกรรมในโครงการฯ

โครงการชุมชน 3 ดีชีวิตมีสุข เพื่อเด็กปฐมวัย ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องที่เด็กไปเรียนต่างที่กันทำให้ไม่รู้จักรักกัน และด้วยสื่อเทคโนโลยีสมัยนี้ทำให้เด็กไม่ต้องเล่นกับคนอื่น เด็กสามารถอยู่กับตัวเองและมือถือของตน จึงทำให้เด็กและเยาวชนติดจอ หรือติดมือถือมากเกินไป

“ ปัญหาของชุมชนคือเด็กๆ ต่างไปเรียนหนังสือนอกพื้นที่ โดยที่เด็กๆ ที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันไม่รู้จักรักกัน เราก็มีแนวคิดที่จะนำเอาเด็กที่มารู้จักรักกันมาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อที่พวกเขาจะได้เป็นบุคลากรให้หมู่บ้านในอนาคตที่จะมีความสามัคคีกัน ความร่วมมือกัน มาทำงานปรับปรุงชุมชนหลายๆ ด้าน ซึ่งต้องเริ่มจากการที่เด็กและเยาวชนได้มารู้จักรักกัน มารวมกลุ่มกัน ”

(คุณพิศิษฐ์พงษ์ แสงปิ่น-ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3)

คณะทำงานจึงสร้างกิจกรรมให้เด็กๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กๆ ได้มารวมกลุ่มกัน เป็นกิจกรรมที่มาจากภูมิปัญญา (ภูมิดี) ของคนที่เป็นข้าราชการเกษียณในชุมชน โดยคุณแสงอรอน แสดงความคิดเห็นว่า “โครงการนี้ดี และทำให้ผู้ใหญ่ที่หมดอายุราชการ หรือเกษียณมาแล้วก็สอนให้เด็กๆ ทำกิจกรรมในหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมพ็อนรำ และอื่นๆ ในหมู่บ้านเป็นเรื่องที่ดีมากๆ เลย”

ประเภทของกิจกรรมเป็นกิจกรรมการเล่นโบราณและศิลปะและวัฒนธรรม เช่น เล่นบะกอน² ม้าก้านกล้วย มวย ดนตรีไทย ตบมะผาบ³ เป็นต้น

²มะกอนไซเป็นกีฬาพื้นเมืองเก่าแก่ของจังหวัดลำปาง เป็นการเล่นออกกำลังที่นิยมมากของเด็กและวัยรุ่นสมัยนั้น คำว่า มะกอน หมายถึงก้อนผ้ากลมๆ ภายในบรรจุด้วยเม็ดถั่วเม็ดมะขาม หรือเม็ดถั่ว ม้วนหรือเย็บเป็นก้อน ขนาดประมาณผลส้มเกลี้ยงลูกโตๆ พอจับมือเดียวได้ ส่วนคำว่า ไซ หมายถึง ชัยชนะ ลักษณะการเล่นมะกอนไซ จะเป็นการเล่นขว้างปากันด้วยลูกมะกอน

ผู้เล่น เล่นกันในหมู่เด็กวัยรุ่นชายหรือวัยรุ่นชายโดยเฉพาะเด็กวัดในสมัยเก่านิยมเล่นกันมาก จำนวนผู้เล่น 2 คน ผู้หญิงก็เล่นได้

อุปกรณ์การเล่น ผ้าที่ห่อด้วยเม็ดถั่วหรือเม็ดมะขาม ม้วนหรือมัดเป็นก้อนกลมขนาดเท่าผลส้มเกลี้ยงลูกโตๆ หน่อย ซึ่งเรียกว่าลูกมะกอนจำนวน 1 ลูก

สถานที่เล่น บริเวณลานกว้าง เช่นลานวัดหรือลานบ้าน โดยเขียนสนามเล่นเป็นรูปวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 วา

วิธีเล่น ให้ผู้เล่นทั้ง 2 คน ตกลงกันว่าใครจะเป็นฝ่ายหนี ใครจะเป็นฝ่ายเฝ้าวงจะถือลูกมะกอนไว้ เริ่มเล่นโดยให้ผู้เล่นทั้ง 2 คน ยืนอยู่ในวงกลม ผู้เล่นฝ่ายหนีจะต้องพยายามวิ่งออกนอกวงกลมและวิ่งกลับเข้ามาในวงกลมใหม่ให้ได้ โดยไม่ถูกขว้างมะกอนโดนตัวก่อน ผู้เล่นฝ่ายเฝ้าจะต้องพยายามเฝ้าวงกลมไม่ให้ผู้เล่นฝ่ายหนีออกนอกวงกลมนั้นเข้ามาในวงกลมได้อีก โดยใช้มะกอนขว้างผู้เล่นฝ่ายหนี ถ้าผู้เล่นฝ่ายเฝ้าสามารถขว้างลูกมะกอนไปโดนตัวผู้เล่นฝ่ายหนีได้ ผู้เล่นฝ่ายเฝ้าจะเป็นผู้ชนะ

“การรับโครงการนี้มา คิดว่าวัฒนธรรมประเพณี การละเล่นของผู้สูงอายุ เช่น บะกอน ตบมะผาบ เดินกะลามาพะร้าว การกราบพระ ไหว้พระ ทั้งนี้ทั้งนั้นที่ทีมงานผู้สูงอายุได้นำกิจกรรมทุกอย่างมาทำ โดยการประจุมร่วมกันว่าการทำกิจกรรมนั้นต้องทำให้มันแตกต่างกับโครงการอื่นๆ ที่เขาทำกัน บ้านเรามีดนตรีพื้นเมืองที่มดอกละหล่อม⁴ โดยเอาเข้ามาในโครงการฯ เพื่อให้เป็นความรู้กับเยาวชนที่เข้ามาทำกิจกรรม ได้เรียนรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้าน ขอพ่ออาจารย์และทีมงานที่มีความรู้ มาช่วยสืบสานวัฒนธรรมให้เด็กๆ ที่สำคัญคือ บุคลากรต่างวัยในการทำงานร่วมกัน”

(คุณพิศิษฐ์พงษ์ แสงปิ่น-ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3)

นอกจากนี้ประเภทของกิจกรรมยังรวมไปถึงวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ ดังที่คุณนารีกล่าวไว้ว่า “โครงการดีมาก เพราะเด็กๆ มีกิจกรรมหลากหลาย ทั้งการทำ “สวดดอก” (กรวยดอกไม้ที่ทำจากใบตอง) สำหรับไปวัด วาดภาพ และอื่นๆ หลายอย่างมากมาย”

กติกา. ฝ่ายเฝ้าวงจะวิ่งไล่ขว้างได้เฉพาะภายในวงกลมเท่านั้น จะออกนอกวงกลมไม่ได้ ฝ่ายเฝ้าวงจะขว้างลูกมะกอนได้ครั้งเดียวเท่านั้น และจะขว้างได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายหนีออกนอกวงกลมทั้งตัวแล้ว

(ข้อมูลจาก <https://sites.google.com/site/31839kulwarang/home/kila-thiy-laea-kila-phun-ban/kila-phun-ban-phakh-klang/kila-phun-ban-phakh-xisan/kila-phun-ban-phakh-henux>)

³ ตบมะผาบ' เป็นส่วนหนึ่งในการพ็อนเจิงหรือพ็อนดาบ อาจจะทำก่อน หลัง หรือระหว่างที่พ็อนก็ได้ โดยผู้พ็อนจะใช้มือตบไปตามส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น ไหล่ หน้าอก ขา และเท้า ให้เกิดเสียงดังต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว ศิลปะการแสดงตบมะผาบ เป็นการชมขวัญคู่ต่อสู้ ทำให้คู่ต่อสู้ขาดความมั่นใจเป็น

ลักษณะสำคัญของโครงการฯ 10 ประการ

พื้นที่บ้านด่านตอง อำเภอสันกำแพง ให้ความสำคัญกับ “ภูมิดี” ที่พัฒนาไปสู่ “สื่อดี” และ “พื้นที่ดี” ตามลำดับ

1. กิจกรรมภายใต้โครงการฯ ที่เป็นกิจกรรมที่ไม่มีในระบบการศึกษา เป็นการต่อยอดการเรียนรู้ที่เด็กๆ ในโรงเรียนไม่มี น้องปุยฝ้าย อายุ 6 ขวบ ซึ่งเป็นหลานของคุณพิศิษฐ์พงษ์ แซงปิ่น เล่าว่า “ผู้ใหญ่พาไปพักผ่อน เดินแบบ ตบปะผาบ (การละเล่นพื้นบ้าน) ชอบเพราะว่าสนุก” ตอบคำถามที่ว่าทำกิจกรรมแบบนี้กับที่โรงเรียนต่างกันอย่างไร ปุยฝ้ายตอบว่า “โรงเรียนไม่มีสอนแบบนี้” สอดคล้องกับความเห็นของคุณสุเมธ แก้วหลวง ที่สะท้อนว่า “โครงการนี้เป็นโครงการที่ต่อยอดให้เด็กๆ เพราะความรู้ในโรงเรียนไปไม่ถึงการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่จะมาสืบทอดวัฒนธรรมของหมู่บ้านนั้น ในโรงเรียนเป็นสิ่งใหม่ๆ ยิ่งในโรงเรียนเป็นโลกโซเชียล ทั้งนั้นจึงพยายามดึงเด็กๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมให้ผ่อนคลายมากขึ้น การติดเกมทำให้เด็กมีสมาธิสั้น กิจกรรมมีประโยชน์ เป็นศูนย์รวมสร้างความสามัคคี และเป็นปึกแผ่นได้ยาวนาน”

การหลอกล่อให้คู่ต่อสู้เสียสมาธิ เกิดความโมโห ซึ่งอาจทำให้คู่ต่อสู้ เพ่ียงพล้าได้ง่าย แต่ปัจจุบันนำมาประกอบการแสดงการรื่นเริง ความสวยงามและอนุรักษ์ศิลปะการต่อสู้ไว้ (ข้อมูลจาก เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่)

⁴ดอกตะหล่อมคือดอกบานไม่รู้โรย เป็นสัญลักษณ์ของผู้สูงอายุนั่นเอง

2. กิจกรรมที่รื้อฟื้นภูมิปัญญาของผู้สูงวัยในชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และทำหน้าที่สืบทอดด้านภูมิปัญญา คุณทรงยศ แก้วหลวง เสนอความคิดเห็นว่า “พอก็เห็นว่าโครงการนี้ดี เราเอาการละเล่นแบบเดิมๆ เช่น เล่นมะกอน ม้าก้านกล้วย มาสอนเด็กๆ ทำให้เด็กได้เล่น ไม่เคยเห็นก็ได้เห็นตอนนี้” เช่นเดียวกับคุณชัยยาคร จันทร์เพ็ญวัน ที่สะท้อนว่า “ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็ได้สอนพ่อน รำมวย ซึ่งเด็กๆ ในชุมชนไม่รู้จัก ถ้าไม่มีผู้ใหญ่หรืออาจารย์สอน ก็อาจจะลืมไป ตอนนี้ลูกของผมสี่สัปดาห์แล้ว”

นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้คำสอนของบรรพบุรุษของตนซึ่งถือว่าเป็นวิชาชีวิตของเด็กในชุมชน คุณศิริวรรณ วงศ์นาง กล่าวว่านอกจากความสามัคคีแล้ว “การได้พูดคุยกันด้วยภาษาพื้นเมือง ที่เป็นภาษาของเรา โดยมีสำนวนสุภาษิตคำสอนภาษาล้านนาด้วย เช่น คนจะโล่ง ฟังกำเขา⁵ คนหุบปากำกิดตื่น⁶ เสียมบ่คม ใสด้ามหนัก⁷ ปัญญาบ่หนัก หมั่นอำหมั่นเฮียน⁸ เป็นคำว ญา คำคมโวหาร คำพูดเหล่านี้จะนำมาคุยกันตอนท้ายของการทำกิจกรรมก่อนที่จะแยกย้ายกันไป เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

⁵คนจะโล่ง ฟังกำเขา หมายความว่า คนที่ไม่มีวิจารณญาณในการคิดพินิจพิจารณาใครพูดอะไรก็เชื่อตามไปเสียทั้งหมด เปรียบกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งเมื่อทราบข่าวควายสามเขาก็จิ้งกรูไปดู จนไม่เหลือใครเลย (ผู้อธิบาย : อาจารย์อรชร เรือนคำ อาจารย์พิเศษภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

⁶คนหุบปากำกิดตื่น หมายความว่า คนที่เชื่อคนง่ายไม่ใช้สติ สมอง ไตร่ตรองใคร่ครวญ พิจารณาว่าอะไรเป็นอะไร แต่พร้อมที่จะเชื่อทันที ดังนั้นเมื่อเป็นคนหุบปากำจึงมีความคิดในระดับตื่นๆ ไม่ผ่านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ (ผู้อธิบาย : อาจารย์อรชร เรือนคำ อาจารย์พิเศษภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

⁷เสียมบ่คมหื้อใสด้ามหนัก⁷ หมายความว่า เสียมเป็นอุปกรณ์การขุดดินชนิดหนึ่ง หากเสียมไม่คมต้องใสด้ามเสียมที่เป็นไม้ขนาดใหญ่ เพื่อเพิ่มน้ำหนักของเสียมให้มากขึ้น ทำให้เสียมสามารถขุดดินได้ดี (ผู้อธิบาย : อาจารย์อรชร เรือนคำ อาจารย์พิเศษภาควิชา

3.กิจกรรมเป็นการออกแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Active learning) คุณวัลลีย์ ถาแปง เล่าว่า “ คนในชุมชนเป็นไทเขิน มาจากพม่า แต่ว่าเด็กก็ไม่รู้รากเหง้าของตน เราพูดภาษาล้านนาและภาษาไทยกลาง ไม่ได้พูดภาษาไทยเขินกัน แต่มีประวัติความเป็นมาของพวกเราที่วัด จึงคิดว่าทำไมเราไม่เล่าให้เด็กฟัง เพราะฉะนั้นครุภูมิปัญญาก็แต่งเป็นบทชอเล่าเรื่องไทเขิน ครูผู้สูงอายุเล่นดนตรีอยู่แล้วก็เอาเพลงมาสอนให้เด็กชอ เล่าเรื่องราวเราเป็นคนไทเขินที่มาจากแดนไกลมาอยู่สันกำแพง ทำให้เด็กๆ ทราบว่าเราเป็นใครมาจากไหน เป็นการให้เด็กรู้รากเหง้า เราก็เลยพาเดินไปคูที่วัด ” มีการใช้ศิลปะเป็นวิธีการในการสื่อสารความเข้าใจต่อโครงการ 3 ดี และสถานการณ์โควิด “ นอกจากนี้ก็ยังมีเพลง 3 ดี ที่แต่งเป็นทำนองพม่า เด็กสามารถชอได้ เด็กสมัยใหม่ไม่สนใจวัฒนธรรมพื้นบ้าน แต่เด็กสามารถเรียนรู้ เช่น ลูกของสท.เดี่ยว ก็เล่นชอได้ ก็ทำให้เขาซึมซับวัฒนธรรม ผู้ใหญ่เล่นดนตรี เด็กเพื่อนรำ มีความสุขร่วมกัน เขาซึมซับได้ดี นอกจากนี้เรายังมีเพลงโควิด เนื้อหาสมัยใหม่ แต่ร้องเป็นทำนองเพลงพม่า ”

ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

ปัญหาบันทึก ที่หมั่นอ่านหมั่นเขียน หมายความว่า คนที่สติปัญญาไม่ค่อยดีจะต้องมีความเพียร และเพิ่มความเพียรให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้การศึกษาประสบผลสำเร็จ (ตัวอย่าง เช่น คนแก่อ่านหนังสือรอบเดียวจำได้หมด ส่วนคนที่ความคิดช้า จำช้า อาจต้องอ่านแบบมีดเจ็ดครั้ง สว่างเจ็ดครั้ง อ่านเจ็ดรอบแม้ไม่เข้าใจ ก็อ่านอีกเรื่อยๆ อาจเป็นสิบสี่ครั้ง หรือมากกว่า จนกว่าจะเข้าใจ) (ผู้อธิบาย : อาจารย์อรชร เรือนคำ อาจารย์พิเศษภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

4.กิจกรรมที่เสริมสร้างการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการเรียนรู้ ในมุมมองของคุณชัยยาคร จันทร์เพ็ญวัน เห็นว่า “ กิจกรรมในโครงการทำให้เด็กๆ รู้จักกันในหมู่บ้าน ใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ ”

5.กิจกรรมนำไปสู่การสร้างสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน คุณปรีชา วงศ์นาง กล่าวแบบถ่อมตนว่า ตนเองนั้นพูดไม่เก่ง อยากตอบว่า “ สามัคคีและความร่วมมือของชุมชน ” เช่นเดียวกับพันตำรวจโทจำเริญ กันทาหงษ์ ที่เห็นผลของภารกิจกรรมว่า “ เราได้สามัคคีในที่ทีมงานตั้งแต่ฝ่ายปกครอง ผู้สูงอายุ และประชาชน ”

6.กิจกรรมที่สามารถลดการใช้มือถือของเด็กได้ โดยคุณวิรัตน์ ทันแก้ว สะท้อนว่า “ โครงการนี้นอกจากผู้สูงอายุจะนำมาสู่เด็กๆ ในชุมชน สร้างความรู้ประสบการณ์ต่อชุมชน ผู้ปกครองก็สบายใจ มีดนตรีพื้นเมืองมีการละเล่นพื้นเมือง ทำให้เด็กไม่เล่นเกมในมือถือ ต้องขอขอบคุณผู้สูงอายุและผู้ใหญ่บ้านที่เป็นแกนนำในเรื่องนี้ ”

7.กิจกรรมสามารถสร้างสุขให้คนในชุมชน คุณพิศมัย แปงใจ สะท้อนว่า “ สำหรับตัวเอง คิดว่าสิ่งที่ป๊อ-ไลท์คือเมื่อเด็กมาแล้ว เด็กมีความสุขในการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อเราเจอเด็กที่ไหน ก็จะสอบถามเราว่าไม่มีอีกหรือกิจกรรมเหมือนวันนั้น สนุกดี เราเป็นแม่บ้านก็อยากทำกับข้าวให้เด็กๆ ทานร่วมกัน เพราะเด็กมีความสุข ”

8.กิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีตัวชี้วัดในการระดมทุนเพิ่มเติมกับโครงการฯ คุณพิศมัยพงษ์ แสงปิ่น เล่าว่า “ ที่ผ่านมามีการจัดเวทีนำเสนอกิจกรรมของพวกเราเพื่อถ่ายทอดเป็นคลิป โดยในวันนั้นก็มีการเล่นดนตรีโดยผู้สูงอายุ มีการเดินแบบของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีการพาเด็กไปแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวอย่างของโคกหนอง นาโมเดลในหมู่บ้าน การวาดรูป ก็ได้รับความร่วมมืออย่างดี ” ครั้งนี้ได้รับงบประมาณเพียง 2,000 บาท แต่ผู้ปกครองและชุมชนร่วมกัน

จ่ายมากกว่านั้น 5 เท่า (ประมาณ 1 หมื่นบาท) โดยช่วยกันระดมทุนมาทำกิจกรรม

9.กิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้ได้รับผลประโยชน์ในชุมชน ซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนนั้น ๆ ครูวิไล เจริญเนตร สะท้อนว่า “โครงการนี้เข้ามาเป็นการสร้างภูมิรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านไทเขิน เด็กได้เรียนรู้ สร้างความรักและสามัคคี และสามารถนำเอากิจกรรมดึงเด็กออกจากการเล่นมือถือ ผู้ปกครองที่มีเด็กเข้าร่วมโครงการ ก็ภูมิใจอยากมาร่วมเพิ่มมากขึ้น ”

10.การบริหารงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในชุมชน ครูวัลลีย์ ฤาแปง สะท้อนว่า “โครงการ ที่ทำในชุมชนของเรานั้น มีคนสนใจหลายคนทำให้มีเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เพิ่มขึ้น การทำโครงการของเรานั้นไม่ได้ทำในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เด็กทานข้าวในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่แล้ว แต่ของเราทำในชุมชนวันเสาร์และอาทิตย์ 8.00-12.00 น. เพราะวันธรรมดาเด็กต้องไปเรียนที่อื่น โครงการฯ จึงต้องใช้งบประมาณทำอาหารให้เด็กต่างหาก ทุกคนจึงต้องเสียสละเพื่อเด็ก เด็กมีความสุข เขาก็มากขึ้น ”

ทั้ง 10 ข้อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการฯ ประสบความสำเร็จ โดย 8 ข้อแรกชี้ให้เห็นถึงลักษณะของกิจกรรมที่พึงประสงค์ของบ้าน ล้วนต้อง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งต้องมีลักษณะการสร้างการเรียนรู้ที่แตกต่างจากระบบการศึกษา เป็นการต่อยอดการเรียนรู้ที่เด็กๆ ในโรงเรียนไม่มี การรื้อฟื้นภูมิปัญญาของผู้สูงวัยในชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และทำหน้าที่สืบทอดด้านภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้ คำสอนของบรรพบุรุษของตนซึ่งก็คือวิชาชีวิตของเด็กในชุมชน กิจกรรมเป็นการออกแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Active learning) และมี

การใช้ศิลปะเป็นวิธีการในการสื่อสารความเข้าใจต่อโครงการ 3 ดี และสถานการณ์โควิด กิจกรรมยังเสริมสร้างการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการเรียนรู้ การสร้างความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน การทำกิจกรรมสามารถลดการใช้มือถือของเด็กได้ สร้างสุขให้คนในชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีตัวชี้วัดในการระดมทุนเพิ่มเติมกับโครงการฯ ส่วนอีก 2 ข้อเป็นการบริหารจัดการโครงการฯ ของคณะทำงานทำให้กิจกรรมได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในชุมชนโดยตรง และคณะทำงานยังต้องบริหารงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในชุมชน

หากจะวิเคราะห์ความสำเร็จของการบริหารจัดการโครงการฯ คือการเชื่อมโยงคนกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันผ่านการสื่อสารโดยใช้ระบบออนไลน์ ต้นทุนเรื่องบุคลากรที่มงานผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการเกษียณ รวมถึงความสามัคคีและความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ที่เป็นทุนฐานของการเป็นจิตอาสาและเสียสละ นอกจากนี้ลักษณะเด่นของพื้นที่บ้าน ล้วนต้องคือความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เวลา ความสามารถและทรัพยากร

“เราสามารถรวมคนในหมู่บ้านเราทุกกลุ่มอายุ ที่มาทำกิจกรรม ร่วมกันด้วยความเต็มใจ ผู้ปกครองก็พาเด็กมา และอยู่รอรับเด็ก เมื่อคนทำงานจะทำอะไร ก็ให้การสนับสนุน บางคนไม่มีลูกหลานมาเข้าร่วม กิจกรรมก็จะสนับสนุนการทำกิจกรรม หมู่บ้านเราจะมีไลน์กลุ่มหมู่บ้าน ...เรามีคนที่มีความสามารถแต่ละแขนง เยอะมากที่สามารถมาช่วยเราได้ ”

วัลลีย์ ฤาแปง

ภาพความสำเร็จ “ที่เกิดขึ้น” และ “ที่อยากเห็น”

“ตอนแรกก็ไม่มั่นใจ (ว่าโครงการฯจะทำได้หรือไม่) แต่ในจิตใจของพวกเรา เราทุ่มเทและมุ่งหวังว่าเราจะสร้างสิ่งที่เกิดประโยชน์กับหมู่บ้าน แต่เมื่อทำไปแล้วผลที่ทำได้มากกว่าที่เรามุ่งหวัง”

พันตำรวจโทจำเริญ กันทาหงส์ แกนนำโครงการ

• **การสร้างสัมพันธภาพในชุมชน** ไม่เพียงเฉพาะเด็กๆ เท่านั้น ผู้ใหญ่เองก็ยอมรับว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ทำให้คนที่ไม่ค่อยรู้จักกันได้รู้จักกันมากขึ้น

การเกิดความสัมพันธ์อันดีใน 2 ระดับคือ ระดับเด็ก กับเด็กและเด็กกับผู้สูงอายุในชุมชน จากที่เด็กและเยาวชนไม่ทักทายกัน ไม่รู้จักกันว่าคนนั้นเป็นใครคนนี้เป็นใคร แต่ในที่สุดพวกเขาก็สามารถทักกัน เช่น พี่ภูมิ พี่นงลักษณ์ก็รักกัน กอดคอกันได้ รู้จักพี่รู้จักน้อง เมื่อไม่มีกิจกรรมก็จะคิดถึงกันและเรียกร้องว่าเมื่อไหร่จะมีอีกและจัดอีก คุณพิศษุพงษ์ แสดงปณิธานว่า “ตนเองไปไหนในหมู่บ้านจะใช้รถมอเตอร์ไซด์สามล้อพ่วงและพาหลานสาวไปด้วย เมื่อตนผ่านไปทางไหนแล้วเด็กๆ เจอกัน เขาจะทักทายกัน เรียกชื่อกัน ก่อนที่จะมีกิจกรรมจะไม่มีบรรยากาศแบบนี้เพราะต่างคนต่างอยู่ แต่ตอนนี้เจอกันที่ไหน เด็กจะทักทายกัน เห็นชัดว่าเราได้นำเอาเด็กในหมู่บ้านมารู้จักกัน ” ทั้งนี้พันตำรวจโทจำเริญ กันทาหงส์ คณะทำงานโครงการฯ เล่าด้วยว่า “ผู้ใหญ่ในชุมชนเองก็ทักทายเด็กเล็กๆ ที่อยู่ในช่วงอนุบาล 1 หรืออนุบาล 2 ” เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กในชุมชนด้วย

นอกจากนี้เด็กๆ มักจะให้เกียรติและเรียกผู้ใหญ่ว่า “ครู” สามีของคุณวัลลีย์ ถาแปง (ซึ่งมาช่วยทำกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง) กำลังถกเถียงและขุดดิน เด็กก็ตะโกนทักทายว่า “สวัสดิ์ครับพ่อครู” สามีของคุณวัลลีย์รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นพ่อครู เด็กก็ได้สร้างความภาคภูมิใจให้ผู้สูงอายุในชุมชนด้วย การที่เด็กทักทายผู้ใหญ่เพราะเขารู้จักผ่านกิจกรรมในโครงการ ทำให้เราเห็นหน้ากันบ่อยๆ จึงมีความผูกพันกับคนในหมู่บ้าน

• **การสร้างความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชน** ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มวัยในชุมชน (พื้นที่ดี)

• **การเรียนรู้ภูมิดีและรู้จักรากเหง้าของตนเอง** โดยการเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่ชี้แนะและนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ในขณะนี้การทำงานสำเร็จไปแล้วขั้นเริ่มต้น เพราะเด็กมีวิชาติดตัว รวมถึงขนบธรรมเนียมที่ผู้สูงอายุสอนไว้

• **การมีสื่อดี** ในบ้านล้วนต้องมีแหล่งเรียนรู้ เป็นฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ก็นำมาเป็นการเรียนรู้ในโครงการฯ อาทิ เด็กๆ ก็ไปที่แหล่งเรียนรู้ เมื่อไปถึงสวนก็วิ่งไปเก็บลูกหม่อนมากิน ในสวนยังมีการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ซึ่งทำให้เด็กเห็นวิธีการเลี้ยงแบบนี้ ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในห้อง แต่ผู้ใหญ่พาเด็กเดินเรียนรู้ในหมู่บ้านเพื่อให้พวกเขาได้รู้

• **การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของกลุ่มเป้าหมาย**
ลดชั่วโมงในการเล่นมือถือ โดยเล่นได้ไม่เกิน 1 ชั่วโมง
ซึ่งผู้ปกครองก็เล่าให้ฟังว่าตอนเริ่มแรกก็ดูเหมือนอดใจไม่ได้ แต่ว่าเด็กก็รู้สึก
ว่าตนได้สัญญาไว้แล้ว ตามกติกาที่กำหนดไว้ เด็กจึงพยายามตั้งใจในการ
เล่นมือถือให้น้อยลง ก็ไปทำกิจกรรมอื่นๆ นอกบ้าน ไม่ก้มหน้าก้มตาเล่น
เฉพาะมือถือของตนเอง

เด็กเริ่มมีความเคยชินเรื่องการดื่มน้ำเปล่าๆ ไม่ได้
ทานน้ำอัดลม เพราะการทำโครงการของเรานั้นก็ทำให้ดื่มน้ำเปล่าและ
ทานเฉพาะของที่มีประโยชน์แก่ร่างกายเท่านั้น

• **การบูรณาการทุกอย่างทั้งคน เวลา ทรัพยากร** เช่น ครูต่อน
เป็นกลุ่มครูเกษียณราชการ เธอมาทำธุรกิจผ้าพื้นเมือง แต่เมื่อทราบว่าจ
มีกิจกรรมในหมู่บ้านก็ขอเข้ามาช่วย อาสาตัดกางเกงให้เด็กๆ ทุกคนฟรีและ
ยังบอกครูวัลลีย์ ถาแปง ด้วยว่า “ **อยากจะได้อะไรให้บอกพี่** ” ครูต่อนเป็น
ผู้มีฐานะและอยู่ในหมู่บ้าน แต่ไม่มีเวลาทำกิจกรรม พอรู้ว่ามีโครงการฯ
นี้ เธอก็มาช่วย นอกจากนี้ยังมีครูกณิตศาสตร์ในหมู่บ้าน พอรู้ว่ามีกิจกรรมนี้
ก็เอาความรู้มาให้เด็กเล่นเกมเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ บางคนที่เป็นศิลปิน
วาดรูป เขาวาดรูป เพราะสีน้ำเงินก็แพงมีการวาดภาพพร้อมบ่อสร้างก็มาช่วยสอน
ศิลปะการวาดภาพ เป็นต้น

• **การขยายผลจากรูปธรรมการทำงาน** เพื่อปลูกฝังหรือถ่ายทอด
องค์ความรู้ให้แก่เด็กๆ ในขณะนี้ความสำเร็จยังไม่ประสบผลสำเร็จร้อยละ
ร้อย หากไม่มีการต่อยอดหรือขยายผล ก็จะทำให้เมื่อจบโครงการฯ ก็จ
จบไป นอกจากนี้ยังพบว่า การขยายผลมีความเป็นไปได้เพราะผู้ปกครอง
และชุมชนสามารถรับรู้และสนใจที่จะต่อยอด และพร้อมเอาลูกหลานเข้า
มาช่วยทำกิจกรรม เพื่อสร้างครอบครัวที่เป็นแบบอย่างในหมู่บ้าน

• **การได้รับการสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่อง** เพราะเมื่อมีทุน
ก็สามารถต่อยอดได้ การใช้งบประมาณของพื้นที่บ้านล้านตองเป็นการใช้
งบประมาณที่คุ้มค่า เช่น ได้รับงบประมาณ 2,000 บาท แต่ผู้ปกครองและ
ชุมชนร่วมกันสมทบมากกว่านั้น 5 เท่า (ประมาณ 1 หมื่นบาท) โดยช่วยกัน
ระดมทุนมาทำกิจกรรม

.....

ช่องว่างหรือข้อจำกัด รวมถึงความท้าทายในการทำงาน

อย่างไรก็ตามการทำงานโครงการฯ ของบ้านล้านตอง อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีข้อจำกัดและท้าทายดังนี้

ประการที่ 1 เนื่องจากการเกิดกลุ่มคนทำงานมีลักษณะของการเกิด
กลุ่มตามธรรมชาติในหมู่บ้านของตนเอง ที่ผ่านมานั้นเป็นการเริ่มต้นที่ทรง
คุณค่าเพราะสามารถทำให้เกิด 5 กลุ่มสำคัญคือ กลุ่มข้าราชการเกษียณ
ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้าน ฝ่ายปกครอง ผู้ที่ให้การสนับสนุน เด็กและ
ครอบครัว ซึ่งเป็น 5 กลุ่มหลักที่สร้างได้ยาก อย่างไรก็ตามระดับของการทำงาน
ที่ผ่านมาเป็นระดับการทำงานในหมู่บ้าน การทำงานยังไม่ไปถึง
ผู้กำหนดนโยบายในตำบลหรือหน่วยงานในท้องถิ่น

ประการที่ 2 การดำเนินงานมีความยากและแตกต่างจากพื้นที่ที่เน้น
เด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็ก อีกทั้งเด็กเล็กในชุมชนไปเรียนในโรงเรียนที่แตก
ต่างกันไป บางคนก็เรียนหนังสือโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษ บาง

คนก็เรียนหนังสือในตัวเมืองสันกำแพง บางคนก็เรียนหนังสือในโรงเรียนเอกชน และบางคนก็เรียนที่วัดด้านตอง การรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันเสาร์และอาทิตย์ที่มาจากเด็กหลากหลายวัยและฐานะ จึงเป็นการจัดการที่ค่อนข้างยาก

ประการที่ 3 สืบเนื่องจากโครงการฯ นี้ขับเคลื่อนในชุมชน การทำกิจกรรมเน้นการเป็นทีมทำงานร่วมกันในชุมชน ไม่สามารถเลือกทำกิจกรรมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเฉพาะกลุ่ม โดยละทิ้งกลุ่มอื่นๆ ได้เพราะหัวใจในการขับเคลื่อนงานในชุมชนคือการสร้างการมีส่วนร่วมจากคนทุกกลุ่มนั่นเอง ดังนั้นแม้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก 20 คน แต่เด็กๆ ก็อยากเข้ามา่วมเป็น 50 คน ซึ่งโครงการฯ ก็ไม่สามารถกีดกันเด็กออกไปได้ งานในชุมชนจึงเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ และต้องหางบประมาณจากที่อื่นมาเสริม

ประการที่ 4 การเข้าถึงเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 3-12 ปีนั้นยังทำได้ไม่ถึงร้อยละ 50 กล่าวคือ โครงการฯ สามารถเข้าถึงเด็กและเยาวชนได้ 36 คนแต่มีประชากรเด็กและเยาวชนประมาณ 80 คน

ประการที่ 5 การทำกิจกรรมเน้น “ภูมิดี” จากผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมในการขับเคลื่อนโครงการฯ ลักษณะกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม แต่ยังไม่เข้าถึงภูมิเท่าทันต่อโลกมากนัก รวมถึงการสร้างพื้นที่ดี หรือสภาพแวดล้อมในการใช้ชีวิตที่ดีให้แก่เด็ก ทั้งการให้คำปรึกษาและการให้คำแนะนำในการใช้ชีวิตของเด็กในชุมชน โดยผู้สูงอายุ

ประการที่ 6 วิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้องยังเป็นการทำงานที่ยังต้องเติมเข้าไปในโครงการฯ เพราะตอนนี้ยังไม่มีกรรวมกลุ่มเด็กอย่างเป็นทางการจะลักษณะ ยังขาดพื้นที่ในการรวมกลุ่มและสร้างทีมในการดูแลกันเองในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ประการที่ 7 ความท้าทายในการขยายโครงการฯ ให้ครอบคลุมระดับตำบล โดยการสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ เช่น เทศบาลตำบลวัดต่างๆ โรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ที่ผ่านมาวัดนั้นได้สนับสนุนด้านสถานที่ส่วนทุนเพิ่มเติมนั้น ผู้ใหญ่บ้านช่วยกันระดมทุนมาสนับสนุนจากคนในหมู่บ้านบ้าง จากตัวเองบ้าง และวางแผนไว้ว่าหากมีโครงการต่อเนื่องในระดับตำบลจะขอเทศบาลช่วยสนับสนุนด้วย เทศบาลก็เห็นความสำคัญที่ผ่านมานั้นเมื่อมีกิจกรรม นายกและสมาชิกเทศบาลตำบลเข้ามาร่วมซึ่งทำให้พวกเขาเห็นภาพบรรยากาศ ทางคณะทำงานเองก็ได้รับคำชมในการทำงาน และแสดงความคิดเห็นว่าอยากให้เยาวชนในหมู่บ้านอื่นๆ เข้ามาร่วมบ้าง

แลหน้า : แนวทางการดำเนินงานต่อเนื่อง

ในมุมมองของคนทำงานให้ความหมายยุทธศาสตร์ 3 ดี โดย
สื่อดี หมายถึง สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน ทั้งสื่อที่ประดิษฐ์เอง
 สื่อจากธรรมชาติและหมายรวมถึงสื่อบุคคล ได้แก่ ทีมงานที่จะถ่ายทอด
 ความรู้ให้ผู้อื่น รวมถึงการสื่อสารแบบรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง

พื้นที่ดี หมายถึง พื้นที่ในหมู่บ้านการมีแหล่งเรียนรู้ มีสถานที่ให้
 เด็กเล่น มีมุมการอ่านให้เด็กและมุมฝึกสวนครัวในครอบครัว พื้นที่ดีนี้
 หมายถึงครอบครัวและชุมชน โดยพื้นที่บ้านด้านตองจะมีเด็กและเยาวชน
 อยู่กันเป็นโซนที่เกาะกลุ่มกัน โดยแต่ละจุดก็จะมีการทำพื้นที่ให้เด็กเล่น
 มีชิงช้า กองทรายให้เด็กเล่นตามจินตนาการและสามารถเล่าเรื่องได้

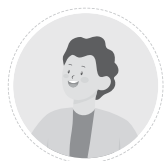
ส่วนภูมิดี หมายถึง ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้สูงอายุ
 ในชุมชนที่เป็นทั้งสื่อบุคคลซึ่งเชื่อมโยงกับสื่อดีในข้อแรก รวมถึงวัฒนธรรม
 ที่มีมาแต่โบราณ โดยพื้นที่มีปราชญ์ชาวบ้านที่ค่อนข้างพร้อม เช่น คนแต่ง

บทขอ ดนตรี คำว ตบปะผาบ ทำกรวยดอกไม้ ตัดตุง ทำว่าว ทรัพยากร
 บุคคลมีความพร้อมและหลากหลาย ภูมิปัญญานี้สามารถนำมาเป็นเนื้อหา
 ที่นำเด็กมารับรู้ เพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามต่อไป
 ทั้งนี้คณะทำงานโครงการหวังว่าเด็กและเยาวชนที่ผ่านการฝึกฝนในวันนี้
 จะเป็นตัวแทนในการพัฒนาหมู่บ้านของเราในอนาคต เพราะที่ผ่านมามีผู้นำ
 ชุมชนไม่ได้รับการปูพื้นฐานมาก่อน (ไม่ได้มีโอกาสเหมือนเด็กและเยาวชนที่
 ตนกำลังสร้าง) นอกจากภูมิดี ที่เป็นเรื่องของภูมิปัญญาแล้ว ยังมีภูมิเท่าทัน
 หรือสิ่งที่เราทำมาขึ้นเพื่อให้เด็กได้รู้เท่าทันสื่อ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นมือถือ
 และการอยู่ในโลกโซเชียลซึ่งก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะสิ่งที่มีประโยชน์ก็ต้อง
 มีโทษด้วย ส่วนสิ่งที่เราอยากทำและไม่ได้ทำคือการสร้างภูมิเท่าทัน โดยเฉพาะ
 เรื่องของยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

การดำเนินงานในโครงการนี้ ไม่เพียงแต่การพาเด็กมาทำกิจกรรม
 และทำให้เด็กมีความสุขเท่านั้น แต่เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างพลเมืองที่มี
 คุณภาพในอนาคตให้กับหมู่บ้านเรา โครงการ เป็นเครื่องมือที่เราสามารถ
จะทำกิจกรรมเรื่องใดก็ได้ เพื่อนำไปสู่การสร้างเด็กให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มี
 คุณภาพให้แก่ชุมชนในอนาคต ที่ผ่านมานั้นผู้ใหญ่เห็นว่า หากเด็กต่างคน
 ต่างอยู่ โตมาไม่รู้จักกัน มันจะไม่มีทางที่จะเห็นเด็กทักทายกัน รักกัน กอด
 คอกัน เราจึงต้องสร้างเขาตอนนี้เพราะการที่เขารู้จักกันตอนปฐมวัยจะเป็น
 รากฐานสำคัญในการเกื้อกูลกันต่อไปในอนาคต เพราะในช่วงวัยรุ่นเด็กอาจ
 จะห่างกันไปตามธรรมชาติของช่วงวัย แต่อย่างน้อยเด็กยังรู้จักกัน และเมื่อ
 เขาโตเป็นวัยรุ่นก็ยังไม่ยกพวกตีกัน เพราะเขาเคยยังรู้จักกันตอนเป็นเด็ก

นอกจากนี้โครงการฯ ที่ดำเนินการนี้มีเป้าหมายปลายทางคือ การสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต เด็กต้องมีสุขภาพที่ดี คือ มีกายที่แข็งแรง จิตและอารมณ์ที่ดี เข้าสังคมได้ รวมถึงมีปัญญาดีและเท่าทัน โดยเด็กที่มีสุขภาพที่ดีนั้นต้องลักษณะที่พึงประสงค์ 6 ประการ 1.อารมณ์ 2.ความสัมพันธ์ 3.สติปัญญา 4.วินัย 5.รู้จักการแบ่งปัน และ 6.ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ

คณะทำงานทำกิจกรรมจำนวนมาก ทั้งประเภทภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้าน เศรษฐกิจพอเพียง โดยถ่ายทอดการเรียนรู้ระหว่างคนหลายรุ่นในชุมชน

พันตำรวจโทจำเริญ กันทาหงษ์ แสดงความคิดเห็นว่า “ ในจำนวนเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ 36 คนได้รับความรู้และอาจจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประกอบประกอบสิ่งที่ต้องเผชิญต่อไปในอนาคต หรือนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต โดยเด็กทั้ง 36 คนได้รับการพัฒนาร้อยละ 80 แต่สิ่งที่คณะทำงานทำนั้นอาจจะยังสร้างเด็กที่ยังไม่ครบคลุมกับลักษณะพึงประสงค์ทั้ง 6 ประการหรือร้อยละ 100 โดยเฉพาะเด็กวัยมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นเหมือนวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ ” สิ่งที่คณะทำงานโครงการฯ ทำเป็นเกราะป้องกันตัวเขาในหมู่บ้าน แต่เมื่อวันหนึ่งที่เขาเป็นวัยรุ่นเขาไปอยู่ในสังคมอื่น

แนวทางการทำงานพัฒนา ชุมชนสามดีต่อเนื่อง

1. การสร้างภูมิเท่าทันเรื่องยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชนเพิ่มเติม ไปถึงขั้นตอนเพื่อนรักเพื่อน ด้วยการแบ่งโซนให้เด็กและเยาวชนดูแลกันต่อ ทั้งนี้เพราะพื้นที่บ้านล้านตองนั้นเป็นพื้นที่ “ชายแดน” ที่เป็นเขตติดต่อกันระหว่างอำเภอสันกำแพงและอำเภอดอยสะเก็ด ขบวนการขนยาเสพติดจะชอบพื้นที่แบบนี้เพราะเมื่อมาจากปากสันกำแพงก็ข้ามไปพักยาเสพติดไว้ที่พื้นที่ข้างเคียง ซึ่งเป็นอีกอำเภอหนึ่ง หากตำรวจสันกำแพงมาก็ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะจุดดังกล่าวเป็นพื้นที่รับผิดชอบของอำเภอดอยสะเก็ด เป็นต้น ตำบลดอยสะเก็ดจึงเป็นตำบล “กระสุนตก” ที่ยาเสพติดแพร่ระบาดได้ง่าย

2. การสร้างกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนที่ประกอบไปด้วยรุ่นพี่เยาวชนที่อยู่ระดับชั้นมัธยม 12-18 ปี โดยผู้ใหญ่จะเป็นคนสร้างให้เขามีจิตอาสาด้วยการมีกิจกรรมให้เขาทำ เดิมนั้นหมวดวิชาชีพได้สร้างทีมฟุตบอลในหมู่บ้าน แต่ตอนนี้หมวดวิชาชีพไปทำหน้าที่ดีใจ อาจจะต้องพูดคุยกันใหม่ว่าเราจะสามารถสร้างกิจกรรมรวมกลุ่มเด็กได้หรือไม่ นอกจากนี้กิจกรรมยังต้องให้เยาวชนมีโอกาสมาพบเจอกันเป็นประจำสม่ำเสมอ การรวมกลุ่มแบบนี้จะทำให้ผู้ใหญ่สามารถติดตามกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น นำไปสู่เป้าหมายเรื่องการสร้างพลเมืองที่พึงประสงค์ในอนาคต

3.การสร้างเครือข่ายในระดับตำบล ประสานงานกับบุคลากรหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นำความรู้และประสบการณ์ของแต่ละอาชีพมาถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนบ้านล้านตอง

4.การระดมทุนจากเทศบาลตำบล พัฒนาโครงการเพื่อขอการสนับสนุนทั้งกำลังคน เจ้าหน้าที่ หนุนเสริม และงบประมาณเพิ่มเติม

5.การสร้างวินัยเรื่องการเงิน การเข้าร่วมกองทุนหมู่บ้านเริ่มต้นด้วยการออมเงินเป็นกิจวัตร จะมีกองทุนที่สามารถไปช่วยเหลือในยามที่เดือดร้อน หรือต้องใช้จ่ายเงินเลี้ยงลูก ในชุมชนมีกองทุนปกครอง กองทุนพ่อบ้าน กองทุนแม่บ้าน กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้คนที่มีความรู้ทางการเงินมีที่พึ่งพา เด็กๆเองก็ต้องเรียนรู้เช่นกัน

6.กิจกรรมสุขภาพทางด้านกาย เพิ่มกิจกรรมการทางกายให้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัว เพื่อให้มีกิจกรรมทางกายร่วมกัน และลดการใช้เวลาหน้าจอ

สรุปปิดท้าย

“โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เพื่อเด็กและเยาวชนบ้านล้านตอง จังหวัดเชียงใหม่” (หรือชุมชน 3 ดีชีวิตมีสุข เพื่อเด็กปฐมวัย) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านล้านตอง ซึ่งเรียนหนังสือต่างโรงเรียนกันได้มารู้จักกัน การทำกิจกรรมยังมุ่งลดการใช้เวลาหน้าจอเมื่ออยู่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยการใช้กิจกรรมต่างๆ เข้าไปแทนที่เวลาในการเล่นมือถือ โดยมีแนวยุทธศาสตร์ของ 3 ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี เป็นกรอบการทำงาน โครงการนี้เสนอในนามของคณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายปกครองบ้านล้านตอง คณะทำงานของโครงการฯ เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณ ผู้สูงอายุ และฝ่ายปกครองที่ร่วมกันดำเนินโครงการมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 โดยวางกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเด็กปฐมวัยอายุตั้งแต่ 3 ขวบถึง 12 ปี จำนวน 36 คน กลุ่มเป้าหมายรองได้แก่ คณะทำงานและผู้สูงอายุ รวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการฯ จำนวน 125 คน

นักสื่อสารสุขภาพเพื่อการเปลี่ยนแปลงในบ้านล้านตองหรือคณะทำงานโครงการฯ คือ ผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน มีบ้านใกล้ๆ กัน เจอกันและเห็นหน้ากันทุกวันในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การไปตลาด และการไปวัดกันทุกๆ วันพระ เป็นต้น คนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่คนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่น และมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานสร้างสุสานหมู่บ้าน งานปอยหลวง งานยี่เป็งรำลึก เป็นต้น ก่อนหน้าที่จะมีโครงการฯ นี้เข้ามาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะทำงานของโครงการฯ การรวมกลุ่มคนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเกิดขึ้นตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ จึงพบเจอกันที่วัด และใช้วิหารวัดเป็นที่รวมกลุ่มและประชุมกันเพื่อทำกิจกรรมชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบการประชุมแบบเป็นทางการ แต่ใช้วิหารวัดเป็นที่รวมกลุ่ม ลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในตำบลล้านตองคือ “ผู้สูงอายุ” ที่เป็นข้าราชการเกษียณ อาทิ ครู ตำรวจ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องดนตรีพื้นเมือง และฝ่ายปกครองที่มีบทบาทหน้าที่ในชุมชน จึงทำให้มี “กองหนุน” ที่ช่วยการทำงานได้ดี คุณสมบัติอันพึงประสงค์ของคณะทำงานโครงการฯ คือ การมีจิตอาสาและเห็นว่าโครงการฯ เป็นประโยชน์กับลูกหลาน โดยการรวมกลุ่ม ไม่จำกัดวิชาชีพ เพศ วัย และบทบาททางสังคมแต่อย่างใด แต่เน้นการนำความคิดและองค์ความรู้ที่แต่ละคนมีอยู่มาใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นสิ่งที่โครงการฯ ได้เรียนรู้ในการเลือกพื้นที่การทำงาน เพื่อขยายผลไปยังพื้นที่อื่น คือ คุณสมบัติของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถมาจากพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกันตามวิถีธรรมชาติ กลุ่มคนที่มารวมตัวกันนั้นมีความมุ่งมั่นและปรารถนาที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในรูปแบบของผู้มีจิตอาสา การนำโครงการฯ เข้าไปในชุมชนต้องให้ “คนใน” ได้ทำหน้าที่ในการประสานงาน และกลุ่มคณะทำงานยังสามารถเป็นกลุ่มเป้าหมายในการทำงานได้ด้วย ซึ่งเป็นกระบอกเสียงที่ดีในการประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของโครงการฯ ที่แยบยลและเป็นธรรมชาติ

“ไฮ-ไลต์” กิจกรรมในโครงการฯ สำหรับพื้นที่บ้านล้านตอง ตำบลห้วยทรายนั้น ให้ความสำคัญกับ “ภูมิดี” ที่พัฒนาไปสู่สื่อดีและพื้นที่ดีตามลำดับ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าสิ่งที่สำคัญหรือไฮ-ไลต์ในมุมมองของคณะทำงานโครงการฯ แต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน แต่สามารถสรุปลักษณะสำคัญของกิจกรรมโครงการฯ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ 10 ประการ ได้แก่

1. ต้องมีลักษณะการสร้างการเรียนรู้ที่แตกต่างจากระบบการศึกษา เป็นการต่อยอดการเรียนรู้ที่ได้กฯ ในโรงเรียนไม่มี
2. การรื้อฟื้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และทำหน้าที่สืบทอดด้านภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้คำสอนของบรรพบุรุษของตนก็คือวิชาชีวิตของเด็กในชุมชน
3. กิจกรรมเป็นการออกแบบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Active learning) และมีการใช้ศิลปะเป็นวิธีการในการสื่อสารความเข้าใจต่อโครงการฯ 3 ดี และสถานการณ์โควิด
4. กิจกรรมที่เสริมสร้างการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการเรียนรู้
5. การสร้างความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน
6. การทำกิจกรรมสามารถลดการใช้มือถือของเด็กได้
7. สร้างสุขให้คนในชุมชน
8. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีตัวชี้วัดคือการระดมทุนเพิ่มเติมให้แก่โครงการฯ
9. การบริหารจัดการโครงการฯ ของคณะทำงานทำให้กิจกรรมได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในชุมชนโดยตรง
10. คณะทำงานยังต้องบริหารงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กในชุมชน

วิเคราะห์ความสำเร็จของการบริหารจัดการโครงการฯ พบว่าวิธีการในการเชื่อมโยงคนกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันผ่านการสื่อสารโดยใช้ระบบออนไลน์ หรือ แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารและดึงผู้ที่มีความสามารถมาเป็นครูในการสอนเด็กๆ ในชุมชน ผนวกกับต้นทุนเรื่องบุคลากรที่เป็นทีมงานกับผู้ใหญ่บ้านเป็นข้าราชการเกษียณ ความสามัคคีและความร่วมแรงรวมใจของคนในชุมชน ที่เป็นผู้มีจิตอาสาและเสียสละ นอกจากนี้ลักษณะเด่นของพื้นที่บ้านด้านตรงคือความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เวลา ความสามารถ และทรัพยากร เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ

ภาพความสำเร็จ “ ที่เกิดขึ้น ” ได้แก่ การสร้างสัมพันธ์ภาพในชุมชน 2 ระดับคือ ระดับเด็กกับเด็ก และเด็กกับผู้สูงอายุในชุมชน เด็กก็ได้สร้างความภาคภูมิใจให้ผู้สูงอายุในชุมชน การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มวัยในชุมชน (พื้นที่ดี) การเรียนรู้ภูมิดีและรู้จักกรากเหง้าของตนเอง การมีสื่อดี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งการลดชั่วโมงในการเล่นมือถือ ไม่เกิน 1 ชั่วโมง และความเคยชินเรื่องการเติมน้ำเปล่าๆ ไม่ได้ทานน้ำอัดลม นอกจากนี้ **ภาพความสำเร็จ “ ที่อยากเห็น ”** คือ การบูรณาการทุกอย่างทั้งคน เวลา ทรัพยากร และการขยายผลจากรูปธรรมการทำงานและการได้รับการสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่อง

ช่องว่างหรือข้อจำกัด รวมถึงความท้าทายในการทำงาน มี 7 ประการ คือ ประการที่ 1 การทำงานยังพัฒนาไปไม่ถึงผู้กำหนดนโยบายในตำบล หรือ หน่วยงานในท้องถิ่น ประการที่ 2 การรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันเสาร์และอาทิตย์ที่มาจากเด็กหลากหลายวัยและฐานะ เป็นการ

จัดการที่ค่อนข้างยาก ประการที่ 3 งานในชุมชนจึงเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ ไม่สามารถกีดกันเด็กออกไปและเลือกทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้ คนทำงานจึงต้องหางบประมาณจากที่อื่นมาเสริม ประการที่ 4 การเข้าถึงเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 3-12 ปีนั้น ยังทำได้ไม่ถึงร้อยละ 50 ของเด็กในชุมชน ประการที่ 5 การทำกิจกรรมเน้น “ภูมิดี” จากผู้สูงอายุ แต่ยังไม่เข้าสู่ “ ภูมิเท่าทัน ” ต่อโลกมากนัก ประการที่ 6 วิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้องยังเป็นการทำงานที่ยังต้องเติมเข้าไปในโครงการฯ ประการที่ 7 การขยายโครงการฯไปให้ครอบคลุมระดับตำบล โดยการสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น

แนวทางการดำเนินงานต่อเนื่อง ด้วยคำถาม 6 ข้อ คือ

- 1.ภารกิจ
- 2.วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำ ทำไม่
- 3.ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร
- 4.หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- 5.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไร
- 6.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีทักษะอะไรบ้าง

พบว่าเกิดแนวทางที่จะดำเนินการ 6 ภารกิจ ได้แก่

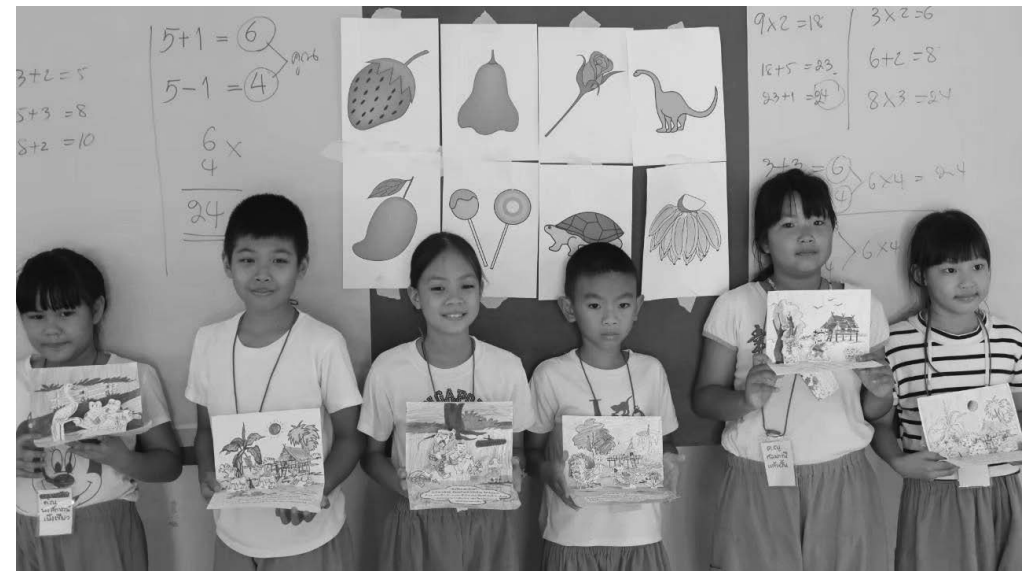
- 1.การสร้างภูมิเท่าทันเรื่องยาเสพติดให้แก่เด็กและเยาวชน
- 2.การสร้างกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนที่ประกอบไปด้วยรุ่นพี่เยาวชนที่อยู่ระดับชั้นมัธยม 12-18 ปี
- 3.การสร้างเครือข่ายในระดับตำบล
- 4.การระดมทุนจากเทศบาลตำบล
- 5.การสร้างวินัยเรื่องการเงิน และ
- 6.กิจกรรมสุขภาวะด้านกาย

ภาพความสำเร็จ สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ช่องว่างการทำงาน และแนวทางการทำงานของพื้นที่บ้านล้านตอง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

<p>สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.สร้างความสัมพันธ์ในชุมชน <ul style="list-style-type: none"> -เด็กต่อเด็ก -เด็กต่อผู้ใหญ่ 2.สร้างความสามัคคีในชุมชน 3.การเรียนรู้ภูมิดีและรู้จักเหง้าของตนเอง 4.การมีสื่อดี 5.การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในด้านสุขภาวะ <ul style="list-style-type: none"> -ลดชั่วโมงการเล่นมือถือ -ทานน้ำเปล่าแทนน้ำหวาน 6.การบูรณาการทุกอย่าง <ul style="list-style-type: none"> -คน -เวลา -ทรัพยากร
<p>ช่องว่างการทำงานที่ผ่านมา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.การทำงานยังไม่ถึงผู้กำหนดนโยบายในตำบลหรือหน่วยงานในท้องถิ่น 2.การรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนในวันเสาร์ อาทิตย์ ที่มาจากเด็กหลากหลายวัยและฐานะ จึงเป็นการจัดการที่ค่อนข้างยาก

<p>ช่องว่างการทำงานที่ผ่านมา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3.งานในชุมชนเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ ไม่สามารถทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่มปฐมวัยและต้องหางบประมาณจากที่อื่นมาเสริม 4.การเข้าถึงเด็กแล้วเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 3- 12 ปี นั้นยังทำได้ไม่ถึงร้อยละ 50 5.การทำกิจกรรมเน้น”ภูมิดี” จากผู้สูงอายุ แต่ยังไม่เข้าถึงภูมิเท่าทันต่อโลกมากนัก 6.วิธีการแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือรุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง ยังเป็นการทำงานที่ยังต้องเติมเข้าไปในโครงการ 7.ความท้าทายในการขยายโครงการฯ ไปให้ครอบคลุมระดับตำบล โดยการสร้างเครือข่ายการทำงานในพื้นที่
<p>สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.การขยายรูปธรรมการทำงาน <ul style="list-style-type: none"> -การสร้างภูมิเท่าทันเรื่องยาเสพติดกับกลุ่มเยาวชน -การสร้างกลุ่มเยาวชนเพื่อนช่วยเพื่อน -การสร้างเครือข่ายระดับตำบล -การระดมทุนกับเทศบาลตำบล -การสร้างวินัยการเงิน -การสร้างสุขภาวะทางกาย 2.การได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

ภาพกิจกรรม

ท้องถิ่น พัฒนาเด็ก

การมีส่วนร่วมในการทำงาน
ระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
และเทศบาลตำบลทากาศ

ท้องถิ่นพัฒนาเด็ก การมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่าง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและเทศบาลตำบลทากาศ ประสบการณ์จากพื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ตำบลทากาศ เป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา ห่างจากตัวเมืองลำพูน ประมาณ 20 กิโลเมตร พื้นที่การดำเนินโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ชุมชนในตำบลทากาศ⁹ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน คือชุมชนบ้านเกาะทราย มีกลุ่มประชากรที่หลากหลายช่วงวัยและอาชีพ ประชากรมีทั้งทำงานในพื้นที่ และต่างพื้นที่ มีประชากรทั้งหมด 654 คน กลุ่มเด็กแรกเกิด – 6 ปี จำนวน 27 คน อายุ 7 – 12 ปี 27 คน 13 – 25 ปี จำนวน 69 คน 26 – 59 ปี จำนวน 335 คน และ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 196 คน พื้นที่ในชุมชน มีประมาณ 0.32 ตารางกิโลเมตร รายได้ประชากรเฉลี่ย 200 บาทต่อวัน คราวเรือน เด็กปฐมวัยในชุมชนมีจำนวน 27 คน ซึ่งส่วนใหญ่เข้ารับการพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลทากาศ และผู้ปกครองที่ดูแลเด็กส่วนใหญ่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ครอบครัวยุคส่วนใหญ่ยังเป็นครอบครัวขยายที่มีหลายช่วงวัย (ข้อมูลจากแผนปฏิบัติการโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ชุมชนเพื่อเด็กปฐมวัย)

โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ชุมชน ใช้ชื่อโครงการว่า “ Center Point สายใยรักชุมชนเกาะทราย 3 ดี ” โดยนิยาม Center Point หรือจุด ศูนย์รวมในความเป็นเทศบาลตำบลทากาศ ซึ่งหมายถึง จุดศูนย์กลางหรือ พื้นที่สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ สำหรับวัยปฐมวัย วัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุ ภายใต้วัยความเป็นสังคมใหม่ที่ไม่ว่าทั้งความเป็นชุมชน ให้มีการทำกิจกรรม สร้างสรรค์เพื่อดูแลเด็กปฐมวัยในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยการสร้าง กิจกรรมหรือสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน ผ่านการใช้สื่อดี พื้นที่ดี และ ภูมิดีอย่างเหมาะสมต่อไป อีกทั้งคำว่า CENTER ยังเป็นตัวช่วยของกลุ่มและ กระบวนการทำงานในพื้นที่ โดย C = Child = เด็กปฐมวัย เด็ก

E = Elderly = ผู้สูงอายุ

N = New Normal / New Generation = สังคมใหม่ คนรุ่นใหม่ทุก ช่วงวัย

T = Teenage = วัยรุ่น เยาวชน (สภาคเด็กและเยาวชน)

R = Relationships = ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่อง บูรณาการ ทั้งนี้หลังจากได้ถอดบทเรียนในพื้นที่ดังกล่าว

ผู้เขียนขอมีส่วนร่วมในการให้ตัวย่อ E อีกตัวหนึ่งที่ยังขาดการอธิบาย คือ E= Environment หรือสภาพแวดล้อม ซึ่งตำบลทากาศมีสภาพแวดล้อม ที่เป็นธรรมชาติ มีพื้นที่ด้านการเกษตรทั้งนาข้าวและสวน มีแม่น้ำแม่ทา

⁹ตำบลทากาศ แบ่งเขตการปกครองเป็น 14 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านท้องฝาย หมู่ 2 บ้านแพะยันต์ หมู่ 3 บ้านดอยแช่ หมู่ 4 บ้านหมื่นข้าว หมู่ 5 บ้านเกาะทราย หมู่ 6 บ้านทากาศ หมู่ 7 บ้านนาห้า หมู่ 8 บ้านแม่ชะนาด หมู่ 9 บ้านป่าเลา หมู่ 10 บ้านผาด่าน หมู่ 11 บ้านหนองผึ่ง หมู่ 12 บ้านหนองบัว หมู่ 13 บ้านดอยคำ และหมู่ 14 บ้านปงผาง (ข้อมูลจาก : ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย)

ไหลขนานกับหมู่บ้าน ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาให้แม่น้ำสะอาด ในหน้าแล้ง
แม่น้ำมีความลึกถึง 2 เมตร เรียกได้ว่ามีทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ สภาพ
แวดล้อมดีนี้สอดคล้องกับพื้นที่ดี ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวคิด 3 ดี

3 ดีจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ชุมชน : 3 กลุ่มความสัมพันธ์

จุดเริ่มต้นของคณะกรรมการฯ หรือนักสื่อสารสุขภาวะเพื่อ
การเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นมาจากโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ 3 ดี
ในศูนย์เด็กเล็กปีพ.ศ. 2562 และเข้าสู่โครงการฯ ในชุมชนปีพ.ศ. 2563 โดย
คุณบุญส่ง อินตะภาค ให้ข้อมูลว่า “ อยู่ศูนย์เด็กเล็กตำบลเทศบาล
ตำบลทากาศ เป็นผู้รับโครงการฯ จากกลุ่มวิสาหกิจเข้ามาทำในชุมชน
โครงการแรกจะเป็นโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
โดยทำสนามและสื่อสร้างสรรค์เป็นสื่อการสอนในชั้นเรียน แล้วก็เข้าสู่
โครงการฯ ต่อยอดในชุมชน โดยส่วนตัวแล้วต้องการพัฒนาเด็กเพราะเป็น
คนรักเด็กเป็นทุนเดิม ”

100 สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ

แกนนำคณะกรรมการโครงการ ประกอบด้วย

1. **ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก** จำนวน 3 ท่าน คุณบุญส่ง อินตะภาค
เป็นผู้ประสานงานและผู้ปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำหน้าที่ในการ
ดูแลเรื่องพัฒนาการเด็ก คุณญาติ เรือนสิทธิ์ ครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
คุณพิสมัย จันทร์กล้า ครูพี่เลี้ยงเด็กที่

2. **เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลทากาศ** จำนวน 4 ท่าน คือ

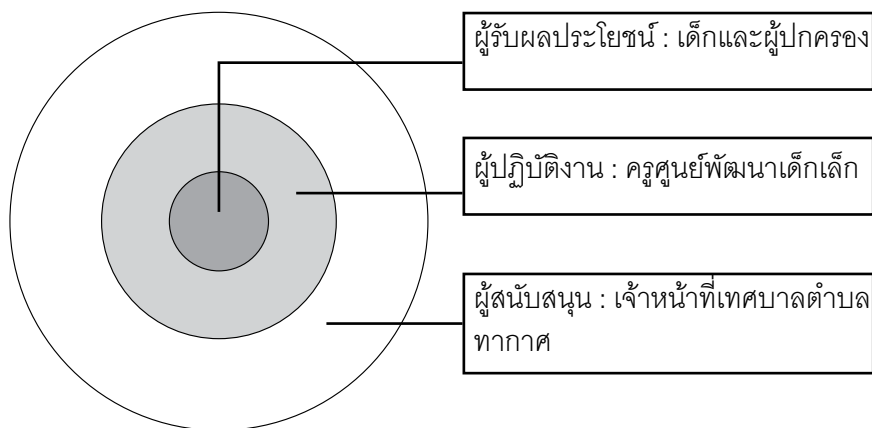
- คุณองอาจ ชัยชนะอาานนท์ เป็นรองปลัดเทศบาลตำบลทากาศ
- คุณจำเริญ ธัญญะ เป็นผู้อำนวยการกองการศึกษา รับผิดชอบงาน
ด้านการศึกษาของเด็กปฐมวัยโดยตรง
- คุณนันทภัค เจอกาศ นักวิชาการศึกษา
- คุณอชิรญา คำมาภาค พนักงานของเทศบาล

3. **ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ** ตัวแทนของผู้ปกครองที่ได้
เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งในชุมชนจะมีจำนวนครอบครัวที่เข้าร่วม 10 ครอบครัว

โดยสรุปแล้ว ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อถอดบทเรียนในครั้งนี้
มีทั้งผู้กำกับดูแลนโยบายด้านการศึกษาของท้องถิ่น หน่วยงานผู้ปฏิบัติการ
ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดูแลพัฒนาการเด็กโดยตรง และผู้ที่ได้รับผลประโยชน์
จากโครงการฯ หากจะอธิบายความสัมพันธ์ของทั้ง 3 กลุ่มแบบแผนภาพแบบ
เวนน์ (Venn Diagram) เราสามารถกำหนดวงกลมตรงกลางคือ ผู้รับผล-
ประโยชน์ในโครงการฯ เป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกันของทั้งผู้ปฏิบัติงาน
และผู้สนับสนุนด้านนโยบาย ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ มีความ
สัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่าผู้สนับสนุนด้านนโยบาย
จึงอยู่ในวงที่สองถัดมา ส่วนวงกลมวงนอกหรือเป็นผู้สนับสนุนการทำงาน
ที่มีความใกล้ชิดกับผู้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ แต่น้อยกว่าครูศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ขนาดของวงกลมวงที่ 3 ที่ใหญ่กว่าวงใดทั้งหมดแสดงให้เห็นนัยของความสำคัญในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน แต่ทั้งสามส่วนนี้ก็สามส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด 3 ดีสู่ชุมชน

แผนภาพสามส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด 3 ดีสู่ชุมชน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดเป็นจุดเด่นของชุมชน 3 ดี ตำบลตากาศ

สรุปสิ่งสำคัญที่สุดในโครงการฯ ตามมุมมองของคณะทำงาน คือ

1. **แนวยุทธศาสตร์ 3 ดี** (สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี) เป็นแนวคิดสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครอบครัวและชุมชน แนวยุทธศาสตร์ 3 ดี เป็นที่สุดของโครงการฯ เพราะ “ ต้องการให้เด็กมีสุขภาพที่ดี มีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีการพัฒนาด้านสมองด้านสังคมให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น มีสังคมที่ดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีภูมิที่ดี ” บุญส่ง อินตะกาศ ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. **กิจกรรมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความสำคัญที่เด็ก** เพื่อเข้าไปแทนที่เวลาในการใช้โทรศัพท์ของเด็ก โดยมีการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับกับความสนใจของเด็กเด็กในพื้นที่

2.1 **กิจกรรมออกแบบตามที่เด็กชอบ และกำหนดตารางการทำกิจกรรมชัดเจน เดือนละ 2 ครั้ง ในวันเสาร์และอาทิตย์เวลา 9.00-12.00 น.**

“ เด็กในพื้นที่ติดโทรศัพท์ โดยเฉพาะช่วงปิดเทอม เด็กก็จะอยู่กับโทรศัพท์ตลอดเวลา แต่หากเรามีกิจกรรมให้เด็กเดือนละ 2 ครั้ง ซึ่งจัดเป็นประจำที่ลานอาคารเอนกประสงค์ และเลือกกิจกรรมที่เด็กชอบ เช่น หนังสือนิทาน พับกรวยดอกไม้ พับนก วาดภาพ ระบายสี กิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ เช่น การร้อยลูกปัด ฐานสัตว์และอาหาร โดยจะมีรูปสัตว์ติดในอุโมงค์แล้วให้เด็กกับผู้ปกครองเข้าไปด้วยกัน แล้วกลับมาเขียนชื่อสัตว์ลงในกระดาษ อีกทั้งในวันเสาร์และอาทิตย์หากผู้ปกครองว่างก็ให้ไปร่วมกิจกรรมที่วัด ไปเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมการเข้าวัด ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็จะมีกิจกรรมให้ผู้ปกครองและเด็กร่วมกันทำสื่อ (เช่น ตุ๊กตา เครื่องเคาะจังหวะ ของเล่น เป็นต้น) ”

บุญส่ง อินตะกาศ ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

“ คุณครูก็มีกิจกรรมโดยการนัดผู้ปกครองมาทำขนม มาทำสื่อร่วมกันทั้งที่ศูนย์พัฒนาเด็กและที่โรงเรียน โดยกิจกรรมจะมีการจัดในวันเสาร์และอาทิตย์ช่วงเช้า 9.00 น.-12.00 น. 2 ครั้งต่อเดือน ”

ญาณิ เรือนสิทธิ์ ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.2 รูปแบบกิจกรรมเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว

“ ผู้ปกครอง ที่มีทั้งพ่อแม่ ตายาย แต่ตนนั้นอยู่กับลูกก็ไปทำกิจกรรมในวันเสาร์และอาทิตย์พร้อมกับลูก ทำให้ลูกได้เจอเพื่อนและได้ทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อเด็กเจอกันก็สร้างพัฒนาการให้เด็ก กิจกรรมที่ตนเองไปทำ ก็จะมีการทำขนมเทียน เด็กสนุกมาก เมื่อทำเสร็จแล้วก็จะได้ผลผลิตแจกจ่ายกันกลับบ้าน ”

คุณอภิสรารินฟอง ผู้ปกครองเด็ก

2.3 กิจกรรมส่งเสริมการออกแบบพื้นที่ในบ้าน

“ นอกจากนี้ที่บ้านทุกหลังจะมีมุมให้เด็กเล่น ทั้งมุมของเล่น มุมน้ำ มุมนิทาน มุมทราย เพื่อไม่ให้เด็กต้องเอาโทรศัพท์มาเล่น เด็กก็จะห่างจากโทรศัพท์ ”

คุณญาณิ เรือนสิทธิ์ ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.4 ผู้สูงอายุใน 10 ครอบครัวเป็นครูให้แก่เด็ก (ปราชญ์ชุมชน)

คุณอชิรญา คำมาภาค เน้นย้ำว่า “ พ่อแม่ของเด็กยังเป็นวัยทำงานที่อายุไม่มาก แต่ปราชญ์ชุมชนจะเป็นตาเป็นยายของเด็ก โดยจะสอนเรื่องการทำขนมไปวัด การทำกรวยดอกไม้ไปวัด เราก็จะเอาคนในชุมชนที่เป็นตายายของเด็ก อาจจะเป็นต่างครอบครัวมาสอนเด็ก ซึ่งก็เป็นปราชญ์ชุมชนเช่นกัน ซึ่งปราชญ์ชุมชนก็จะสอนเด็กและดูแลเด็กไปด้วย ”

3.เด็กที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ เกิดการเปลี่ยนแปลง

3.1 เด็กลดการใช้มือถือได้ คุณบุญส่ง อินตะภาค สะท้อนผลการ

ทำกิจกรรมว่า “ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ลดการติดหน้าจอของ โครงการฯ พยายามดึงเด็กมาทำกิจกรรม และได้รับเสียงสะท้อนจาก ผู้ปกครองว่า เมื่อเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ลดการใช้มือถือลงไปโดยปริยาย ” รวมถึงคุณอชิรญา คำมาภาค ที่เน้นย้ำว่า “ ตัวเด็กเป็นไฮ-ไลต์สำคัญเพราะเราสามารถดึงตัวเด็กออกมาจากโทรศัพท์โดยการทำกิจกรรมในหมู่บ้าน โดยปราชญ์ชุมชน ”

3.2 เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น คุณองอาจ ชัยชนะอนันท์ เห็นว่า “เด็ก

ก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เมื่อเรานำสื่อการเรียนการสอนเรื่องของสามดีมาปรับใช้ในการเรียนการสอนของศพด. ทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงไป”

4.เกิดพื้นที่ดี โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น

4.1 พื้นที่ทางกายภาพ เช่น ภูมิทัศน์ สวนเกษตร ข้อมูลท้องถิ่น

เป็นต้น คุณนันท์ภาค เจอกาศ เห็นด้วยว่า “ ตำบลทากาศมีภูมิทัศน์ที่ดี เรามีพื้นที่ธรรมชาติ หลายคนคิดถึงทากาศก็คิดถึงความเขียว ความสะอาด ภูมิทัศน์ของเรานั้น เป็นนโยบายในการดูแลเด็ก เราเรียกว่าเป็นภูมิทัศน์เพื่อการศึกษา เรามีพื้นที่การเรียนรู้เน้นเป็นสวนเกษตร และพื้นที่เรียนรู้ในโรงเรียน ในชุมชนของเราก็จะขึ้นทะเบียนข้อมูลท้องถิ่น เรามีข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวและอื่นๆ หรือข้อมูลสารสนเทศที่เน้นการมีพื้นที่เข้าถึงข้อมูลก็ได้ พื้นที่ในการดูแลเด็กก็ได้ พื้นที่ในการทำกิจกรรมของเราจะมีพื้นที่หลายอย่าง ”

4.2 พื้นที่การเรียนรู้วิชาชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน คุณอชิรญา

คำมาภาค เพิ่มเติมด้วยว่า “ พื้นที่ที่มีส่วนที่เป็นไฮ-ไลต์เพราะพื้นที่ของเราเป็นทุ่งนา ซึ่งให้เด็กของเราไปศึกษาได้โดยมีปราชญ์ชุมชนเป็นคุณตา คุณยายที่พาไปทุ่งนาได้ และสอนไปด้วยว่าอาชีพของเราคือการทำนา ”

5. ตลาดนัดสามดี

5.1 ตลาดนัดเป็นแหล่งรวมของสื่อดี คุณพิสมัย จันทร์กล้า เห็นว่า “ไฮ-ไลต์คือตลาดนัดสามดีเพราะทำให้เราเห็นสื่อดีๆ ที่มาจากเครือข่าย รวมถึงการแสดงผลของเด็ก เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และเห็นถึงความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ที่ร่วมกันทำงาน ”

5.2 รูปธรรมของการให้ความสำคัญต่อเด็กและโครงการฯ ที่มาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน เช่นเดียวกับ คุณจำเริญ ัญญะ ที่คิดว่า “ตลาดนัด 3 ดีนั้นเป็นที่สุดของการทำงานโครงการฯ เพราะมีผู้ใหญ่ที่เข้ามาร่วมงานด้วย ผู้ใหญ่เหล่านี้เห็นความสำคัญของเด็กๆ และเห็นความสำคัญของโครงการฯ ว่าโครงการฯ นี้คืออะไร มีเครือข่ายในพื้นที่ที่มาร่วมด้วย เช่น โรงเรียนต่างๆ ก็มาจัดงานและให้ความรู้กับเด็กๆ นอกจากนี้ยังมีภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุนด้วย โดยมีผู้ปกครองและเด็กให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ”

6. การดำเนินงานก่อให้เกิดความรักความสามัคคี โดยคุณณณิ เรือนสิทธิ์ เห็นว่า “ การทำกิจกรรมทำให้ทุกองค์กรมีความรักและความสามัคคีเพื่อที่จะทำให้เด็กของเราในพื้นที่มีพัฒนาการที่ดีขึ้น จึงเป็นโครงการที่ดีมากๆ เลย”

7. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการทำงาน คุณนันทภัศ เจอกาศ สะท้อนว่า “ โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ชุมชนมีจุดเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่คือการมีส่วนร่วม เพราะว่าโดยปกติแล้ว เมื่อเราทำงานเราไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ครูก็ทำงานในส่วนของครู เราก็ทำงานในส่วนขององค์กรที่ให้การสนับสนุน ในชุมชนนั้นเราก็ดึงชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรม ถ้านึกถึงதாகาศก็จะนึกถึงเรื่องการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะเมื่อเราจัดงาน 3 ดีที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นศูนย์เด็ก ผู้ปกครอง องค์กรเอกชนในพื้นที่

โรงเรียนต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ถึงจะต่างสังกัดกันแต่ก็ร่วมมือกันเป็นอย่างดี ”

8. การเกิดเครือข่ายการทำงานเพื่อเด็กและนำการเรียนรู้มาบูรณาการต่อยอดในพื้นที่ของเรา ซึ่งระดับของเครือข่ายนั้นมีทั้งในส่วนของ

8.1 ภาควิชาเครือข่ายภายใต้โครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสสส. คุณนันทภัศ เจอกาศ เห็นว่า “เครือข่ายการทำงานเพื่อเด็กระหว่างพื้นที่ ซึ่งก็เป็นไฮ-ไลต์ที่ข้ามขั้นขึ้นไปอีก เพราะเดิมทีก่อนที่จะเข้ามาทำโครงการนี้ต่างคนต่างทำ เราทำเฉพาะของเรา แต่พอมีโครงการฯ เราเห็นสิ่งที่มีหลากหลาย ก็สามารถนำมาปรับใช้ในพื้นที่ได้” เช่นเดียวกับคุณองอาจ ชัยชนะอนันท์ เห็นว่า “ภาควิชาเครือข่ายกับการมีส่วนร่วมในเรื่องของเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นระดับสสส. หรือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นศูนย์เด็กด้วยกันก็ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไปศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เช่น จังหวัดลำปาง ที่มีแบบนั้นแบบนี้ดี เราก็นำมาปรับใช้ในพื้นที่ของเรา”

8.2 เครือข่ายระดับพื้นที่ คุณองอาจ ชัยชนะอานนท์ สะท้อนว่า “ เครือข่ายในระดับพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น สฟฐ. เทศบาลตำบลทากาศ กำนันผู้ใหญ่บ้านและชุมชนก็จะมีส่วนร่วมด้วยกัน ”

ไฮ-ไลต์ที่ผ่านมุมมองของแต่ละคนมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน บางคนมองไฮ-ไลต์เรื่องเดียวกันแต่ต่างเหตุผลกันไป คุณองอาจ ชัยชนะอานนท์ สะท้อนว่าคำตอบของไฮ-ไลต์มักจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ในการทำงานของแต่ละคน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบายจะมองภาพรวมเรื่องการมีส่วนร่วม การสร้างภาคีเครือข่ายในระดับโครงการฯ และในระดับพื้นที่ ส่วนผู้ปฏิบัติการจะให้ความสำคัญกับเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ รวมถึงแนวยุทธศาสตร์การทำงาน และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

ที่ผ่านมาโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ได้รับงบประมาณร่วมสนับสนุนจากเทศบาลตำบลทากาศ โดยใช้งบประมาณปี 2564 นอกจากนี้เทศบาลทากาศได้บรรจุไว้ในเทศบัญญัติปีงบประมาณปีพ.ศ. 2565 แล้ว

ชวนคิดด้วยคำถามที่ว่า “ หากพื้นที่อื่นอยากทำเรื่องการพัฒนาเด็กด้วยแนวยุทธศาสตร์ 3 ดี แต่ไม่มีงบประมาณจากภายนอก บทบาทของเทศบาลตำบลนั้นๆ ควรจะอย่างไร ” โดยวิธีการขอใช้งบประมาณของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนร่วมกับเทศบาลตำบล สามารถเริ่มจาก

ประการที่ 1 ดูอำนาจหน้าที่ของเราก่อนว่า **อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลของเรามีอะไรบ้าง** ที่เกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมเด็กและเยาวชน หากการส่งเสริมเด็กและเยาวชนเข้ากับอำนาจหน้าที่ข้อนี้เราก็สามารถทำโครงการได้ ซึ่งจะเป็นโครงการอะไรก็ได้ที่สนับสนุนเด็กและเยาวชนในพื้นที่

ในส่วนขององค์กรท้องถิ่นนั้นหน่วยงานแต่ละหน่วยงาน เช่น กองสาธารณสุข กองการศึกษา กองช่าง ก็มีแผนการทำงานของตัวเอง ซึ่งต้องไปกำหนดข้อปลีกย่อย เช่น หากนำโครงการฯ เข้าไปในกองการศึกษา บริบทของงานก็จะเป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานกีฬาและนันทนาการ เหล่านี้เป็นขอบเขตของกองการศึกษาซึ่งกองการศึกษาจะต้องตีความแต่ละอย่างออกมาเป็นขอบเขตการทำงาน เช่น การศึกษาในระบบ เราดูแลอะไรบ้าง ซึ่งเราดูแลโรงเรียน ส่วนศูนย์เด็กเล็กก็เป็นการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยก็จะเป็นเยาวชนและอื่นๆ เราต้องไปกำหนดในแผนพัฒนาการก่อน แล้วกำหนดในยุทธศาสตร์การพัฒนา

ประการที่ 2 **ทำแผนการศึกษา**ก่อน ทั้งนี้เทศบาลจะต้องคิดเรื่อง การวางแผนการทำงานและการวางแผนงบประมาณ หากโครงการใน รูปแบบนี้อยู่ในแผนงาน เทศบาลตำบลก็จะดูแลเรื่องกระบวนการเริ่มต้น เช่น การมอบหมายให้ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการ เป็นต้น

 แผนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนจะเป็นของกอง การศึกษาหรือกองสาธารณสุขนั้น ขึ้นอยู่กับการเขียนโครงการ ของเรา เช่น หากเกี่ยวกับการตรวจ การแพทย์ หรือสุขภาพก็จะ เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข (งบประมาณของสปสช.) แต่หากเป็นเรื่อง พัฒนาการ เป็นเรื่องกล้ามเนื้อและพัฒนาการทางสมองก็เข้ากับกอง การศึกษา

 การเชื่อมโครงการ เข้ากับภารกิจของเทศบาลสามารถ พิจารณาได้จากตัวชี้วัดในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ในแบบ ประเมินประสิทธิภาพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment) ซึ่งจะมีตัวชี้วัดในเรื่องการศึกษาและ พัฒนาการเด็ก

ประการที่ 3 เมื่อทำแผนเสร็จแล้วขอตั้งงบประมาณจากผู้บริหาร เมื่อได้รับการอนุมัติก็สามารถดำเนินการได้

 สูงสุดของเทศบาลคือนโยบายของผู้บริหาร ที่จะพัฒนา เรื่องการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งเรื่องการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นนโยบายของผู้บริหารเป็นหลัก

ประการที่ 4 บทบาทในระหว่างการทำงานนั้น เทศบาลตำบล สามารถเป็นผู้สนับสนุน หรือเป็นพี่เลี้ยงให้ได้ หากครูดำเนินการไปแล้ว มีปัญหาอะไรก็สามารถสอบถามได้ เราก็สามารถช่วยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แก้ไขปัญหาได้ ด้วยการให้คำปรึกษาและชี้แนะต่อการทำงานได้

ทั้งนี้คุณนันทภัส เจอภาค กล่าวว่ “โครงการฯ ต่างๆ มีความเชื่อมโยง และต่อเนื่องเป็นอันเดียวกัน เช่น เรื่องขั้วที่ปลอดภัย ก็มีอยู่ในกติกาชุมชน ในโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เราก็นำมาทำในโรงเรียนแล้ว เราก็ทำเป็นนวัตกรรมนำร่องที่เราเสนอนวัตกรรมดีเด่นขององค์กร เป็น นวัตกรรม 4 ดี กลายเป็นรูปแบบการทำงานของเรา พอเราเอาโครงการ บูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง กติกาชุมชนที่เราต้องการ คืออุปถัมภ์ในท้องถิ่นเรื่องหมวกนิรภัย โดยเน้นที่ได้กก่อน แล้วก็ตามมาที ผู้ปกครอง ทำให้ชุมชนบ้านเกาะทรายทำบันทึกความเข้าใจ (MoU) กับ สปสช.เป็นหมู่บ้านนำร่องความปลอดภัยทางท้องถิ่น เมื่อเราทำอะไรบาง อย่างไป มันก็จะมีสิ่งที่ทำต่อเนื่องไป เราเขย่าในส่วนของเราก่อน โดยเรา

ไม่ได้คาดหวังว่ามันจะกระจายไปได้หรือไม่ แต่ปรากฏว่าเมื่อทำไปแล้ว กรณีอุบัติเหตุทางท้องถนนลดลง ก่อนหน้านั้นมีคนบอกว่าให้ไปติดต่อเรื่อง สัญญาอนุญาตรถกับกรมทางหลวง ที่เป็นสัญญาอนุญาตการขับขี่ปลอดภัย แต่ขอมาหลายครั้งแล้วก็ยังไม่ได้ จึงทำกันเอง ทำเสาเหล็กเองและทำป้ายเอง ดีเส้นจราจรเอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความตระหนักของคนในชุมชนนั่นเอง”

ภาพความสำเร็จของโครงการฯ

เนื่องจากการทำงานเสร็จกับสำเร็จไม่เหมือนกัน เมื่อเราทำงานจบก็คือเสร็จ แต่ความสำเร็จอยู่ที่ผลลัพธ์การทำงาน การให้คะแนนความพึงพอใจในโครงการฯ ด้วยคะแนนเต็ม 10 นั้นแต่ละคนจะให้คะแนนเท่าไร พร้อมกับการให้เหตุผล

กลุ่มองค์กรสนับสนุน คุณจำเริญ ธิญญา ให้ 9 คะแนน ส่วนคุณนันทภักดิ์ เจอภาค สะท้อนว่าตนในฐานะหน่วยสนับสนุน ให้ 8 คะแนน เพราะตนเองทำหลายเรื่อง ยังก้าวข้ามคำว่า “เฉพาะกิจ” ไม่ได้ เนื่องจากมีภาระงานมีหลากหลาย อันนั้นเป็นงานด่วน อันนี้ต้องทำ ทำให้ไม่สามารถทุ่มเวลาให้กับงานใดงานหนึ่งได้ ต้องแบ่งการทำงานให้กับหลายภารกิจ ทำให้บางครั้งไม่สามารถจัดการงานในโครงการฯ นี้ได้ในตอนนั้นๆ ดังนั้นงานประจำในการดูแลเด็กจึงต้องเป็นบทบาทหน้าที่ของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนคุณอชิรญา คำมาภาค สะท้อนว่าหากพิจารณาในส่วนของโครงการฯ ให้ 10 คะแนน เพราะว่าผลตอบรับจากผู้ปกครองดี ผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ก็มาสอบถามด้วยความสนใจเพื่อขอเข้าร่วมโครงการฯ เพราะพวกเขาก็มีลูกอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และอยู่ในหมู่บ้านเกาะทรายด้วย แต่ยังไม่เข้าร่วมโครงการฯ อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ปกครองเห็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ มีกิจกรรมทำตลอด หากมีการต่อยอดน่าจะมีครอบครัวอื่นเพิ่มเข้ามาได้ด้วย

กลุ่มของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คุณบุญส่ง อินตะภาค ให้คะแนนเต็ม 10 เพราะดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กโดยตรง มีพื้นที่ดีในการให้เด็กเล่น

สร้างสรรค์ ซึ่งพื้นที่นี้ตรงกับอายุของเด็ก 2-3 ขวบ ผู้ปกครองเองก็ช่วยเหลือ
ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการสร้างพื้นที่ดีในบ้าน บ้านแต่ละครอบครัวก็จะมี
มุมอยู่ 2-3 มุม ส่วนมากจะเป็นมุมทราย ของเล่น และน้ำ ส่วนสื่อดี เป็น
เรื่องของครูกับผู้ปกครองที่ร่วมกันผลิตขึ้นมาเพื่อใช้สอนเด็กๆ ตามหน่วยการ
สอน ให้ผู้ปกครองนำกลับไปเล่นที่บ้านร่วมกับเด็กได้ ภูมิดีเป็นการสอดแทรก
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไป โดยจะสอดแทรกเรื่องที่เด็กเข้าใจง่าย เช่น การแต่งกาย
การเข้าวัด การทำขนมพื้นบ้าน เป็นต้น เด็กเองอาจจะทำไม่ได้ตามที่เราสอน
แต่ว่าเขาเข้าใจ เพราะเขาสามารถตอบได้และทำได้แบบเด็กๆ

คุณพิศมัย จันทร์กัลลา ให้คะแนน 8 แม้ว่าในส่วนของโครงการฯ ให้
เต็มร้อยเพราะเห็นครูบุญส่ง ดำเนินงานอย่างเต็มที่ แต่ในส่วนของตัวเองนั้น
ยังเห็นว่าเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งหมด มี 52 คนแต่มีส่วนร่วมกับ
โครงการฯ เพียง 10 คน เพราะโครงการฯ ก็ต้องใช้งบประมาณแต่ว่างบประมาณ
จำกัด จึงทำให้ต้องออกแบบการทำกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย 10 คน ถ้าจะ
ดีกว่านี้ก็ต้องให้เด็กทั้งหมดได้รับโอกาส

คุณญาณี เรือนสิทธิ์ ให้คะแนน 10 คะแนน เพราะเด็ก 10 ครอบครัว
มีมุมทำกิจกรรมที่บ้าน มีมุมน้ำ มีมุมทราย ของเล่น คุณครูผู้ดูแลเด็กก็
ดูแลเด็ก ผู้ปกครองก็ดูแลเด็กหรือทำกิจกรรมกับเด็ก แต่มีข้อสังเกตว่า
ผู้ปกครองที่ไม่ได้อยู่ในโครงการฯ ไม่สนใจตัวเด็ก มักจะเอาโทรศัพท์ให้
เด็กเล่น เวลาเด็กมาโรงเรียน เมื่อคุณครูให้ทำกิจกรรมก็ทำไม่ได้ เช่น วาดรูป
เด็กมัวแต่ถือโทรศัพท์ แต่เด็ก 10 หลังคาเรือนมีพัฒนาการที่ดีและดีขึ้นเพราะ
ผู้ปกครองสนใจ ถือว่าสำเร็จ

ในส่วนของผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ คุณอภิธา รินพอง ให้
โครงการฯ 10 คะแนน แต่ในครอบครัว 3 ดี ให้ 8 เพราะในครอบครัวมีการ
ตั้งกติกาขึ้นมา แต่ก็ขึ้นอยู่กับตัวเด็กว่าจะทำตามกติกานั้นหรือไม่ ที่เหลือ
2 คะแนนคือตัวเด็ก รู้สึกว่าลูกของเรายังเล็ก ยังไม่มีสมาธิที่จะทำตามกฎ
กติกาที่เราตั้งไว้ร้อยละ 100 เช่น การเล่นเกมถือ หากอยู่กับแม่ แม่สามารถ
ควบคุมได้ โดยการให้ดูสิ่งที่มีประโยชน์ แต่หากอยู่กับตายาย ลูกก็จะไม่
ค่อยฟัง

โดยสรุปแล้ว การประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการฯ
ในรูปแบบการประเมินตนเองนั้นพบว่ามีความพึงพอใจในระดับ 8-10 คะแนน ซึ่งอยู่
ในเกณฑ์ความพึงพอใจที่ดีมาก ในกลุ่มของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในฐานะ
ผู้ปฏิบัติงานให้คะแนนความพึงพอใจค่อนข้างสูงเพราะผลการดำเนินงาน
เป็นไปตามแผนการทำงานที่ระบุไว้ ภาพรวมที่ยังไม่น่าพึงพอใจมาจาก
ปัจจัยเงื่อนไขแวดล้อม อาทิ ภารกิจงานที่หลากหลาย การที่เด็กอยู่กับ
ผู้ปกครองสูงวัยที่ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมเด็กได้ รวมถึงจำนวนกลุ่ม
เป้าหมายที่ยังทำได้เพียงแค่ 10 ครอบครัว เป็นต้น

ข้อจำกัด หรือ “โจทย์” ในการพัฒนาการทำงาน

ช่องว่างการดำเนินงาน เช่น คะแนนการให้ความพึงพอใจในงาน 10 คะแนน ตนเองให้คะแนนความพึงพอใจในการทำงาน 8 คะแนน เหลืออีก 2 คะแนนที่ยังเป็นช่องว่าง ซึ่งช่องว่างที่แต่ละคนสะท้อนทำให้เห็นข้อจำกัดต่างๆ ดังนี้

ประการที่ 1 การปรับพฤติกรรมเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ ที่ต้องการความต่อเนื่องของการมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน คุณนันทภัศ เจอกาศ สะท้อนว่า “โครงการหนึ่งๆ หากจะสำเร็จ เราต้องสร้างความตระหนักที่ต่อเนื่อง การที่เราเข้าไปดูแลเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมในครอบครัว แม้ว่าเราดึงพวกเขาออกจากปัญหาได้ ก็ต้องมีเวลาให้คิดว่าสิ่งนี้ดีหรือไม่ เป็นความยากลำบากเพราะบางครั้งผู้ปกครองก็เห็นว่าการเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กนั้นยากด้วยเงื่อนไขที่ว่าเด็กไม่อยู่กับพ่อแม่ตนเอง ”

ประการที่ 2 แม้การวางกติกาในชุมชนและในครอบครัวจะเป็นเรื่องที่ดี แต่การรักษากติกาของเด็กยังไม่ต่อเนื่อง เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะพ่อแม่ผู้ปกครองยังขาดความเข้าใจเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก (รู้ว่าต้องรักษากติกาแต่ไม่เข้าใจว่านี่คือเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พ่อแม่ต้องร่วมมือด้วย) ทำให้กติกาที่วางไว้ยังทำได้บ้างและไม่ได้บ้าง หรือทำให้งานไม่ต่อเนื่อง

ประการที่ 3 กองการศึกษาไม่ได้ทำงานประเด็นเดียว อาจจะไม่ต่อเนื่องไปบ้าง ทั้งนี้ในฐานะหน่วยสนับสนุน และอยู่ภายใต้องค์กรที่ทำงานในประเด็นที่หลากหลาย คุณจำเริญ ธัญญะ สะท้อนว่า “ กองการศึกษา มีงานเยอะ ไม่ได้มีงานด้านเดียวที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะและจับเฉพาะงานนี้โดยตรง ความต่อเนื่องอาจจะไม่ต่อเนื่อง ” การทำงานกับองค์กรที่มีบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุนเป็นความท้าทายในการทำให้องค์กรเห็นความสำคัญในการทำงานร่วมกับโครงการฯ กล่าวคือหน่วยงานที่มีลักษณะการทำงานคล้ายคลึงกันในบทบาทการเป็นหน่วยสนับสนุน มักจะมีการทำงานหลากหลายประเด็น ถือเป็นความท้าทายในด้านความสามารถของหน่วยงานที่จะร่วมดำเนินการเรื่องดังกล่าว เพราะหากเขาไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นงานนี้ งานก็จะดำเนินต่อไปไม่ได้ (คุณนันทภัศ เจอกาศ)

ประการที่ 4 โครงการฯ มีกลุ่มเป้าหมายในการทำงานเป็นเด็ก ปฐมวัย 3-5 ขวบในศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 10 คน 10 ครอบครัว แต่ที่ศูนย์พัฒนาเด็ก มี 52 คน หรือคิดเป็นอัตราส่วนในการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมายเพียง 1 ใน 5 การที่พ่อแม่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ก็จะไม่มีความเข้าใจเรื่องการใช้มือถือของเด็ก หากผู้ปกครองอยากให้เด็กนั่ง การยื่นโทรศัพท์ให้เป็นการแก้ไขปัญหาก็ทำได้ง่ายและทันที ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้เล่นแบบที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก รวมถึงหน้าจอมือถือก็มีผลต่อสายตาของเด็ก

ประการที่ 5 เด็กกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้ยังมีเด็กที่ยังต้องการโอกาสอีก เป็นเด็กที่ไม่ได้อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล และเป็นเด็กที่พ่อแม่ไปทำงานนิตยภัตแล้วไปอยู่หอพัก โดยเด็กอยู่กับตายาย

ผู้สูงอายุที่บ้าน บางครอบครัวอยู่กับทวด ผู้สูงอายุที่อยู่ด้วยนั้นไม่เข้าใจเรื่อง พัฒนาการเด็ก

ข้อจำกัดทั้ง 5 ข้อ ไม่ว่าจะเป็ความยากในเรื่องการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของเด็ก การรักษากติกาของเด็กยังทำได้ไม่ต่อเนื่อง การทำหน้าที่ หลากหลายด้านของเจ้าหน้าที่กองการศึกษาทำให้ต้องแบ่งเวลาไปทำงานอื่น ที่เป็นความความท้าทายในงาน การที่เด็กปฐมวัยคนอื่นๆ ยังเข้าไม่ถึง โครงการฯ และมีเด็กกลุ่มเปราะบางที่เข้าไม่ถึงบริการดังกล่าว ข้อจำกัด เหล่านี้ เมื่อนำไปคิดร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาเด็กที่มีสุขภาวะที่ดี ตาม ลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ชุมชน จะกลายเป็น “โจทย์” ในการสร้างแนวทางการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กให้มีสุขภาวะที่ดี และกลายเป็น พลเมืองที่ดีในชุมชนதாகาศต่อไป

แลไปข้างหน้า ด้วยเครื่องมือที่เป็นขั้นเป็นตอน

โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชนของบ้านเกาะทราย ตำบล ทากาศ อำเภอแม่ทານั้น เป็นการนำแนวคิด 3 ดี ซึ่งคุณบุญส่ง อินตะกาศ ให้รายละเอียด 3 ดี ว่าเป็นการพัฒนาสี่อ้อมกันระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับครูกับชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน พื้นที่ดีคือการมีลานเรียนรู้ทั้งที่บ้าน ที่ชุมชน วัด สวนเกษตร ภูมิปัญญาดีเราใช้ภูมิปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้อง

หากเราใช้แนวยุทธศาสตร์ 3 ดีในการทำงานจะส่งผลให้เด็กได้รับการ พัฒนา เพื่อมีสุขภาวะที่ดีและเหมาะสมตามวัย ทั้งกาย ใจ สังคมและ ปัญญา โดยโครงการฯ เลือกรสร้างหรือการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มี อายุ 3-6 ปี

ในวิธีการของ วอลดอร์ฟนั้นเชื่อว่ามนุษย์คนหนึ่งที่จะสร้างเสร็จจ สมบูรณ์ได้ จะมี 3 ช่วง คือ 0-7 ปี 7-14 ปี และ 14-17 ปี สร้างมาอย่างไร ก็แล้วแต่ มนุษย์ก็จะออกมาเป็นมนุษย์ที่ดีและมนุษย์ที่มีข้อควรปรับปรุง แต่ตอนนี้สิ่งที่เราเห็นคือมนุษย์อายุ 3-6 ปีติดมือถือ ซึ่งเราคิดว่าเราทำงาน เพื่อที่จะพัฒนาเด็ก แต่ในความเป็นจริงเราก็ต้องซ่อมเด็กไปด้วย หากเรา ไม่แก้เรื่องนี้ ก็จะทำให้ปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นในอนาคต

หากเด็กของเรามีสุขภาวะที่ดี เด็กของเราจะมีคุณสมบัติอันพึง- ประสงค์อะไรบ้าง สิ่งที่เราจะจดมาได้คือ การรอยคอยได้ เข้าสังคมได้ แก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีจิตใจที่อ่อนโยน เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือคุณสมบัติ

อันพึงประสงค์ 6 ข้อ ได้แก่ อารมณ์ ความสัมพันธ์ สติปัญญา วินัย รู้จักแบ่งปัน และความฉลาดรู้ด้านสุขภาวะ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดของเด็กที่มีคุณภาพ และจะกลายเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในชุมชนதாகาศของเรา

ดังนั้นตอบคำถามคือ “ สิ่งที่เราทำนั้นเพียงพอหรือไม่ที่จะทำให้เด็กของเรามีสุขภาวะที่ดี ตามคุณสมบัติอันพึงประสงค์ 6 ข้อ ” ทุกคนตอบว่ายังไม่เพียงพอ เพราะ

- ผู้ปกครองต้องได้รับการพัฒนา ทั้งนี้การดำเนินงานที่ผ่านมาคล้ายกับการเป็น “ ตัวช่วย ” ในการปรับพฤติกรรม (Inputs) ให้แก่เด็ก แต่สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรา แต่อยู่ที่ครอบครัวของเด็กและชุมชนด้วย ผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของเด็กต้องช่วยผลักดันเด็กด้วย

- การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก หากไม่มีกองการศึกษาและศูนย์เด็กเล็ก ใครที่จะมาดูแลเด็ก ก็ต้องเป็นผู้ปกครองและชุมชนที่จะช่วยสร้างเด็ก ดังนั้นการสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชนจึงสำคัญ

- หากมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ต้องเพิ่มกิจกรรมที่ไม่ซ้ำแบบ เช่น สื่อที่เราใช้สอนเด็กที่ทำร่วมกับผู้ปกครองยังไม่ถึงสุขภาวะกาย ต้องเพิ่มเรื่องการสร้างสื่อที่เชื่อมกับสุขภาวะที่ดี รวมถึงการพัฒนาด้านร่างกายในห้องเรียนบ้าง (ในที่ร่ม) เป็นสื่อที่พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก หรือเข้าไปในพื้นที่สร้างสรรค์ที่ทำกันอยู่แล้ว (กลางแจ้ง)

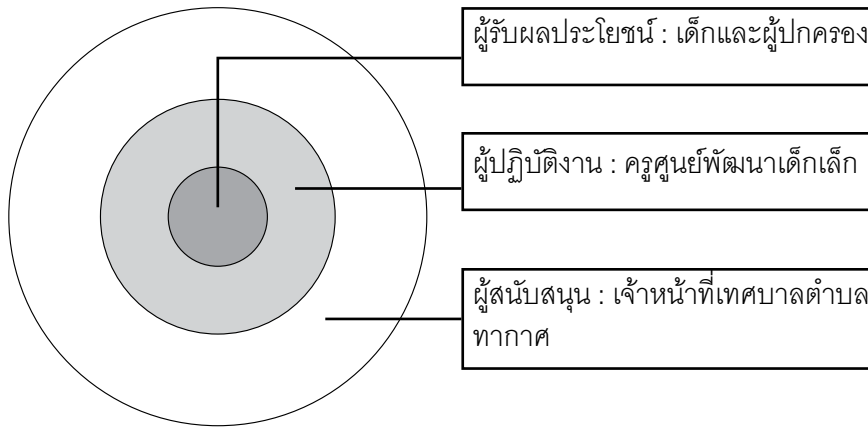

สรุปปิดท้าย

พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลதாகาศ อำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน เป็นตัวอย่างของท้องถิ่นพัฒนาเด็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน จุดเริ่มต้นของคณะทำงานโครงการฯ หรือนักสื่อสารสุขภาวะเพื่อการเปลี่ยนแปลง เริ่มต้นมาจากโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ 3 ดี ในศูนย์เด็กเล็กในปีพ.ศ. 2562 และเข้าสู่โครงการฯ ในชุมชนปีพ.ศ. 2563 ผ่านผู้ประสานงานโครงการฯ ที่เป็นครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยเป้าหมายที่อยากพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และตนเองก็เป็นคนรักเด็กเป็นทุนเดิม

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อถอดบทเรียน 8 คน ในครั้งนี้มีทั้งผู้กำกับดูแลนโยบายด้านการศึกษาของท้องถิ่น หน่วยงานผู้ปฏิบัติการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดูแลพัฒนาการเด็กโดยตรง และผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการ หากจะอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง 3 กลุ่มแบบแผนภาพแบบเวนน์ (Venn Diagram) เราสามารถกำหนดวงกลมตรงกลางคือผู้รับผลประโยชน์ในโครงการฯ ซึ่งเป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกันของทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้สนับสนุนด้านนโยบาย ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่าผู้สนับสนุนด้านนโยบายจึงทำให้ครู หรือผู้ปฏิบัติการอยู่ในวงที่สองถัดมา ส่วนวงกลมวงนอกหรือเป็นผู้สนับสนุนที่มีความใกล้ชิดกับผู้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ แต่น้อยกว่าครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ขนาดของวงกลมวงที่ 3 ที่ใหญ่กว่าวงใดทั้งหมดแสดงให้เห็นนัยของความสำเร็จในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน แต่ทั้งสามส่วนนี้ก็เป็นสามส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด 3 ดีสู่ชุมชน

แผนภาพสามส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด 3 ดีสู่ชุมชน

สิ่งสำคัญที่สุด หรือ ไฮ-ไลต์ในการดำเนินโครงการฯ ที่ผ่านมา ตามมุมมองของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยแต่ละคน มีทั้งสิ้น 8 ข้อ คือ

1. แนวยุทธศาสตร์ 3 ดี
2. วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความสำคัญที่เด็ก เพื่อเข้าไปแทนที่เวลาในการใช้โทรศัพท์ของเด็ก โดยการออกแบบตามที่ได้กชอบ และกำหนดตารางการทำกิจกรรมชัดเจน เดือนละ 2 ครั้ง ในวันเสาร์และอาทิตย์เวลา 9.00-12.00 น. รูปแบบกิจกรรมเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว กิจกรรมยังออกแบบพื้นที่ดีในบ้าน ดึงผู้สูงอายุใน 10 ครอบครัว เป็นครูให้แก่เด็ก (ปรากฏชุมชน)
3. เด็กที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้เด็กลดการใช้มือถือและมีพัฒนาการดีขึ้น
4. พื้นที่ดี โดยสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น พื้นที่ทางกายภาพและ

กลายเป็นภูมิทัศน์เพื่อการศึกษาและพื้นที่การเรียนรู้วิชาชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน

5. ตลาดนัดสามดี เพราะเป็นแหล่งรวมของสื่อดี ตลาดนัดสามดี ยังเป็นรูปธรรมของการให้ความสำคัญต่อเด็กและโครงการฯ ที่มาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน
6. การดำเนินงานก่อให้เกิดความรักความสามัคคี
7. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการทำงาน
8. การเกิดเครือข่ายการทำงานเพื่อเด็กและนำการเรียนรู้มาบูรณาการต่อยอดในพื้นที่ ซึ่งระดับของเครือข่ายนั้นมีทั้งภาคีเครือข่ายภายใต้โครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสสส. และเครือข่ายระดับพื้นที่

ไฮ-ไลต์ที่ผ่านมุมมองของแต่ละคนมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ต่างเหตุผลกันไป ไฮ-ไลต์มักจะเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ในการทำงานของแต่ละคน ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายจะมองภาพรวมเรื่องการมีส่วนร่วมการสร้างภาคีเครือข่ายในระดับโครงการฯ และในระดับพื้นที่ ส่วนผู้ปฏิบัติการมักจะให้ความสำคัญกับเด็กและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ รวมถึงแนวยุทธศาสตร์การทำงาน และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

ที่ผ่านมาั้นโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดี ได้รับงบประมาณร่วมสนับสนุนจากเทศบาลตำบลทากาศ โดยใช้งบประมาณปี 2564 นอกจากนี้เทศบาลทากาศได้บรรจุไว้ในเทศบัญญัติปีงบประมาณปีพ.ศ. 2565 แล้ว วิธีการขอใช้งบประมาณของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนงานร่วมกับเทศบาลตำบล เริ่มจาก...

1. ดูอำนาจหน้าที่ของเราก่อนว่า อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลของเรามีอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมเด็กและเยาวชน หากการส่งเสริมเด็กและเยาวชนเข้ากับอำนาจหน้าที่ข้อนี้ เราก็สามารถทำโครงการได้ ซึ่งจะเป็นโครงการอะไรก็ได้ที่สนับสนุนเด็กและเยาวชนในพื้นที่

2. ทำแผนการศึกษาก่อน ทั้งนี้เทศบาลจะต้องคิดเรื่องการวางแผนการทำงานและการวางแผนงบประมาณ หากโครงการในรูปแบบนี้อยู่ในแผนงานเทศบาลตำบลก็จะดูแลเรื่องกระบวนการเริ่มต้น เช่น การมอบหมายให้ครูดำเนินการ เป็นต้น

3. เมื่อทำแผนเสร็จแล้วขอตั้งงบประมาณจากผู้บริหาร เมื่อได้รับการอนุมัติก็สามารถดำเนินการได้

4. บทบาทของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลในระหว่างการทำงานนั้นสามารถเป็นผู้สนับสนุน หรือเป็นพี่เลี้ยงให้ได้ อาทิ หากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการไปแล้วมีปัญหาอะไรก็สามารถสอบถามได้ เจ้าหน้าที่เทศบาลก็สามารถช่วยครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแก้ไขปัญหาได้ ด้วยการให้คำปรึกษาและชี้แนะต่อการทำงานได้

เนื่องจากการทำงานเสร็จกับสำเร็จไม่เหมือนกัน เมื่อเราทำงานจบก็คือเสร็จ แต่ความสำเร็จอยู่ที่ผลลัพธ์การทำงาน การให้คะแนนความพึงพอใจในโครงการฯ ด้วยคะแนนเต็ม 10 พร้อมกับการให้เหตุผล การประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการฯ ในรูปแบบการประเมินตนเองนั้นพบว่ามีความในในระดับ 8-10 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ความพึงพอใจที่ดีมาก กลุ่มของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในฐานะผู้ปฏิบัติงานให้คะแนนความพึงพอใจค่อนข้างสูง เพราะผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนการทำงานที่ระบุไว้ภาพรวมที่ยังไม่น่าพึงพอใจนักมาจากปัจจัยเงื่อนไขแวดล้อม อาทิ ภารกิจงานที่หลากหลาย การที่เด็กอยู่กับผู้ปกครองสูงวัยที่ไม่สามารถควบคุม

พฤติกรรมเด็กได้ รวมถึงจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ยังทำได้เพียงแค่ 10 ครอบครัว เป็นต้น

จากคะแนนความพึงพอใจในการทำงาน ก็เห็นช่องว่างการดำเนินงาน เช่น คะแนนการให้คะแนนความพึงพอใจในงาน 10 คะแนน ตนเองให้คะแนนความพึงพอใจในการทำงาน 8 คะแนน เหลืออีก 2 คะแนนที่ยังเป็นช่องว่าง ซึ่งช่องว่างที่แต่ละคนสะท้อนทำให้เห็นข้อจำกัด 5 ข้อ

1. ความยากในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก
2. การรักษาติกาของเด็กยังทำได้ไม่ต่อเนื่อง
3. การทำหน้าที่หลากหลายด้านของกองการศึกษาทำให้ต้องแบ่งเวลาไปทำงานอื่น
4. การที่เด็กปฐมวัยคนอื่นๆ ยังเข้าไม่ถึงโครงการฯ
5. มีเด็กกลุ่มเปราะบางที่คนทำงานยังเข้าไม่ถึง ข้อจำกัดเหล่านี้

เมื่อนำไปคิดร่วมกับเป้าหมายการพัฒนาเด็กที่มีสุขภาวะที่ดีตามลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ชุมชน จะกลายเป็น “ โจทย์ ” ในการสร้างแนวทางการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กให้มีสุขภาวะที่ดี และกลายเป็นพลเมืองที่ดีในชุมชนதாகต่อไป ตัวอย่างโจทย์ที่ระดมมาได้คือ

1. ผู้ปกครองต้องได้รับการพัฒนา
 2. ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก
 3. หากมีการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ต้องเพิ่มกิจกรรมที่ไม่ซ้ำแบบเดิม
- เป็นต้น

เมื่อนำโจทย์เหล่านี้มาวิเคราะห์ ด้วยคำถาม 6 ข้อ คือ

- 1.ภารกิจ
- 2.วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำ ทำไม
- 3.ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร

4. หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
 5. หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไร
 6. หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องการทักษะอะไรบ้าง
- เกิดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

กลุ่มผู้สนับสนุนและผู้ปกครอง พบว่า แนวทางที่จะทำกิจกรรมกับเด็กปฐมวัยจะไม่เน้นวิชาการ โดยพวกเขาจะดึงเอางานของเทศบาลที่ไม่ใช่เฉพาะงานของกองการศึกษา แต่จะนำเอางานของสาธารณสุขและงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมาเกี่ยวข้อง ภารกิจที่จะทำคือ “พื้นที่ว่างในบ้านสร้างแหล่งอาหาร” ที่มาของกิจกรรมนี้คือหากมองย้อนกลับไปหลายสิบปีที่ผ่านมา กลุ่มผู้สนับสนุนเคยทำภารกิจนี้ในระบบโรงเรียนประถมศึกษา โดยหน่วยงานด้านการศึกษาคือจะทำโครงการหนึ่งที่ทำบ่อยมาก คือ โครงการแปลงพืชผักสวนครัว ครูจะให้เด็กแต่ละชั้นในโรงเรียนทำแปลงผักสวนครัวที่บ้านแล้วครูก็จะออกไปประเมิน โครงการนี้เป็นโครงการที่เคยทำมาแล้วแต่คิดว่าน่าจะนำมาทำใหม่ เพื่อให้เด็กที่ห่างจากกิจกรรมสัมผัสได้ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืช การเย็บปักถักร้อย ได้เรียนรู้วิชาที่จะติดตัวพวกเขาไป เพราะปัจจุบันสาระการเรียนรู้ในห้องเรียนเปลี่ยนไปเป็นการเน้นวิชาการ แต่เด็กจะทำงานที่อยู่ใกล้ตัวไม่เป็น

ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เล่าว่าภารกิจเดิมนั้นก็ยังจะทำอยู่ แต่ภารกิจที่นำเสนอนี้เป็นภารกิจใหม่ที่จะทำเพิ่มเติม โดยจะจัดอบรมแก่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก วิทยากรคือเจ้าหน้าที่รพ.สต. ที่มาทำการประเมินพัฒนาการเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่แล้วทุกๆ ปี

**ภาพความสำเร็จ สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ช่องว่างการทำงาน
และแนวทางการทำงานของพื้นที่บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**

สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว	<p>1.แนวคิด 3 ดีสู่ชุมชน</p> <p>2.การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> -ออกแบบตามที่เด็กชอบและมีตารางกิจกรรมที่ชัดเจน -รูปแบบกิจกรรมเป็นการทำกิจกรรมกับครอบครัว -ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ดีในบ้าน -ดึงผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชุมชนร่วมสอนเด็กข้ามครอบครัว <p>3.เด็กที่เข้าร่วมโครงการเกิดการเปลี่ยนแปลง</p> <ul style="list-style-type: none"> -เด็กลดการใช้มือถือ -พัฒนาการดีขึ้น <p>4.เกิดพื้นที่ดี</p> <ul style="list-style-type: none"> -พื้นที่ทางกายภาพ -สภาพแวดล้อม <li style="padding-left: 20px;">-ภูมิทัศน์เพื่อการศึกษา -พื้นที่การเรียนรู้วิชาชีวิตจากปราชญ์ชาวบ้าน <p>5.ตลาดนัด 3 ดี</p> <ul style="list-style-type: none"> -แหล่งรวมของสี่อดี -รูปธรรมของการให้ความสำคัญต่อเด็กและโครงการฯ ที่มาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน
----------------------------	--

<p>สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว</p>	<p>6.เกิดความรักและสามัคคี</p> <p>7.การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการทำงาน</p> <p>8.เกิดเครือข่ายการทำงานเพื่อเด็กและนำความรู้มาต่อยอดในพื้นที่</p> <ul style="list-style-type: none"> -ภาคีเครือข่ายระดับโครงการฯและภาคส่วน -ภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่
<p>ช่องว่างการทำงานที่ผ่านมา</p>	<p>1.การปรับพฤติกรรมเป็นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องต่อเนื่อง</p> <p>2.การรักษากติกาของเด็กยังไม่ต่อเนื่อง</p> <p>3.กองการศึกษาหรือหน่วยงานสนับสนุนไม่ได้ทำงานประเด็นเดียว ทำให้ไม่ต่อเนื่องบ้าง</p> <p>4.จำนวนเด็กที่เข้าร่วมโครงการฯ เป็นเพียง 1 ใน 5 ของเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก</p> <p>5.ยังมีเด็กปฐมวัยกลุ่มเปราะบางในชุมชน</p>
<p>สิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น</p>	<p>1.การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กปฐมวัย</p> <ul style="list-style-type: none"> -ผู้ปกครองต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ -การออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็ก 6 ประการ <p>เช่น “พื้นที่ว่างในบ้านสร้างแหล่งอาหาร”</p> <p>2.การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น</p>

<p>สิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น</p>	<p>3.หน่วยงานสนับสนุนเชื่อมโยงและบูรณาการกับงานกองอื่นๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> -กองการศึกษา -กองสาธารณสุข -พัฒนาชุมชน <p>4.การส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> -การสร้างสุขภาวะทางกาย
--------------------------------	---

ภาพกิจกรรม

จากปัจเจก... สู่ชุมชน

เกิดกลุ่มการพัฒนา
เด็กปฐมวัย

จากปัจเจก...สู่ชุมชน เกิดกลุ่มการพัฒนาเด็กปฐมวัย ประสบการณ์จากพื้นที่ต้นแบบหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพข่าวจากเชียงใหม่นิวส์ซึ่งเป็นสื่อท้องถิ่น พาดหัวข้อความว่า “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.นิคมพัฒนาร่วมชุมชนชัยภูทอง จัดโครงการมหัศจรรย์ 3 ดี¹⁰” ส่วนเนื้อหาข่าวส่วนหนึ่งรายงานว่

“ช่วงสายวันนี้ (11 พย. 63) นายอุดม ชัยเจริญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา และผู้นำชุมชน ร่วมกันเปิดสนาม 3 ดี สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน เพื่อเด็กปฐมวัย จัดขึ้นโดยศูนย์พัฒนาเด็ก อบต.นิคมพัฒนาร่วมกับชาวบ้านชัยภูทอง หมู่ 7 ต.นิคมพัฒนา อ.เมือง จ.ลำปาง โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ในการสร้างสนามเด็กเล่นภูมิปัญญา ให้เด็กในชุมชนได้เรียนรู้ และได้เล่น เรียนรู้จากสื่อธรรมชาติในชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย ”

...นั่นคือภาพของความสำเร็จที่นำเสนอผ่านสื่อ

หากย้อนกลับไปทบทวนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการฯ ที่ดำเนินงานในพื้นที่ หมู่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ใช้ชื่อที่เสนอโครงการว่า “บูรณาการสามดี ครอบครัวชัยภูทองสร้างสุข” หมู่บ้านชัยภูทอง เป็นหมู่ที่ 7 ของตำบลนิคมพัฒนา¹¹ ตำบลนี้ตั้งขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2511-2512 โดยราษฎรที่อพยพมาจากตำบลสา และตำบลสบบมาย อำเภอแจ้ห่ม เพราะคนใน 2 ตำบลนี้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนกักลมทางราชการจึงจัดสรรที่ดินให้ 15 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ทำกิน 12 ไร่ และพื้นที่อาศัย 3 ไร่ สาเหตุที่ชื่อตำบลนิคมพัฒนา เพราะนิคมสร้างตนเองกักลมเป็นผู้จัดสรรที่ดิน จึงให้ชื่อว่าตำบลนิคมพัฒนา ตำบลนี้เป็นพื้นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองลำปาง ห่างจากตัวเมือง 15.05 กิโลเมตร การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา (อบต.) ขนาดกลาง ตำบลนี้มีประชากรตามทะเบียนบ้าน 5,000 กว่าคน แต่ว่าเป็นประชากรที่อยู่ในพื้นที่ตามจำนวนนับหัวประชากรของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพียง 4,000 กว่าคน

¹⁰ข้อมูลจาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1499485/>

¹¹ตำบลนิคมพัฒนา ประกอบไปด้วย 14 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 วังศรีภูมิ หมู่ที่ 2 ชัยมงคล หมู่ที่ 3 โชคชัย หมู่ที่ 4 ใหม่พัฒนา หมู่ที่ 5 คอนน้ำลาด หมู่ที่ 6 วังทอง หมู่ที่ 7 ชัยภูทอง หมู่ที่ 8 ร่มเย็น หมู่ที่ 9 ร่มไทรรัตน์ หมู่ที่ 10 ร่มชัย หมู่ที่ 11 น้ำริน หมู่ที่ 12 ศรีไตรภูมิ หมู่ที่ 13 เวียงทอง หมู่ที่ 14 วังเงิน

สำหรับหมู่ที่ 7 บ้านชัยภูทอง มีจำนวนครัวเรือน 135 ครัวเรือน อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และพนักงานบริษัท บ้านชัยภูทองมีจำนวนเด็กปฐมวัย 12 คน เด็กและเยาวชนจำนวน 32 คน วัยแรงงาน 159 คน ผู้สูงอายุ 74 คน รวมประชากรจำนวน 277 คน (ระบุไว้ในเอกสารแผนปฏิบัติการโครงการฯ)

ที่มาของแรงบันดาลใจ

ผู้ประสานงานของโครงการเป็นครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กชื่อคุณวารุณี เบิงตา เธอเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่เข้ามาเป็นสมาชิกของชุมชนด้วยการแต่งงานกับคนที่นี่ เธอเล่าว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพ.ศ. 2558 เพราะเธอเห็นว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อื่น มีการทำสนามให้เด็กที่ศูนย์เด็กเล็ก แต่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเธอไม่มีแบบนั้น จึงทำให้เธอต้องมองหาโอกาสเช่นนั้น เธอได้เจอครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อำเภอแจ้ห่มที่ทำโครงการมาก่อน จึงสอบถามว่าทำอย่างไรจึงจะได้งบประมาณมาพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของตนเองบ้าง

เธอเล่าว่า “ หากไม่ทำอะไรศูนย์เด็กเล็กของตนก็จะหมองลงๆ ไม่มีอะไรใหม่ๆ ” ครูคนนั้นจึงแนะนำให้เสนอโครงการฯ ซึ่งตอนนั้นทาง สสส. ยังรับโครงการฯ อยู่ (ครูท่านนี้ได้รับงบประมาณโครงการฯ ในปีที่ 1) ครูท่านนี้ได้ส่งเอกสารมาให้และบอกให้เธอพิมพ์โครงการฯ แล้วส่งไปที่ สสส. เลย เธอจึงดำเนินการตามคำชี้แนะ ผลปรากฏว่าเธอได้รับคำตอบการสนับสนุนโครงการฯ ในปีพ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นโครงการมหัศจรรย์สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์

เด็กเล็กปีที่ 2 ของโครงการใหญ่ เธอ นั้น ได้ทำกิจกรรมจนเสร็จสิ้น 1 ปี และมีการสรุปงานเรียบร้อยแล้ว

หลังจากจบโครงการฯ ก็ยังติดต่อกับองค์กรวีอาร์แฮปปี้ อยู่ องค์กรก็สอบถามว่าทำได้ทำอยู่หรือไม่ เธอก็บอกว่า “ ได้ทำอยู่ หากมีโอกาสที่จะให้ผู้ปกครองมาช่วยปรับปรุงหรือทาสี ตอนนั้นก็ยังทำอยู่ ” องค์กรวีอาร์แฮปปี้ จึงสอบถามมาว่า “ สนใจที่จะทำโครงการฯ อีกหรือไม่ บ้าการมาขายความคิดว่าเราจะทำโครงการฯ ขยายไปในชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยเอาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนงาน ”

ตอนนั้นเธอก็ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนัก แต่ฟังความคิดแล้วรู้สึกที่น่าสนใจ จึงถามนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (คุณอุดม ชัยเจริญ) เมื่อได้มีโอกาสคุยกับท่านนายกฯ ก็ตอบตกลงเพราะคิดว่าเป็นการพัฒนาชุมชน เธอจึงส่งโครงการฯ ไป และได้รับการสนับสนุนให้ทำโครงการฯ มาจนถึงตอนนี้

เมื่อมือใหม่เจอกับมือใหม่....

คุณอรัญญา จันทรวินุฑ ซึ่ง เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา ได้รับมอบหมายจากท่านนายกฯ ให้ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเมื่อนายกฯ พุดคุยกับคุณวารุณีแล้ว และเห็นว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดีจึงมาคุยกับเธอ เพื่อให้เธอลงมาดูแลเรื่องนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวคุณวารุณี ต้องคัดเลือกหมู่บ้านที่จะเข้าร่วมโครงการฯ จึงปรึกษาว่า “พี่อ้อย (คุณอรัญญา) ใน 14 หมู่บ้านของเรา พี่อ้อยคิดว่าหมู่บ้านไหนน่าจะเป็นหมู่บ้านที่มาขับเคลื่อนโครงการฯ กับเราได้ ” คุณอรัญญาเล่าเพิ่มเติมว่า ก่อนที่ตนเองจะมาเป็นรองนายกฯ ตนเองเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อน (ทำงานฝ่ายปกครอง) จึงทำให้ตนเองได้คลุกคลีกับผู้ใหญ่บ้านทั้ง 14 หมู่บ้าน ตนนั้นคุ้นเคยกับ “แม่หลวงอำพัน” (ผู้ใหญ่บ้านผู้หญิงหมู่ 7) เป็นผู้ใหญ่บ้านมือใหม่เพราะเพิ่งมารับตำแหน่ง ก่อนที่คุณอรัญญาจะมาเป็นรองนายกฯ ได้ไม่นาน แต่คุณอรัญญาเห็นศักยภาพแม่หลวงอำพันมาก่อนที่เธอจะมาเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 จึงคิดว่าแม่หลวงอำพันมีความเป็นผู้นำและดูแล้วว่่า น่าจะขับเคลื่อนโครงการฯ ไปได้ดี เพราะเธอเป็นผู้หญิงน่าจะเข้าใจงานด้านเด็กและสตรี และการทำงานค่อนข้างจะคล่องตัว จึงตัดสินใจคุยกับคุณวารุณีว่า “ครูบ๊วย พี่อ้อยตัดสินใจแล้วว่า จะใช้บ้านหมู่ 7 บ้านชัยภูของแม่หลวงอำพันมาขับเคลื่อนกับเรา ” คุณวารุณี แม่หลวงอำพันและตนเองก็ไปรับโครงการฯ ที่ส่วนกลางเข้ามาทำในชุมชน

แม่หลวงเล่าบ้าง

แม่หลวงอำพัน ฤทธิ์แก้ว เล่าต่อว่า ตอนนั้นคุณวารุณี ก็มาเล่าเรื่องให้ฟังว่าเด็กๆ บ้านเราเล่นโทรศัพท์กันเยอะ จึงอยากจะได้เด็กบ้านเรา

รวมกลุ่มกัน ให้มีการเล่นร่วมกัน ซึ่งก็จะทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือกันด้วย แม่หลวงจึงตกลงรับปากที่จะทำโครงการฯ นี้ และเข้าร่วมประชุมที่จังหวัดเชียงใหม่พร้อมกับคุณวารุณี เมื่อเจอผู้ประสานงานวีอาร์แฮปปี้ได้รับฟังข้อชี้แนะ ก็ยิ่งเห็นว่าดีเห็นงามที่จะนำโครงการฯ นี้ มาพัฒนาบ้านตนเอง ตอนนั้นเธอก็เพิ่งได้รับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน 2 เดือน แต่ก็ได้คุณวารุณีช่วยบริหารจัดการทุกอย่าง

มาถึงหัวหน้าสำนักปลัดกล่าวต่อ

ต่อจากนั้น คุณสรลดา แสนมโนวงศ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าปลัดอบต.นิคมพัฒนา ได้เล่าต่อว่าตนเองได้รับการประสานงานจากคุณวารุณีว่ามีโครงการฯ นี้ คุณวารุณีเองก็ประสานงานกับรองนายกฯ (คุณอรัญญา) และแม่หลวงอำพันก็เลยแต่งตั้งคำสั่งมา คุณสรลดานั้นทำงานในส่วนของอบต.มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลศูนย์เด็กเล็ก ทำงานประสานงานกับคุณวารุณีที่เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่แล้ว เธอนั้นมีหน้าที่คอยให้คำปรึกษาเรื่องอื่นๆ ก่อนหน้านี้และเห็นว่าโครงการฯ นี้เป็นโครงการฯ ที่ดี จึงให้คุณวารุณีเสนอผู้บริหารอบต. เพื่อขอความคิดเห็น ผู้บริหารอบต.ก็เห็นชอบตามที่คุณวารุณีบอกมาว่า “เป็นโครงการฯ ที่ดี ทำเลย ” เธอจึงมาทำคำสั่งว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะมีใครบ้าง โดยมาปรึกษากันว่าจะเลือกพื้นที่หมู่บ้านใดดี เธอนั้นได้ถามผู้นำและทบทวนจากการที่ตนเองได้สัมผัสมาด้วย ซึ่งก็เห็นว่าผู้นำหมู่ 7 เป็นผู้นำที่มีความเสียสละ ส่วนครอบครัว 3 ดีในชุมชนนั้น คณะทำงานโครงการฯ ก็มาปรึกษากันว่าจะจะเป็นบ้านของใคร ทุกคนก็เลือกคุณแดง ยืนยง มาเป็นตัวอย่างครอบครัว 3 ดี

ครอบครัวตัวอย่าง 3 ดี

คุณแดง ยืนยง เป็นผู้ปกครองของเด็กกลุ่มเป้าหมาย และเป็นแม่อาสาสมัครในโครงการฯ เธอเล่าว่าตนเองนั้นน่าจะเข้ามาเกี่ยวข้องตอนที่แม่หลวงอำพันกับคุณวารุณีไปอบรมที่กรุงเทพฯ กลับมา ตนเองนั้นไม่แน่ใจว่าแม่หลวงอำพันหรือคุณวารุณีที่โทรศัพท์มาแจ้งว่า ตนเองนั้นได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการผู้ปกครอง ให้มาประชุมวันที่องค์การวีอาร์แฮปปี้เข้ามาเยี่ยมพื้นที่ในวันแรก ทั้งนี้คุณแดงสะท้อนว่าตนเองนั้นมีคุณสมบัติที่ตรงกับโครงการฯ เพราะว่าตนเองมีลูกสาว 1 คนที่ยังไม่โต (อยู่ในช่วงปฐมวัย) ตอนนั้นลูกสาวอายุ 4 ขวบ

คณะกรรมการโครงการฯ เล่าปิดท้าย

คุณมานพ คำลือ เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา (สออบต.) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 หรือแม่หลวงอำพันจึงแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการในส่วนที่ทำโครงการฯ นี้ คุณมานพเล่าว่าตนอยากเห็นเด็กที่ไปเรียนแล้วกลับมาบ้านตอนเย็นได้มีสถานที่อยู่ มีการรวมตัวกันด้วยความสนุกสนานในวันหยุดก็มีที่เล่นและมาพบปะกันได้ สำหรับตนเองนั้นไม่มีลูกหลานที่อยู่ในกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ นี้เลย

โดยสรุปแล้ว ภาพรวมการทำงานโครงการฯ เริ่มต้นจากการประสานงานของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับหัวหน้าสำนักปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายบริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกพื้นที่โดยพิจารณาจากความเข้มแข็งของผู้นำ เมื่อเลือกได้แล้ว จึงมีหนังสือแต่งตั้งและเลือกคณะกรรมการตามลำดับ เพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่เด็กเล่นและครอบครัว 3 ดีในชุมชน

ไฮ-ไลต์ : กิจกรรมครอบครัว 3 ดีสำหรับ 10 ครอบครัวและพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในชุมชน

หลักเกณฑ์ในการคัดสรรครอบครัว 3 ดีจำนวน 10 ครอบครัว มาจาก

- 1.เด็กต้องอยู่ในช่วงปฐมวัย
- 2.อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่คุณวารุณีดูแลอยู่
- 3.รวมถึงครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ต่างถิ่น เด็กอยู่กับตายาย
- 4.ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือ ซึ่งความร่วมมือหมายถึง ให้ความสนใจ เปิดใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ พร้อมให้ข้อมูลกับทางโครงการฯ ชวนมาประชุมหรือกิจกรรมเขาก็มาที่ผ่านมานั้นโครงการฯ ชวน 10 ครอบครัวมาทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 8 ครั้ง โดยมีการอบรมทำสื่อ 1 ครั้ง การอบรมในหมู่บ้าน 2 ครั้ง การทำพื้นเล่น 2 ครั้ง การทำกระทง 1 ครั้ง ตลาดนัดสามดี 1 ครั้ง และเปิดพื้นที่เล่นที่บ้านคุณแดง ยืนยง 1 ครั้ง

พื้นที่เล่นนี้อยู่ในชุมชน เป็นสถานที่กว้างประมาณ 100 ตร.วา (1 งาน) อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีต้นไม้ล้อมรอบ พื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ของรัฐแต่อย่างใด แต่เป็นพื้นที่ที่แม่หลวงอำพันแบ่งให้ใช้ เป็นสถานที่ให้เด็กได้วิ่งเล่นหรือเป็นพื้นที่เล่นของเด็กในชุมชนที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีที่ตั้งอยู่ที่บ้านของคุณแดง ยืนยง พื้นที่เล่นดังกล่าวเป็นความร่วมมือของชุมชน ทั้งครอบครัวและผู้นำชุมชนช่วยกันสร้างพื้นที่เล่นให้แก่เด็กๆ เป็นผลงานที่มีคุณค่าเพราะก่อนที่จะมีพื้นที่เล่นนี้ แม่หลวงอำพันได้เชิญคนในหมู่บ้านมาประชุม ให้พ่อแม่ของเด็กปฐมวัยมาช่วยกันทำเป็นกิจกรรมของชุมชน ในสถานที่แห่งนี้ยังมีศูนย์เรียนรู้อยู่ในบริเวณนี้ด้วย

นอกจากพื้นที่เล่นเป็นพื้นที่ที่มีการบริจาคให้คนในชุมชนได้ใช้ ชาวบ้านช่วยกันสร้างและเด็กเข้าถึงได้ง่ายแล้ว พื้นที่เล่นดังกล่าวยังมีคุณแดง ยืนยงที่คอยดูแลเด็กๆ เพราะคุณแดงมีอาชีพเย็บผ้าที่บ้าน จึงทำงานและอยู่ที่บ้านตลอด เธอได้เปิดบริการดูแลเด็กทุกวันในช่วงเย็นๆ หลังเลิกเรียนเด็กก็สามารถมาใช้พื้นที่นี้ได้ “ พื้นที่เล่นนี้ยังไม่ได้วางกติกาไว้ เพราะว่าชาวบ้านจะไม่ปล่อยให้เด็กออกมาตอนค่ำๆ ส่วนใหญ่เด็กๆ จะมา 4-5 โมงเย็นไม่เกิน 6 โมงก็จะกลับแล้ว หากเป็นเด็กเล็กๆ ผู้ปกครองจะมาด้วย หากเป็นเด็กโตจะมาเอง ส่วนหนึ่งของเด็กที่มาเล่นเป็นเด็กที่มากับผู้ปกครองที่มาเย็บผ้าที่บ้านคุณแดงด้วย ” อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ พื้นที่เล่นสำหรับเด็กเป็นเพียงแคพื้นที่เล่น ยังไม่ได้มีตารางทำกิจกรรมกับเด็ก

นอกจากพื้นที่เล่นแล้ว โครงการฯ ยังสำรวจข้อมูลของครอบครัว อาทิ เลี้ยงดูลูกอย่างไร มีการใช้มือถือหรือไม่ มีเวลาให้ลูกชว่ไหน นอนกี่ทุ่ม ตื่นกี่โมง ทานอาหารอะไร กิจกรรมในบ้านมีอะไรบ้าง เด็กๆ ได้ช่วยเหลืออะไรหรือไม่ เหล่านี้เป็นกรไปสำรวจ “ นาฬิกาชีวิตของแต่ละครอบครัว ” เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว คณะทำงานโครงการฯ ได้นำข้อมูลที่ได้

มาวางแผนส่งเสริมในสิ่งที่พวกเขาขาด เช่น บางบ้านไม่มีหนังสือนิทานเด็ก เลยสักเล่ม โครงการฯ จึงได้จัดให้ยืมหนังสือนิทานไปอ่านที่บ้าน เด็กๆ ในบ้านส่วนใหญ่เล่นเกมทางโทรศัพท์ โครงการฯ ให้แม่หลวงอำพันนำสื่อสร้างสรรค์ไปแจกให้ครอบครัวต่างๆ โครงการฯ ก็จะติดตามว่าได้เล่นหรือไม่

นอกจากนี้ก็ยังติดตามเรื่องการจำกัดเวลาในการเล่นมือถือว่าเด็กๆ มีปฏิกริยาอย่างไร การบริโภคอาหาร เช่น การปลูกผักกินเอง โดยเด็กช่วยทำด้วยหรือไม่และเด็กยอมทานผักมากขึ้นหรือไม่ ยอมทานอาหารเพิ่มขึ้นหรือไม่ (เด็กทานอาหารน้อย) ทั้งนี้ทั้ง 10 ครอบครัวจะได้รับการตรวจพัฒนาการทางร่างกายที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ไม่ได้ครบทุกครอบครัว แต่เรื่องโภชนาการนั้นโดยภาพรวมแล้วอยู่ในขั้นปกติ เพียงแค่ว่าโครงการฯ เห็นว่าวิถีการกินไม่น่าจะดีต่อสุขภาพ การที่พ่อแม่ไม่ได้ให้เวลากับเด็ก ทำให้เด็กขาดเพื่อนเล่น จึงต้องส่งเสริมให้เด็กเข้าสังคมและสร้างกติกาที่เด็กสามารถอยู่ร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังมีการสร้างกฎกติกาของชุมชนและครอบครัว 3 ดี ซึ่งกฎกติกานั้นมาจากการประชุมร่วมกัน

กติกาชุมชนเป็นการประชุมร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีกติกา 4 ข้อ ได้แก่

1. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง
2. ห้ามเด็กเข้าร่วมในการสังสรรค์ในวงเหล้า
3. ห้ามใช้เด็กซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรื
4. ให้เด็กสวมใส่หมวกนิรภัย ทุกครั้งเมื่อนั่งรถจักรยานยนต์

ส่วนกติกาในครอบครัว 3 ดีมาจากการประชุมร่วมกันของครอบครัว ทั้ง 10 ครอบครัวในช่วงที่จะทำสนามเด็กเล่นในชุมชน กติการมี 4 ข้อ

1. มีมุมส่งเสริมและพัฒนาเด็ก หรือมุมเล่นในบ้านอย่างน้อย 1 มุม
2. จำกัดเวลาในการใช้มือถือของลูก
3. ปลุกพืชผักสวนครัวอย่างน้อย 1 ชนิดที่บ้าน
4. ชวนลูกเล่น คุ้ย อ่าน ทำ กิน เทียว หรือการให้เวลากับเด็กนั่นเอง

การจำกัดการเล่นมือถือ อาทิ ให้เด็กเล่นวันละครึ่งชั่วโมง แล้วให้พ่อแม่เบี่ยงเบนเขาไปทำกิจกรรมอย่างอื่น ตัวอย่างของคุณแดง ยืนยง เล่าว่า “หนูอยู่บ้านตลอด และมีสนามเด็กเล่นข้างบ้าน หากเด็กมาเล่น ก็จะไม่ใช้มือถือ หากเด็กถือมาด้วยก็จะบอกเด็กให้เก็บก่อนเพราะแม่แดงไม่ชอบให้เด็กเล่นมือถือ ลูกสาวของคุณแดง (น้องมุกดา) ก็จะไม่ให้เล่นมือถือด้วยเช่นกัน แม่แดงก็จะดูแลเด็กด้วยการเป็นกรรมการลงเล่นด้วยเพื่อให้เด็กไม่ทะเลาะกัน แต่หากปล่อยให้เด็กเล่นกันเองก็จะทะเลาะกัน จึงต้องมีผู้ใหญ่มาคอยดูแล ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าพื้นที่เล่นแห่งนี้ไม่จำกัดว่าต้องเป็นครอบครัว 10 ครอบครัวในโครงการฯ แต่เปิดกว้างสำหรับเด็กในชุมชนที่อยู่ในละแวกนั้น หรือเด็กจากหมู่บ้านอื่นที่พ่อแม่มาเยี่ยมบ้านของคุณแดง พ่อแม่ก็ปล่อยให้เด็กเล่นที่พื้นที่เด็กเล่น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าครอบครัว 10 ครอบครัวของโครงการฯ ไม่ได้อยู่ในละแวกนี้ และพวกเขาที่มีพื้นที่เล่นในบ้านของตัวเอง ”

ส่วนเรื่องการจัดมุมเล่นที่บ้านนั้น คุณวารุณี เบิงตา สะท้อนว่าแต่ละบ้านก็จะจัดรวมๆ ไม่ได้จัดเป็นมุมที่เป็นกิจจะลักษณะเหมือนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาจจะเป็นเพราะว่าพื้นที่ในบ้านค่อนข้างแคบไม่ได้มีพื้นที่กว้างขวางเหมือนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขาจะกองสิ่งต่างๆ รวมกัน ของเล่นก็ใส่ไว้ในตะกร้า ถ้าจะเล่นก็จะหยิบออกจากตะกร้ามาเล่น แต่มีของเล่น

เยอะพอควร คุณแดง ยืนยง สะท้อนว่าแม้จะมีข้อเสนอเรื่องการจัดมุมเพื่อให้สามารถมีพื้นที่เล่นได้อย่างเหมาะสม แต่ว่าเด็กวัยนี้มักจะเล่นและนำทุกอย่างมารวมกัน

ส่วนกระบวนการในการเปลี่ยนหนังสือนิทาน จะให้แต่ละครอบครัวเลือกหนังสือนิทานไปที่ละ 3-5 เล่ม โดยบันทึกไว้ว่าครอบครัวไหนเอาเล่มไหนไป แล้วอีก 1-2 สัปดาห์ก็เอามาเปลี่ยนเป็นเล่มอื่นไป หรือจะเร็วกว่านั้นก็ได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้ปกครองว่าจะมีเวลานั่งเล่าหรือไม่ ทั้งนี้จำนวนหนังสือนิทานก็ไม่ได้มีเยอะมาก แต่เป็นนิทานที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยนี้ที่ชอบให้เล่าเรื่องซ้ำๆ เล่าเรื่องเดียวหลายรอบ ทั้งนี้คุณวารุณีมีการทำสื่อหุ่นมือและตุ๊กตานิ้วเพื่อประกอบการเล่านิทาน จึงอบรมการเล่านิทาน 1 ครั้งให้แก่พ่อแม่ผู้ปกครองด้วยก่อนที่จะให้หนังสือนิทานไป

ทั้งนี้เสียงสะท้อนเรื่องการรักษากติกาชุมชน และครอบครัวจากแม่หลวงอำพันเห็นว่า เรื่องการปลูกผักในครอบครัวนั้นทำได้ แต่กติกาที่ยังรู้สึกหนักใจคือ การห้ามเด็กเข้าไปในวงเหล้า เพราะมีพ่อแม่อยู่ในวงเหล้าทำให้ลูกยังวิ่งไปหาพ่อแม่ แม้จะมีกติกาชุมชนแต่ไม่มีมาตรการในการลงโทษพ่อแม่แต่อย่างใด สิ่งที่แม่หลวงอำพันทำก็คือการจัดพื้นที่นั่งดื่มของผู้ใหญ่ที่หนึ่ง แล้วสร้างพื้นที่ให้เด็กเล่นอีกที่หนึ่งใกล้ๆ สถานที่พ่อแม่สังสรรค์กันอยู่ หรือให้เด็กๆ ดูสื่อดีผ่านทางทีวี ส่วนที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่บ้านแม่หลวง หากเห็นว่ามีเด็กยังอยู่ในวงเหล้า แม่หลวงก็ใช้วิธีการบอกกล่าวหรือตักเตือนพ่อแม่ อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยสถานการณ์โควิดทำให้ไม่สามารถตั้งวงดื่มสังสรรค์ได้ด้วย จึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้ เพราะสถานการณ์โควิดนั้นมิกฎที่เป็นมาตรการควบคุมคนในชุมชนอีกทีหนึ่ง แต่หากไม่มีสถานการณ์โควิดก็จะต้องมีมาตรการอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย

คุณสร้อยดา แสนมโนวงศ์ สะท้อนว่ากติกาส่วนใหญ่ก็สามารถทำได้ ทั้งนี้เรื่องกติกาชุมชนนั้น เราไม่สามารถบังคับเขาได้ จึงมีข้อเสนอว่าเราอาจจะใช้การรณรงค์ และเห็นว่าควรมีแบบอย่างของครอบครัวต้นแบบให้เขาเห็น

ความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการ ที่ผ่านมา

การให้คะแนนความพึงพอใจในการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเด็กติดมือถือ พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลเด็ก ทำให้เด็กขาดเพื่อนเล่น รวมถึงเด็กไม่ยอมทานผักและทานอาหารน้อย โดยมีเป้าหมายคือเด็กและผู้ปกครอง 10 ครอบครัว หากคะแนนเต็ม 10 คะแนน เราในฐานะและบทบาทการทำงานที่ได้รับมานั้น เราจะให้คะแนนเท่าไร เพราะอะไร ส่วนคะแนนที่เหลือที่ไม่ให้เพราะอะไร

คุณแดง ยืนยง ให้คะแนนเต็ม 10 เพราะโครงการฯ มีพื้นที่เล่นให้แกเด็ก ตนเองนั้นมีลูกเล็ก (น้องมุกดา) ก็จะไม่ให้มุกดาเล่นมือถือ ตนจึงให้มุกดาเล่นในพื้นที่เล่น นอกจากนี้พื้นที่เล่นยังเป็นพื้นที่ที่แม่หลวงมอบให้เป็น

พื้นที่แกเด็กและอยู่ในบริเวณบ้านเธอ ซึ่งเธอได้รับผลประโยชน์เต็มที่ เธอจึงให้คะแนนเต็ม 10

คุณอรุณญา จันทรวินูร ให้ 8 คะแนนเพราะเป็นโครงการฯ ที่ใหม่สำหรับตำบล แต่ถือว่าเป็นการทำงาน of ชุมชนที่ใช้ชุมชนขับเคลื่อน โครงการส่วนใหญ่มักจะเป็นโครงการของรัฐบาลที่คนในโครงสร้างมาขับเคลื่อนให้ แต่โครงการนี้ดีตรงที่ว่าโครงการฯ ใช้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนโครงการฯ และดีตรงที่ว่าเราเริ่มจากชุมชนเล็กๆ หากชุมชนนี้ทำได้ในอนาคตอีก 13 ชุมชนที่เหลือก็เห็นว่าชุมชนนี้ทำได้ บ้านแม่หลวงอำพันทำได้ บ้านเราก็น่าจะทำได้ เป็นการจุดประกายให้ผู้นำชุมชนนำเอาสิ่งดีๆ เหล่านี้เข้าสู่หมู่บ้านตัวเอง โดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่หรือภาครัฐมาทำให้ คือเราขับเคลื่อนโดยคนในหมู่บ้านของเรา ตนจึงให้ 8 คะแนน อีก 2 คะแนนที่หักไป เพราะตนเองนั้นอยู่ในส่วนของคณะทำงานเชิงโครงสร้าง จึงรู้สึกว่าการฯ นี้ยังไม่มีติดตามการเปลี่ยนแปลงของเด็กที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม และมีหลักฐานชัดเจนเชิงประจักษ์ จบโครงการฯ ไปแล้ว 3 เดือน 6 เดือน เราไม่ได้นั่งคุยกันต่อ หรือนำผู้ปกครอง 10 ครอบครัว คุณครู และผู้นำชุมชนมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ถือว่าเป็นจุดจบหลังจากการจบโครงการฯ ไปแล้ว

แม่หลวงอำพัน ฤทธิแก้ว ให้ 9 คะแนน เพราะตนเองสังเกตว่าเด็กมีการพัฒนาขึ้น ผู้ปกครองและเด็กๆ มีการออกกำลังกาย หากเด็กๆ ไม่ไปที่สนามเด็กเล่น ก็มาบ้านของเธอ เอาอาหารให้ปลา บันจักรยานเล่น เด็กที่อยู่ในกลุ่มครอบครัว 3 ดี ก็รู้จัก คุ่นเคย และทักทายเธอด้วย แค่เห็นรถเธอเข้ามา เด็กๆ ก็บอกว่า “รถแม่หลวงมาแล้ว ” เธอสามารถเข้ากับเด็กได้ดี ส่วนอีก 1 คะแนนที่ยังไม่ให้เพราะบางที่เราก้ยังรู้สึกว่าการฯ ของเราทำอะไร เด็กๆ ไม่ค่อยฟัง เรื่องโทรศัพท์ก็ยังไม่มีการใช้

คุณสร้อยดา แสนมโนวงศ์ ให้คะแนน 7 คะแนน ไม่ใช่เพราะว่าโครงการไม่ดี ส่วนที่ขาดไป 3 คะแนน เพราะยังมีเรื่องที่เราต้องบริหารเพิ่มเติมบางอย่างเป็นโครงการที่ดีและทำให้แก่เด็กที่ชอบคือเป็นแบบอย่างผู้นำที่เสียสละที่เล็งเห็นถึงเด็กที่จะเติบโตไปในวันข้างหน้า พบปัญหาว่าเวลาว่างของเด็กมี แต่ไม่มีสถานที่เล่น ก็สร้างสนามเด็กเล็กให้เด็ก เด็กต้องเจอเพื่อน และทำอย่างไรที่เราจะพัฒนาศักยภาพของเด็กต่อไปข้างหน้า ทำอย่างไรให้เด็กดีขึ้น เหล่านี้จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้นำในบ้านอื่นว่าเขาควรจะทำแบบนี้ให้แก่เด็ก

คุณมานพ คำลือ ให้คะแนน 9 คะแนน เพราะมีพื้นที่ให้เด็กเล่นรวมตัวในพื้นที่ แต่ที่เหลืออีก 1 คะแนน คือ เวลาเด็กมาเล่น เช่น บันจอร์ยาน ไม่มีผู้ปกครองมาดูแล (คุณแดงให้ตัวอย่างว่าเวลาบันจอร์ยานเด็กๆ จะไม่ฟังเธอบอกว่าบันเพื่อฝึกน้อง แต่เด็กๆ ก็จะไม่ค่อยฟังใคร)

คุณวารุณี เบิงตา ให้คะแนน 7 คะแนน เพราะโครงการ นี้ใหม่สำหรับเธอ เธอไม่รู้ว่าต้องทำอะไร มันเกี่ยวอะไรกับครูศูนย์เด็กเล็ก แล้วเธอต้องไปทำอะไรบ้าง แต่เธอก็เรียนรู้กันไป แรกๆก็ไม่ค่อยเข้าใจ โครงการฯ ให้ทำก็ทำไปก็ไม่รู้ว่าอันไหนเป็นเป้าหมายจริงๆ เธอควรจะเน้นที่ไหน จึงเน้นที่ครอบครัว 3 ดี โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาครอบครัว 3 ดี ที่เหลืออีก 3 คะแนนคิดว่าตนเองยังไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานอย่างเข้มข้น เช่น กติกาของครอบครัว 3 ดี เราตั้งกติกาไว้แล้ว แต่เราไม่มีมาตรการในการควบคุมครอบครัว 3 ดี 10 ครอบครัว และไม่ได้ติดตามว่าครอบครัวที่เจอปัญหามีการเปลี่ยนแปลงแค่ไหน อีกเรื่องคือพื้นที่เล่นสำหรับครอบครัว 3 ดีก็ยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่กับครอบครัว 3 ดีทั้ง 10 ครอบครัว อาจจะเป็นเพราะว่าพื้นที่ห่างไกล จึงคิดว่าหากเป็นโครงการฯ ต่อยอดเราจะขยายขยายเพื่อที่จะให้ครอบครัวที่จะเพิ่มอีก 10 ครอบครัว และครอบครัวเดิม 10 ครอบครัวได้มีเล่นในพื้นที่เล่นของชุมชน อีกทั้งกิจกรรมเสริมที่เธอทำอยู่นั้น มีการ

เว้นระยะ ซึ่งดูเหมือนมันไม่ต่อเนื่อง หากโครงการฯ มีความต่อเนื่องและมีสรุปปิดท้ายมันจะดีกว่านี้ การทำโครงการฯ นี้ใหม่สำหรับเธอ ซึ่งก็ไม่ว่าเราจะต้องทำอะไร แต่ทำไป ยิ่งช่วงสถานการณ์โควิดก็จัดกิจกรรมลำบาก จึงเกิดช่องว่างการทำงานขึ้น

โดยสรุปแล้วมีผู้ให้คะแนน 7-10 แต่คะแนนที่ให้นี้ไม่ใช่การประเมินโครงการฯ แต่เป็นความพึงพอใจในการทำงานของแต่ละคน โดยสามารถสรุปประเด็นความพึงพอใจได้ดังนี้

1. ผู้ได้รับผลประโยชน์ในโครงการฯ เห็นว่า ตนนั้นได้ประโยชน์อย่างเต็มที่กับพื้นที่เล่นดังกล่าว
2. ในฐานะที่เป็นผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าโครงการฯ นี้ค่อนข้างใหม่สำหรับตำบล แต่ถือว่าเป็นการทำงานของชุมชนที่ใช้ชุมชนขับเคลื่อน ที่แตกต่างจากโครงการของรัฐบาลอื่นๆ ที่คนในโครงสร้างมาขับเคลื่อนให้ หากชุมชนนี้ทำได้ ในอนาคตอีก 13 ชุมชนที่เหลือก็จะเห็นว่าชุมชนนี้ทำได้ ในมุมมองของสบต. เห็นว่าเป็นโครงการฯ ที่สร้างพื้นที่ให้เด็กเล่น
3. ในฐานะนักปกครอง เห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็กในการออกกำลังกาย รวมกลุ่มกัน และทักทายผู้ใหญ่มากขึ้น
4. ในฐานะผู้ดำเนินงานด้านนโยบายเห็นว่าโครงการฯ นี้เป็นแบบอย่างผู้นำที่เสียสละที่เล็งเห็นถึงเด็กที่จะเติบโตไปในวันข้างหน้า
5. ในฐานะผู้ประสานงานโครงการคุณวารุณี เบิงตา เห็นว่าเป็นโครงการฯ ใหม่ที่ทำให้เธอได้เรียนรู้อย่างมาก

ภาพความสำเร็จ ข้อจำกัด และช่องว่างในการทำงาน

การให้คะแนนความพึงพอใจทำให้เห็นภาพความสำเร็จ และข้อจำกัดไปพร้อมกัน ยิ่งเห็นช่องว่างหรือข้อจำกัดในการทำงานที่ค่อนข้างมาก ยิ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการทำงานใหม่ๆ ขึ้นในปีหน้า โดยสรุปแล้วภาพรวมของความสำเร็จ หรือลักษณะเด่นของโครงการฯ นี้ที่มีความแตกต่างจากโครงการฯ อื่นๆ คือโครงการฯ นี้ใช้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนโครงการฯ โดยทดลองเริ่มจากชุมชนเล็กๆ หากชุมชนนี้ทำได้ ในอนาคตอีก 13 ชุมชนที่เหลือก็เห็นว่าชุมชนนี้ทำได้ ก็อาจจะทำตาม จึงถือว่าเป็นการจุดประกายให้ผู้นำชุมชนนำสิ่งดีๆ เหล่านี้เข้าสู่หมู่บ้านตัวเอง จึงเป็นโครงการฯ ที่ไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่หรือภาครัฐมาทำให้ แต่ขับเคลื่อนโดยคนในหมู่บ้าน การขับเคลื่อนโดยชุมชนผ่านกระบวนการของโครงการฯ ทำให้มีการเลือกพื้นที่ในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เป็นพื้นที่ที่เด็กเข้าถึงได้ง่าย หากโครงการฯ ไม่มีกระบวนการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่เล่นก็อาจจะอยู่บ้านแม่หลวงก็ได้

ทั้งนี้ข้อสังเกตถึงช่องว่างการทำงานกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ทางกรมฯจะมีเงินอุดหนุนมาเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเงินเดือนของผู้ดูแลเด็ก ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พนักงานจ้างภารกิจการ โดยผ่านทางอบต. การอยู่ภายใต้หน่วยงานท้องถิ่น หากไม่มีในข้อบังคับก็จะใช้งบประมาณไม่ได้ วิธีการในการขอรับความช่วยเหลือจึงต้องทำเป็นโครงการฯ ซึ่งต้องไปต่อผู้ในสภาท้องถิ่น¹² ต้องพิจารณาร่วมกับโครงการอื่นๆ เช่น หากเราอยากจะทำชมรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็ต้องพิจารณาผู้กับโครงการในหมู่บ้าน และโครงการอื่นๆ ของ 14 หมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะทำถนนหรือสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นต้น วิธีการดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคือ การทำผ้าป่าเพื่อจะได้มีเงินเข้ามาเพื่อนำไปใช้ชมรมอาคาร ก็ยกน้ำ ฯลฯ คุณวราวุฒิ ใช้เวลา 11 ปี จึงได้รับอนุมัติงบประมาณจากอบต. เพื่อชมรมศูนย์เด็กเล็ก เป็นต้น เหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของการทำงานชุมชน ที่โครงการฯ ต้องเข้าใจกลไกการทำงานในพื้นที่

¹² สภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ผู้บริหารท้องถิ่น ปกติ สภาท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง มีอำนาจหน้าที่หลายประการตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น

ข้อจำกัดหรือช่องว่างของการดำเนินโครงการ ดังนี้

ประการที่ 1 ไม่ได้มีการสรุปประสบการณ์หลังการดำเนินงาน เช่น จบโครงการฯ ไปแล้ว 3 เดือน 6 เดือน ไม่มีการพูดคุยกันต่อ หรือนำผู้ปกครอง 10 ครอบครัว คุณครูและผู้นำชุมชน มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง ถือว่าเป็นจุดบอดหลังจากการจบโครงการฯ ไปแล้ว

ประการที่ 2 ยังไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงของเด็กและครอบครัวอย่างเข้มข้น เช่น กติกาของครอบครัว 3 ดี เราตั้งกติกาไว้แล้ว แต่เราไม่มีมาตรการในการควบคุมครอบครัว 3 ดี 10 ครอบครัว และไม่ได้ติดตามว่าครอบครัวที่เจอปัญหา มีการเปลี่ยนแปลงแค่ไหน อีกทั้งพื้นที่เล่นสำหรับครอบครัว 3 ดี ก็ยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่กับครอบครัว 3 ดีทั้ง 10 ครอบครัว อีกทั้งกิจกรรมเสริมที่เราทำอยู่นั้น ไม่ต่อเนื่อง มีการเว้นระยะ ช่วงสถานการณ์โควิดทำให้จัดกิจกรรมได้ลำบาก

ประการที่ 3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเป็นเรื่องที่ยาก แม่หลงอำนาจพื้นสะท้อนว่าบางที่เราก็อ้างรู้สึกรู้ว่าเราพูดอะไร เด็กๆ ไม่ค่อยฟัง เรื่องโทรศัพท์ก็ยังมีการใช้อยู่ เป็นต้น

ประการที่ 4 การดำเนินงานยังมีเรื่องที่เราต้องบริหารเพิ่มเติม บางอย่าง และทำอะไรที่เราจะพัฒนาศักยภาพของเด็กต่อไปข้างหน้า ทำอย่างไรให้เด็กดีขึ้น เหล่านี้จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้นำในหมู่บ้านอื่นว่าเขาควรจะทำแบบนี้ให้แก่เด็ก

ประการที่ 5 การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองยังน้อย อาทิ คุณมานพ ที่สะท้อนว่า เด็กมาป็นจักรยาน ไม่มีผู้ปกครองมาดูแล เป็นต้น

แลไปข้างหน้า : ทำไมทฤษฎีในการดูแลเด็กจึงสำคัญ

คำว่า 3 ดี หมายถึง สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี ซึ่งในความคิดของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อย มีความว่า สื่อในที่นี้หมายถึงสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่จับต้องได้ สิ่งที่จับต้องไม่ได้ หรือการลงมือกระทำ ถือว่าเป็นสื่อเพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กไปในทางที่ดีขึ้น เกิดความคิดสร้างสรรค์ ปัญญา มีความคิดและทำให้เด็กเติบโตตามพัฒนาการ ส่วนพื้นที่ดี เป็นพื้นที่ดีที่เหมาะสมที่ทำให้เด็กมีที่กว้างๆ ได้เล่น แต่ของเล่นอาจจะน้อยไปหน่อย แต่ไม่เป็นไรเพราะเด็กชอบปีนป่าย เขาก็ทำพื้นที่ให้ได้ดีทีเดียว รวมถึงชุมชนก็มีความร่วมมือกัน ช่วยเหลืออะไรกัน

เมื่อสื่อดี พื้นที่ดี ส่งผลต่อภูมิปัญญาหรือสติปัญญาของเด็กก็จะดีไปด้วย คำว่าภูมิดียังหมายถึงภูมิป้องกันในการรับสื่อที่ดี รับสิ่งที่ดี การป้องกันตัวเองในเหตุการณ์ร้ายต่างๆ รวมถึงการเลือกที่จะบริโภคสื่อ ภูมิปัญญายังหมายถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชน ให้เด็กได้เรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญา รวมถึงภูมิเท่าทันสิ่งต่างๆ รอบตัวเราเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมแล้วการทำโครงการฯ ที่ผ่านแนวคิดยุทธศาสตร์ 3 ดีจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้เท่าทัน และมีทักษะชีวิตช่วงปฐมวัย

ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ในชุมชน โครงการฯ นี้ทำให้คณะทำงานโครงการฯ เห็นว่าชุมชนของเรานั้นมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับเด็กปฐมวัย กติกาหรือสิ่งที่ทำมาเป็นหลักฐานจากการที่ผู้ใหญ่เล็งเห็นความสำคัญในการทำงานกับเด็กปฐมวัยมากขึ้น ทั้งนี้เหตุที่ต้องทำงานกับเด็กปฐมวัย เพราะเป็นวัยทองด้านพัฒนาเด็กที่กำลังเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพตัวเอง

หากเด็กโตกว่านี้ก็จะสร้างตัวตนของตัวเอง ช่วงนี้จึงเป็นช่วงวัยที่เราสามารถ
ป้อนการเรียนรู้ให้เขาได้ หากเราอยากให้เขาเป็นแบบไหน เราก็ให้สิ่งนั้น
แก่เขา อย่างไรก็ตามเด็กวัยนี้เรียกร้องความสนใจ เราต้องให้เขาได้แสดง
ตัวตนอย่างเต็มที่ แต่เด็กบางคนจะอแงและก้าวร้าว เช่น ลูกของคุณแดง
(น้องมุกดา) เห็นเพื่อนมีของเล่นแต่ตัวเองไม่มีก็จะโวยวาย ทิ้งๆ ที่ตัวเองก็มี
แต่เล่นได้ไม่นาน ก็ไม่เอาเสียแล้ว และไม่ชอบเก็บของ เด็กในวัยนี้เมื่ออยู่
ด้วยกันก็จะแย่งกันไม่ยอมกัน โมโห ใจร้อนจะเอาสิ่งนั้นให้ได้ จากพฤติกรรม
ของเด็กที่พ่อแม่กังวลว่า “ หากเราปล่อยเด็ก 3-6 ขวบมีพฤติกรรมเช่นนี้จะ
เป็นอย่างไร ” คำตอบคือ “ คงจะเป็นผู้ใหญ่ที่น่ากลัวในวันหน้า ”

ในฐานะครูหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอบต.นิคมพัฒนา คุณวราภรณ์
เป็งตา ใช้ทฤษฎีในการดูแลเด็กหลายทฤษฎีเพราะเด็กในห้องเรียนไม่
เหมือนกัน จึงไม่สามารถใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้ โดยมีการพูดคุยเล่า
ทฤษฎีของรูดอล์ฟ สไตเนอร์ (Mr.Rudorf Steiner) ซึ่งเป็นนักมนุษยปรัชญา
ที่โด่งดังมาก และในประเทศไทยก็นำเอาทฤษฎีวอลดอร์ฟของเขามาใช้ใน
การเรียนการสอนที่โรงเรียน ซึ่งคนที่จะได้เรียนโรงเรียนที่ใช้ทฤษฎีนี้ในการ
เรียนการสอน จะต้องเป็นลูกคนมีเงินเพราะค่าเรียนค่อนข้างสูง ทั้งนี้หาก
เราเข้าใจหลักการแล้ว สามารถทำได้เลย โดยเฉพาะครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ทั่วประเทศสามารถนำเอาเรื่องนี้ไปทำในสนามเด็กเล่นได้

รูดอล์ฟ สไตเนอร์ เชื่อว่ามนุษย์จะสร้างเสร็จสมบูรณ์ตอนอายุ 21 ปี
หากเราจะสร้างมนุษย์คนหนึ่งให้สมบูรณ์เรามีเวลาสร้างเขา 21 ปี แต่ว่าใน
แต่ละช่วง 7 ปี เราจะต้องสร้างให้เขามีผัสสะหรือความรู้สึกโดยในเด็กที่อายุ
แรกเกิดถึง 4 ขวบ วัยนี้จะต้องได้ คือผัสสะด้านการสัมผัส (sense of touch)
คือเกิดมาต้องรู้สึกไว้วางใจต่อโลก รูดอล์ฟ สไตเนอร์บอกว่าเด็กที่คลอเอง

โดยธรรมชาติ จะได้ฝึกผัสสะด้านนี้แล้ว แต่หากเป็นเด็กที่ผ่าคลอดซึ่งกำลัง
หลับสบายอยู่ แล้วเขาก็ถูกผ่าให้คลอ ซึ่งจะมีผลต่อความรู้สึกที่ว่า
“ รอก่อน เดียวจะมีคนช่วย ” แต่ทำอย่างไรได้เพราะเขาถูกผ่าคลอดออกมา
แล้ว หากเราเข้าใจทฤษฎีนี้เราก็จะมาแก้ไขเขา ด้วยการให้เด็กดูนมแม่
เพื่อทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะต่อสู้เพื่อจะทำอะไรบางอย่าง ซึ่งหากเขาหิวและ
ดูนมแม่ เขาก็จะได้ผัสสะนี้เช่นกัน

ในหนังสือ 12 senses เลี้ยงลูกตามพัฒนาการ จะช่วยทำให้เห็นว่า
หากเราจะเข้ามาเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็ก เราต้องเห็น
ก่อนว่า เด็กของเรามีปัญหาอะไร ซึ่งก่อนหน้านั้นเราพูดถึงเด็กติดมือถือ
แต่เมื่อคุยกันมากขึ้น เราก็จะเห็นว่าลูกเราที่กำลังอยู่ในช่วงปฐมวัย
มีพฤติกรรมที่ควรปรับปรุงแล้ว ซึ่งรูดอล์ฟ สไตเนอร์ บอกว่าถ้าเราปล่อยเขา
ไปโดยไม่ทำอะไร หรือหากเราเพิ่มพัฒนาการให้เขา ตอนอายุ 21 ปีเรา ก็จะมี
ผู้ใหญ่ที่มีปัญหาแบบนั้น ซึ่งเราก็จะสังเกตว่าผู้ใหญ่บางคนมีจิตอาสา
บางคนแบ่งปัน เพราะตอนวัยเด็กเขาถูกเลี้ยงแบบไหน ทำให้ผู้ใหญ่บางคน
ถึงขอบของใช้แบรนด์เนม ทั้งๆ ที่ถุงผ้าก็สามารถใส่ของได้ บางคนยอมคนได้
แต่บางคนต้องชนะ พฤติกรรมเหล่านี้ เราก็ต้องย้อนกลับไปดูพวกเขาในวัยเด็ก

เด็กในวัยปฐมวัยนี้ที่ดีที่สุดคือทำให้เขาทำอะไรเกี่ยวกับ

1. ผัสสะร่างกาย sense of body
2. ผัสสะของการใช้ชีวิต sense of life แต่ผัสสะที่น่าจะเกี่ยวข้องกับ
พื้นที่เล่นของเด็กเราคือ
3. ผัสสะการสร้างสมดุล sense of balance
4. ผัสสะในการเคลื่อนไหว sense of movement

จากการที่คุณมานพพูดเรื่องการปั่นจักรยาน หากลูกของเราอายุ 0-7 ปี แต่ปั่นจักรยานไม่ได้เขาจะเสียผัสสะการทรงตัว sense of balance ทรงตัวไม่ได้ การเล่นไม้โยกเทก ก็ถือว่าเป็นการสร้างสมดุลอย่างหนึ่ง หากเขาได้เล่นวัยนี้เขาก็จะมีความสมดุล พอโตเป็นผู้ใหญ่ เขาจะสมดุลในอารมณ์ เขาจะรู้จักที่จะสร้างสมดุลให้ชีวิต แต่หากใครไม่ได้รับการฝึกในช่วงนี้ เขาจะโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีตรงกลาง เช่น ผู้ใหญ่ที่บ้างาน หากเขาสมดุลกับชีวิตได้ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่เหวี่ยงไม่วิน เป็นต้น

ส่วนผัสสะในการเคลื่อนไหวนั้น เราพบว่าการเลี้ยงลูกแบบคนสมัยดั้งเดิมที่ปล่อยให้ลูกปีนต้นไม้ เป็นเรื่องที่เสริมผัสสะนี้ ทั้งนี้รูดอล์ฟ สไตเนอร์ บอกว่าการที่เด็กไม่ได้ปีนต้นไม้ ทำให้เขาโตมา เขาจะเป็นคนที่ประหมัดคนไม่ออก เช่น เด็กเห็นคนแปลกหน้า เด็กอาจจะเชื่อใจในทันที ไม่มีการหยั่งก่อนว่าเขาจะมาดีหรือร้าย เป็นต้น สิ่งที่ยืนยันสำหรับยุคสมัยนี้ คือ การมีโทรศัพท์มือถือ ซึ่งก็จะเป็นการทำให้คนที่ไม่เท่าทันคนอื่นตกเป็นเหยื่อง่ายไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ก็จะถูกเขาหลอกง่าย เราจึงต้องย้อนกลับมาดูที่วัยเด็ก แต่หากเป็นเด็กที่ปีนต้นไม้ เวลาที่เด็กอยู่กึ่งหนึ่งไปอีกกึ่งหนึ่ง เด็กจะเอาขาไปแตะก่อน เป็นการหยั่งเชิงว่าตนจะปีนไปได้หรือไม่ เหล่านี้เป็นการสร้างผัสสะทั้ง 4 ให้เด็กที่จะโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างทฤษฎีหนึ่งในการดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งก็มีหลากหลายทฤษฎี เวลาคนมาดูงานเรา แล้วเขาถามเราว่าเราใช้ทฤษฎีอะไรในการดูแลเด็ก เพราะทฤษฎีมันก็จะเป็นตัวดูว่ากิจกรรมที่เราทำนั้นไปตอบทฤษฎีนั้นหรือไม่ เป็นการใช้ทฤษฎีในการอธิบาย เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะคุยกันต่อคือ 3 ดี หากสร้างเสร็จก็จะทำให้เกิดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ 6 ประการ ได้แก่ อารมณ์ ความสัมพันธ์ สติปัญญา วินัย รู้จักแบ่งปันและ

ช่วยเหลือผู้อื่น และความฉลาดรู้ทางสุขภาพ หรือเป็นตัวชี้วัดที่เราส่งเสริมพัฒนาการเด็กผ่านการทำงานโครงการฯ

การทำงานโครงการฯ ที่สำเร็จ หรือเด็กเกิดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ 6 ข้อนี้ ก็จะสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของเด็กได้ โดยคุณแดงสะท้อนว่า “ลูกสาวตัวเองจะไว้วายหน่อย น้องเปาจะใจเย็น และจะเป็นน้องที่ยอมบ๊างส่วนเมฆจะแรงหน่อย แต่ว่าหากเราเป็นกรรมการเขาก็จะยอมกัน และหากให้ทำอะไรด้วยกันเขาก็จะหัวเราะสนุก แสดงว่าเขาก็สามารถเข้ากันได้ ส่วนวินัยก็จะมีบ้างเพราะเขาแข่งกันอยู่ แต่คิดว่าต้องปรับปรุงเรื่องนี้เหมือนกัน ”

หากเราเอาทฤษฎีของรูดอล์ฟ สไตน์เนอร์เป็นกรอบคิด กิจกรรม 1 ปีนี้ เราได้ส่งเสริมกายสัมผัส พลังชีวิต การเคลื่อนไหว และการทรงตัวหรือไม่ คุณแดงตอบว่า “ได้ค่ะ เพราะจากการที่น้องเปาไม่กล้าก้าว เราจับเดิน เพราะทุกวันนี้เขาเริ่มเดินได้แล้ว มุกดากระโดดได้แล้ว น้องเมฆก็เก่ง ทุกวันนี้น้องเปาก็ทำได้แล้ว ก่อนหน้านี้เปาไม่กล้าเหยียบดินเลย แต่แม่แดงก็เออลงจนได้ ทุกวันนี้ถือครองเท้าลงเดินเองได้ หากมาที่บ้านแม่แดงจะดูแลให้หมด ”

ทั้งหมดนี้เพื่อจะบอกว่าหากเราทำอะไรแล้วมีหลักการในการรองรับเมื่อเราอธิบายคนอื่น ๆ จะทำให้เข้าใจสิ่งนั้นอย่างมีหลักการ ไม่ใช่แค่ความรู้สึกว่าอันนี้ดี ก็ทำไป แต่ไม่มีฐานรองรับ คุณวารุณี อาจจะใช้ทฤษฎีอื่นรองรับเพื่อไปออกแบบกิจกรรมก็ได้

กลับไปที่สนามเด็กเล่นของเรา หากจะต้องเพิ่ม 4 เรื่องนี้ (กายสัมผัส พลังชีวิต การเคลื่อนไหว และการทรงตัว) เข้าไปในสนามเด็กเล่น เราจะเพิ่มอะไร

คุณแดงตอบว่า “ เรื่องการเคลื่อนไหว เพราะเด็กๆ ก็ถามว่าเมื่อไหร่จะมีสไลด์เดอร์ ซึ่งแม่แดงจะใช้ท่อทำเป็นสไลด์เดอร์ แม่แดงจะอุ้มขึ้นแล้วปล่อยให้เด็กเลื่อนตัวลงมา แม่แดงก็จะอุ้มอยู่ๆ แล้วหลอกให้เขาลงมาแล้วก็รอรับด้านล่าง ” คำตอบของคุณแดงทำให้เห็นว่า เมื่อเรามีหลักการบางอย่างจะทำให้เราอธิบายความต้องการของเราได้อย่างมีหลักการ ไม่ใช่ที่เราเห็นว่ามีสไลด์เดอร์ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อื่นแล้วเราอยากได้ เป็นต้น ทั้งนี้หากเราไม่มีทุนในการซื้อสไลด์เดอร์ เราสามารถอะไรได้หรือไม่เพื่อให้เด็กได้เคลื่อนไหว ซึ่งคุณแดงตอบว่า “ ใช้วิธีอุ้มเด็กแต่ละคนเลื่อนตัวลงมาจากท่อแทน ”

สิ่งที่คุณแดงทำนั้นตอบสนองต่อทั้งเรื่องกายสัมผัส พลังชีวิต การเคลื่อนไหวและการทรงตัวไปคร่าวเดียวกัน โดยไม่ได้แยกส่วน สมมุติว่าเด็กคนหนึ่งในพื้นที่เล่น ที่ปู ย่า ตา ยาย ไม่ค่อยกอด เมื่อคุณแดงได้จับได้กอด เขาก็จะผูกพันกับผู้ใหญ่บางคนในชีวิต ภาษาของการเลี้ยงเด็กคือการสร้างสายสัมพันธ์ (Bonding) หากเราสร้างสายสัมพันธ์กับเด็กได้ เมื่อเขาโตมาเขาจะมีความยับยั้งชั่งใจไม่ทำผิด แม้ว่าพ่อแม่จะไม่ได้อยู่กับเขา เช่น เมื่อเขาโตไปเรียนมหาวิทยาลัย เขาก็จะคิดว่าหากเขาทำสิ่งนั้นไป แม่จะเสียใจ ทั้งๆ ที่แม่ไม่ได้ตามเขาไป สายสัมพันธ์เป็นเรื่องมองไม่เห็น แต่เป็นเรื่องที่ตามเขาไป และเป็นสิ่งที่บอกพวกเขาว่า อย่าทำแบบนี้เพราะทำแบบนี้แล้วแม่จะเสียใจ

คำถามของคุณแดงคือ “ ทำไมเราฝึกเด็กคนอื่นได้ยกเว้นลูกตัวเอง เกียงตลอด เราอารมณ์เย็นตลอด พอเราสอนร้องเพลง โดยร้องเพลงให้ ก็

บอกว่าแม่ไม่ต้องทำเลย มุกดาทำเอง แต่พอเราไม่ทำ ก็มาถามว่าทำอย่างไรนะแม่ ตอนนี่แม่แดงก็เลยไม่อยากสอนลูกร้องเพลง ”

“ การที่แม่แดงทำให้มุกดารู้สึกปลอดภัย เป็นเรื่องที่ดีเพราะเด็กรู้สึกปลอดภัยที่จะถาม ปลอดภัยที่จะไว้วางใจกับแม่ เช่นเดียวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเรา หากครูเข้าใจพัฒนาการเด็ก เราจะรู้สึกว่าเด็กเราเช่น เช่น ห้องเรียนจะเสียงดัง ข้าวของเกลื่อนกราดบนพื้นห้อง เราค่อยมาสอนให้เขาเก็บก่อนที่จะกลับบ้าน เด็กไม่ได้เล่นเสร็จ แล้วเก็บแบบผู้ใหญ่ หากเราดูแลเด็กแบบนี้ เด็กจะรู้สึกว่าตัวเองมีเสรีภาพมาก ครูบู้ใจดีมากเลย เพราะฉะนั้นเด็กจะไว้วางใจครูบู้ หากเราไปเยี่ยมศูนย์พัฒนาการเด็ก แล้วเราเดินเข้าไป ต่อให้เขานำเสนอตัวอย่างไร หากเราดูที่ตัวเด็ก เราจะเข้าใจเลย เช่น หากที่ไหนครูให้เด็กเงียบ ไม่พูด หรือว่า “ เก็บเด็ก ” เราสามารถจินตนาการได้เลยว่าครูน่าจะดุ เพราะธรรมชาติของเด็กที่อยากรู้อยากเห็น หากมีคนแปลกหน้าเข้ามาเขามักจะกลัวเข้ามา แล้วถามว่าเรามาจากไหน แต่หากเด็กเดินเชื่องๆ แสดงว่าครูน่าจะสั่งมาแล้ว หากเราเข้าใจพัฒนาการเด็ก ครูจะนำเสนออะไรก็ตาม หากเราเห็นเด็ก เราก็จะรู้เลยว่าการดูแลเด็กเป็นแบบไหน การที่มุกดาเป็นเด็กชน เป็นเรื่องที่ดี ในฐานะที่แดงเป็นแม่ ต้องรักษาสถานภาพถามได้ คุยได้ แลกเปลี่ยนได้ไวให้ดี หากมุกดาอายุ 7 ขวบ เขาจะเปลี่ยนนิสัยจะไปทำเรื่องอื่น แต่ตอนนี้ดูแลเรื่องการกอด การสัมผัส ดูแลให้เขาเคลื่อนไหว คำถามทำไมของลูกสำคัญที่สุด ธรรมชาติของเด็กคือการถาม เราจึงต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก เราจะเข้าใจการเลี้ยงลูกเด็กคือเป็นเด็กฉลาด ”

อยากทำอะไรต่อไปในปีหน้า

จากการระดมความคิดเห็นในกลุ่มใหญ่ว่า “ หากคิดว่าการทำงานกับเด็กและโครงการนี้เป็นเรื่องที่ดี ในปีหน้าเราอยากทำอะไร ” คำตอบได้แก่

- พื้นที่เล่นเพิ่มขึ้น
- การติดตามพฤติกรรมเด็กและประเมินพัฒนาการเด็ก
- การสຽบงานกับครอบครัวและคณะทำงาน

หลังจากที่ให้แต่ละคนได้วิเคราะห์แนวทางการทำงานต่อเนื่อง คุณวารุณี เบิงตา สะท้อนว่า “ ดีใจที่มีวันนี้เพราะเราได้จะได้รู้ว่าสิ่งที่เราทำมานั้นตรงประเด็นกับโครงการหรือไม่ ตรงกับ 3 ดีหรือไม่ แล้วแนวความคิด 3 ดีที่เราเข้าใจนั้นมันใช่หรือไม่ สิ่งที่เราทำกิจกรรมกับชุมชน ตรงเป้าหมายการทำงานแค่ไหน เราก็เพิ่งมา “ อ้อ ” ตรงที่ลักษณะอันพึงประสงค์ที่โครงการฯ มีไว้ให้แล้ว ที่เราทำไปมันก็เข้า แต่เราก็เพิ่งมา “ อ้อ ” ต่อไปเราก็จะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สิ่งที่เราทำมาแล้ว มันดีแล้ว หรือมันต้องปรับปรุง เราจะปรับปรุงอย่างไร ถ้าไม่มีวันนี้ หนูก็ไม่รู้ว่ามันมีผัสสะกาย พลังชีวิต การเคลื่อนไหว การทรงตัว มันได้ไปแล้ว 10 ครอบครัว เราต้องขยายไปอีก 10 ครอบครัวในชุมชน เขาให้แผนงานมา หนูก็ทำตามแผนการทำงาน เราก็ไม่รู้ เราทำๆ ไป รู้แบบนี้โครงการฯ ปี 2 ต้องสนุกแน่ ”

คุณอรุณญา จันทรวิฑูร เพิ่มเติมว่า “ ก็ได้แบบที่ครูบ๊วยสรุปมาด้วย แต่สุดท้ายที่เรามาสรุปกัน เราได้ความภูมิใจว่าอย่างน้อยเราก็เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ เราก็ได้ทราบว่าคุณชุมชนได้แบบนี้ น้องแดงได้แบบนี้ แม่หลวงได้แบบนี้ รู้สึกภูมิใจและดีใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการฯ นี้ อีกอย่างหนึ่งคือว่าเราเองผู้นำไม่ผิด เราเลือกหมู่บ้านไม่ผิด เราเลือกถูก เราได้ความภูมิใจ

ถึงเราจะไม่ได้เป็นคนทำทุกอย่าง เราเป็นคนทำเชิงนโยบายแต่เราก็สามารถทำให้โครงการฯ นี้เกิดประโยชน์กับชุมชน เห็นผลส่วนหนึ่งว่าอนาคตมันมีต่อและหากเรายังมีศักยภาพในการช่วยเราก็จะช่วยต่อ ส่วนต่อโครงการฯ นี้ให้ดีขึ้น ”

สำหรับคุณแดง ยืนยง ที่ดูแลเด็กเธอกล่าวว่า “ เธอรู้สึกดีใจที่วันนี้ได้พูดคุยและปรับใช้กับตัวเอง กับเด็กที่เราได้ดูแล เราได้ความรู้เยอะเลย รู้สึกดีมากค่ะ ”

คุณมานพ คำลือ สะท้อนว่า “ เป็นสิ่งที่ดีที่ได้เข้าร่วมโครงการฯ นี้ เพราะหมู่บ้านและชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ จะได้มีการพัฒนาในหลายสิ่งหลายอย่าง เด็กจะได้รวมตัวกัน มีความสนุกสนาน และได้พัฒนาสิ่งต่างๆ ที่จัดทำให้แก่เด็ก ”

ในฐานะผู้ใหญ่บ้านแม่หลวงอำพัน ฤทธิแก้ว รู้สึกว่า “ ในวันนี้ก็รู้สึกดีมากที่โครงการฯ นี้สำเร็จไปช่วงหนึ่ง และต้องทำต่อไปอย่างที่เราบ๊วยพูดในชุมชนของเรา จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการผลิตของเล่นจากธรรมชาติ ก็จะสนับสนุนด้านนี้ ”

สุดท้าย คุณสรลดา มโนวงศ์ หัวหน้าสำนักปลัดปิดท้ายความเห็น ว่า “ วันนี้ก็ดีใจที่ได้มาพูดคุยสรุปโครงการฯ เป็นโครงการที่ดี และในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็ได้บางเรื่องที่ไม่มีความรู้ก็ได้รับคำแนะนำ เรื่อง 12 senses บางเรื่องไม่เคยรู้มาก่อนเลย ก็คิดว่าเป็นโครงการฯ ที่ดี ก็อยากทำต่อเนื่อง ขอชื่นชมผู้นำและผู้ใหญ่บ้านที่มีความเสียสละ ดีใจที่ผู้นำมีลูกบ้านที่มีส่วนร่วมที่เขามีความรักและเสียสละเวลามากก็เป็นโครงการที่ดี อยากให้มีต่อเนื่องและเป็นแบบอย่างให้ผู้นำหมู่บ้านอื่นไปทำของตัวเอง เป็นการส่งเสริมและเล็งเห็นความสำคัญของเด็ก ”

สรุปปิดท้าย

พื้นที่ต้นแบบ ชุมชนหมู่ 7 บ้านชัยภูของ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นตัวอย่างของงานพัฒนาเด็กจาก**ปัจเจกชน...สู่ชุมชน เกิดกลุ่มการพัฒนาเด็กปฐมวัย** ซึ่งคำว่าปัจเจกในที่นี้หมายถึงการทำงานที่เริ่มต้นจากปัจเจก คือ ผู้ประสานงานที่เป็นครูศูนย์พัฒนาเด็ก ผู้การประสานงานในชุมชนทั้งกลุ่มผู้นำและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน ข้อมูลดังกล่าวนี้ได้มาจากการถอดบทเรียนโดยการใช้เครื่องมือเส้นเวลา (Time-line) เป็นตัวตั้งต้นในการแนะนำตัวและพูดคุยว่าแต่ละคนเข้ามาในโครงการฯ ในช่วงเวลาใด และให้แต่ละคนเล่าเรื่องตามช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานในโครงการฯ ทำให้เห็นภาพรวมการทำงานโครงการฯ ดังกล่าว เริ่มตั้งแต่การประสานงานของครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับหัวหน้าสำนักปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายบริหารขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อคัดเลือกพื้นที่โดยพิจารณาจากความเข้มแข็งของผู้นำ เมื่อเลือกได้แล้ว จึงมีหนังสือแต่งตั้ง และเลือกคณะกรรมการตามลำดับ เพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่เด็กเล่นและครอบครัว 3 ดีในชุมชน

ความสำเร็จของการทำงานคงหนีไม่พ้นกิจกรรมครอบครัว 3 ดี สำหรับ 10 ครอบครัวและพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในชุมชน หลักเกณฑ์ในการคัดสรรครอบครัว 3 ดี จำนวน 10 ครอบครัว มาจาก

- 1.เด็กต้องอยู่ในช่วงปฐมวัย
- 2.อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่คุณวาระดูแลอยู่
- 3.รวมถึงครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ต่างถิ่น เด็กอยู่กับตายาย
- 4.ผู้ปกครองต้องให้ความร่วมมือ ซึ่งความร่วมมือหมายถึง ให้ความ

สนใจ เปิดใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ พร้อมให้ข้อมูลกับทางโครงการฯ ชวนมาประชุมหรือกิจกรรมเขาก็มา ที่ผ่านมานั้นโครงการฯ ชวน 10 ครอบครัว มาทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 8 ครั้ง โดยมีการอบรมทำสื่อ 1 ครั้ง การอบรมในหมู่บ้าน 2 ครั้ง การทำพื้นเล่น 2 ครั้ง การทำกระทง 1 ครั้ง ตลาดนัดสามดี 1 ครั้ง และเปิดพื้นที่เล่นที่บ้านคุณแดง ยืนยง 1 ครั้ง

พื้นที่เล่นนี้อยู่ในชุมชน เป็นสถานที่กว้างประมาณ 100 ตร.วา (1 งาน) อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีต้นไม้ล้อมรอบ พื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ของรัฐแต่อย่างใด แต่เป็นพื้นที่ที่แม่หลวงอำพันแบ่งให้ใช้เป็นสถานที่ให้เด็กได้วิ่งเล่นหรือเป็นพื้นที่เล่นของเด็กในชุมชนที่เด็กสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีที่ตั้งอยู่ที่บ้านของคุณแดง ยืนยง พื้นที่เล่นดังกล่าวเป็นความร่วมมือของชุมชน ทั้งครอบครัวและผู้นำชุมชนช่วยกันสร้างพื้นที่เล่นให้แก่เด็กๆ เป็นผลงานที่มีคุณค่าเพราะก่อนที่จะมีพื้นที่เล่นนี้ แม่หลวงอำพันได้เชิญคนในหมู่บ้านมาประชุม ให้พ่อแม่ของเด็กปฐมวัยมาช่วยกันทำเป็นกิจกรรมของชุมชน ในสถานที่แห่งนี้ยังมีศูนย์เรียนรู้อยู่ในบริเวณนี้ด้วย พื้นที่เล่นดังกล่าวยังมีคุณแดง ยืนยงที่คอยดูแลเด็กๆ เพราะคุณแดงมีอาชีพเย็บผ้าที่บ้าน จึงทำงานและอยู่ที่บ้านตลอด เธอได้เปิดบริการดูแลเด็กทุกวันในช่วงเย็นๆ หลังเลิกเรียนเด็กก็สามารถมาใช้พื้นที่นี้ได้อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ พื้นที่เล่นสำหรับเด็ก เป็นเพียงแค่นี้พื้นที่เล่น ยังไม่ได้มีตารางทำกิจกรรมกับเด็ก

นอกจากพื้นที่เล่นแล้ว โครงการฯ ยังสำรวจข้อมูลของครอบครัว อาทิ เลี้ยงลูกอย่างไร มีการใช้มือถือหรือไม่ มีเวลาให้ลูกช่วงไหน นอนกี่ทุ่ม ตื่นกี่โมง ทานอาหารอะไร กิจกรรมในบ้านมีอะไรบ้าง เด็กๆ ได้ช่วยเหลืออะไรหรือไม่ เหล่านี้เป็นกรไปสำรวจ “ นาฬิกาชีวิตของแต่ละครอบครัว ”

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว คณะทำงานโครงการฯ ได้นำข้อมูลที่ได้มาวางแผนส่งเสริมในสิ่งที่พวกเขาขาด เช่น บางบ้านไม่มีหนังสือนิทานเด็กเลยสักเล่ม โครงการฯ จึงได้จัดให้ยืมหนังสือนิทานไปอ่านที่บ้าน เด็กๆ ในบ้านส่วนใหญ่เล่นเกมทางโทรศัพท์ โครงการฯ ให้แม่หลวงอำพันนำสื่อสร้างสรรค์ไปแจกให้ครอบครัวต่างๆ โครงการฯ ก็ติดตามว่าได้เล่นหรือไม่ นอกจากนี้ก็ยังติดตามเรื่องการจำกัดเวลาในการเล่นมือถือว่า เด็กๆ มีปฏิกริยาอย่างไร การบริโภคอาหาร เช่น การปลูกผักกินเอง โดยเด็กช่วยทำด้วยหรือไม่และเด็กยอมทานผักมากขึ้นหรือไม่ ยอมทานอาหารเพิ่มขึ้นหรือไม่ (เด็กทานอาหารน้อย) ทั้งนี้ทั้ง 10 ครอบครัวจะได้รับการตรวจพัฒนาการทางร่างกายที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ไม่ได้ครบทุกครอบครัว แต่เรื่องโภชนาการนั้นโดยภาพรวมแล้วอยู่ในขั้นปกติ เพียงแค่ว่าโครงการฯ เล็งเห็นว่าวิธีการกินไม่น่าจะดีต่อสุขภาพ การที่พ่อแม่ไม่ได้ให้เวลากับเด็ก ทำให้เด็กขาดเพื่อนเล่น จึงต้องส่งเสริมให้เด็กเข้าสังคมและสร้างกติกาก่อนที่เด็กสามารถอยู่ร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังมีการสร้างกฎกติกาของชุมชนและครอบครัว 3 ดี ซึ่งกฎกติกานั้นมาจากการประชุมร่วมกัน

กติกาศุมนั้นเป็นการประชุมร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีกติกา 4 ข้อ ได้แก่

1. ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง
2. ห้ามเด็กเข้าร่วมในการสังสรรค์ในวงเหล้า
3. ห้ามใช้เด็กซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ย
4. ให้เด็กสวมใส่หมวกนิรภัย ทุกครั้งเมื่อนั่งรถจักรยานยนต์

ส่วนกติกากันครอบครัว 3 ดีมาจากการประชุมร่วมกันของครอบครัว ทั้ง 10 ครอบครัวในช่วงที่จะทำสนามเด็กเล่นในชุมชน กติกามี 4 ข้อ

1. มีมุมส่งเสริมและพัฒนาเด็ก หรือมุมเล่นในบ้านอย่างน้อย 1 มุม
2. จำกัดเวลาในการใช้มือถือของลูก
3. ปลูกพืชผักสวนครัวอย่างน้อย 1 ชนิดที่บ้าน
4. ชวนลูกเล่น คุ้ย อ่าน ทำ กิน เทียว หรือการให้เวลากับเด็กนั่นเอง

การจัดมุมเล่นที่บ้านนั้น พบว่าแต่ละบ้านก็จะจัดรวมๆ ไม่ได้จัดเป็นมุมที่เป็นกิจจะลักษณะเหมือนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อาจจะเป็นเพราะว่าพื้นที่ในบ้านค่อนข้างแคบไม่ได้มีพื้นที่กว้างขวางเหมือนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนกระบวนการในการเปลี่ยนหนังสือนิทาน จะให้แต่ละครอบครัวเลือกหนังสือนิทานไปที่ละ 3-5 เล่ม โดยบันทึกไว้ว่าครอบครัวไหนเอาเล่มไหนไปแล้วอีก 1-2 สัปดาห์ก็เอามาเปลี่ยนเป็นเล่มอื่นไป หรือจะเร็วกว่านั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองว่าจะมีเวลานั่งเล่าหรือไม่

เรื่องการรักษากติกาศุมนั้น และครอบครัวจากแม่หลวงอำพันเห็นว่าเรื่องการปลูกผักในครอบครัวนั้นทำได้ แต่กติกาก็ยังรู้สึกหนักใจคือการห้ามเด็กเข้าไปในวงเหล้า เพราะมีพ่อแม่อยู่ในวงเหล้า ทำให้ลูกยังวิ่งไปหาพ่อแม่ แม้จะมีกติกาศุมนั้นแต่ไม่มีมาตรการในการลงโทษพ่อแม่แต่อย่างใด สิ่งที่แม่หลวงอำพันทำก็คือการจัดพื้นที่นั่งดื่มของผู้ใหญ่ที่หนึ่งแล้วสร้างพื้นที่ให้เด็กเล่นอีกที่หนึ่งใกล้ๆ กับสถานที่พ่อแม่สังสรรค์กันอยู่หรือให้เด็กๆ ดูสื่อดีผ่านทางทีวี ส่วนที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่บ้านแม่หลวง หากเห็นว่ามีเด็กยังอยู่ในวงเหล้า แม่หลวงก็ใช้วิธีการบอกกล่าว หรือตักเตือนพ่อแม่เรื่องกติกาศุมนั้น เราไม่สามารถบังคับเขาได้ จึงมีข้อเสนอว่าเราอาจจะ

ใช้การรณรงค์ และเห็นว่าควรมีแบบอย่างของครอบครัวต้นแบบให้เขาเห็น

ส่วนความพึงพอใจในการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา มีผู้ให้คะแนน 7-10 คะแนน โดยสามารถสรุปประเด็นความพึงพอใจได้ดังนี้

1. ผู้ได้รับผลประโยชน์ในโครงการ เห็นว่า ตนนั้นได้ประโยชน์อย่างเต็มที่กับพื้นที่เล่นดังกล่าว

2. ในฐานะที่เป็นผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าโครงการนี้ค่อนข้างใหม่สำหรับตำบล แต่ถือว่าเป็นการทำงานของชุมชนที่ใช้ชุมชนขับเคลื่อน ที่แตกต่างจากโครงการของรัฐบาลอื่นๆ หากชุมชนนี้ทำได้ ในอนาคตอีก 13 ชุมชนที่เหลือก็จะเห็นว่าชุมชนนี้ทำได้ ในมุมมองของสออบต. เห็นว่าเป็นโครงการที่สร้างพื้นที่ให้เด็กเล่น

3. ในฐานะนักปกครอง เห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็กในการออกกำลังกายรวมกลุ่มกันและทักษะผู้ใหญ่มากขึ้น

4. ในฐานะผู้ดำเนินงานด้านนโยบายเห็นว่าโครงการนี้เป็นแบบอย่างผู้นำที่เสียสละที่เล็งเห็นถึงเด็กที่จะเติบโตไปในวันข้างหน้า

5. ในฐานะผู้ประสานงานโครงการ เห็นว่าเป็นโครงการใหม่ที่ ทำให้เธอได้เรียนรู้อย่างมาก

อย่างไรก็ตามการประเมินความพึงพอใจนั้น ทำให้เห็นช่องว่างหรือข้อจำกัดในการทำงานด้วยเช่นกัน และยังจะทำให้เกิดแนวทางในการทำงานใหม่ๆ ขึ้นในปีหน้า ทั้งนี้มีข้อสังเกตถึงช่องว่างการทำงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย ทางกรมฯจะมีเงินอุดหนุนมาเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเงินเดือนของผู้ดูแลเด็ก ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พนักงานจ้างภารกิจ โดยผ่านทางออบต. การอยู่ภายใต้หน่วยงานท้องถิ่น หากไม่มีในข้อบังคับก็

จะใช้งบประมาณไม่ได้ วิธีการในการขอรับความช่วยเหลือจึงต้องทำเป็นโครงการฯ ซึ่งต้องไปต่อสู้อันในสภาท้องถิ่น ต้องพิจารณาร่วมกับโครงการอื่นๆ เหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของการทำงานชุมชนที่โครงการฯ ต้องเข้าใจกลไกการทำงานในพื้นที่

ส่วนการดำเนินโครงการฯ ก็มีช่องว่างหรือข้อจำกัด 5 ข้อ คือ

1. โครงการฯนี้ยังไม่มีติดตามการเปลี่ยนแปลงที่ให้เห็นเป็นรูปธรรม

2. ยังไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงของเด็กและครอบครัวอย่างเข้มข้น

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเป็นเรื่องที่ยาก

4. การดำเนินงานยังมีเรื่องที่เราต้องบริหารเพิ่มเติมบางอย่าง ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพเด็ก และการสร้างแบบอย่างการทำงานด้านเด็กเพื่อขยายผลให้ผู้ปกครองอื่นๆ ได้นำไปปฏิบัติในหมู่บ้านของตน

5. การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองยังน้อย

การดำเนินโครงการฯ ต่อไปข้างหน้า นอกจากโครงการฯจะมีหลักการหรือทฤษฎีในการดูแลเด็กกำกับในการทำงานแล้ว อาทิ ทฤษฎีของรู돌ฟ สไตเนอร์ (Mr.Rudorf Steiner) ซึ่งเป็นนักมนุษยปรัชญาที่โด่งดังมาก และในประเทศไทยก็นำเอาทฤษฎีวอลดอร์ฟของเขามาใช้ในการเรียนการสอนที่โรงเรียน คนที่จะได้เรียนโรงเรียนที่ใช้ทฤษฎีนี้ในการเรียนการสอน จะต้องเป็นลูกคนมีเงินเพราะค่าเรียนค่อนข้างสูง ทั้งนี้หากเราเข้าใจหลักการแล้วสามารถทำได้เลย โดยเฉพาะครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศสามารถนำเอาเรื่องนี้ไปทำในสนามเด็กเล่นได้ ทฤษฎีก็จะเป็นกรอบที่ใช้ในการพิจารณากิจกรรมที่เราทำนั้นไปตอบทฤษฎีนั้นหรือไม่ เป็นการใช้ทฤษฎี

ในการอธิบายการทำงาน ซึ่งเป็นการอธิบายที่มีหลักการในการรองรับ ไม่ใช่แค่ความรู้สึกว่าอันนี้ดี ก็ทำไป

ในโครงการนี้ใช้แนวคิด 3 ดีในการดำเนินงานเพื่อสร้างเด็กที่มี
สุขภาพแข็งแรงก็จะทำให้เกิดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ 6 ประการ
ได้แก่ อารมณ์ ความสัมพันธ์ สติปัญญา วินัย รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือ
ผู้อื่นและความฉลาดรู้ทางสุขภาพ เพื่อที่จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

เมื่อค้นหาภารกิจที่อยากทำต่อได้แล้ว วิทยากรให้เครื่องมือ
วิเคราะห์สมรรถนะการทำงาน การตอบคำถาม 6 ข้อ

- 1.ภารกิจคืออะไร
- 2.วิเคราะห์เพิ่มเติมว่าทำ ทำไม
- 3.ผลลัพธ์ที่เราต้องการจากการทำภารกิจคืออะไร
- 4.หากเราจะทำภารกิจนี้ มีใครที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- 5.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวของเราต้องมีความรู้อะไร
- 6.หากเราต้องการทำเรื่องนี้ ตัวเราต้องมีทักษะอะไรบ้าง

ผลของการวิเคราะห์สมรรถนะการทำงานด้วยคำถาม 6 ข้อ ทำให้
เกิดแนวทางการทำภารกิจใหม่คือ

- 1.การเพิ่มพื้นที่เล่นให้เด็กที่โรงเรียน ด้วยการเพิ่มสไลด์เดอร์
- 2.การทำกิจกรรม “ คนเฒ่าสอนหลาน ”
- 3.การติดตามพฤติกรรมและการประเมินพัฒนาการเด็ก
- 4.การสรุปโครงการ ร่วมกับครอบครัวและคณะทำงาน

วิทยากรปิดท้ายด้วยการให้แต่ละคนได้สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันนี้
คุณวารุณี เบิงตา สะท้อนว่า “ ดีใจที่มีวันนี้เพราะเราได้รู้ว่าสิ่งที่เราทำมานั้น
ตรงประเด็นกับโครงการหรือไม่ ตรงกับ 3 ดีหรือไม่ แล้วแนวความคิด 3 ดี
ที่เราเข้าใจนั้นมันใช่หรือไม่ สิ่งที่เราทำกิจกรรมกับชุมชน ตรงเป้าหมาย
การทำงานแค่ไหน **เราก็เพิ่งมา “ อ้อ ” ตรงที่ลักษณะอันพึงประสงค์ที่
โครงการ มีไว้ให้แล้ว** ที่เราทำไปมันก็เข้า แต่เราก็เพิ่งมา “ อ้อ ” ต่อไป
เราก็จะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ...รู้แบบนี้โครงการ ปี 2 ต้องสนุก
แน่ ” ในฐานะผู้บริหารชุมชน **เกิดความภูมิใจ** ว่าอย่างน้อยเราก็เป็น
ส่วนหนึ่งของโครงการ และเป็นส่วนหนึ่งให้เด็กได้รับความสนุกสนานในการ
ทำกิจกรรม เช่นเดียวกับนักปกครองที่เห็นว่า “ โครงการ นี้สำเร็จไปช่วงหนึ่ง
และต้องทำต่อไปโดยตนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ” ผู้กำหนดนโยบาย
ของอบต.นิคมพัฒนาสะท้อนว่า “ โครงการ นี้ เป็นโครงการที่ดีอยากทำ
ต่อเนื่อง ขอชื่นชมผู้นำและผู้ใหญ่บ้านที่มีความเสียสละ ดีใจที่ผู้นำมี
ลูกบ้านที่มีส่วนร่วมที่เขามีความรักและเสียสละเวลา อยากให้มีต่อเนื่อง
และเป็นแบบอย่างให้ผู้นำหมู่บ้านอื่นไปทำของตัวเอง เป็นการส่งเสริมและ
เล็งเห็นความสำคัญของเด็ก ” สุดท้ายในฐานะผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ
ได้สะท้อนว่า “ เธอได้รับความรู้เยอะมาก ”

ภาพความสำเร็จ สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ช่องว่างการทำงาน
และแนวทางการทำงานของพื้นที่บ้านชัยภูของ
ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

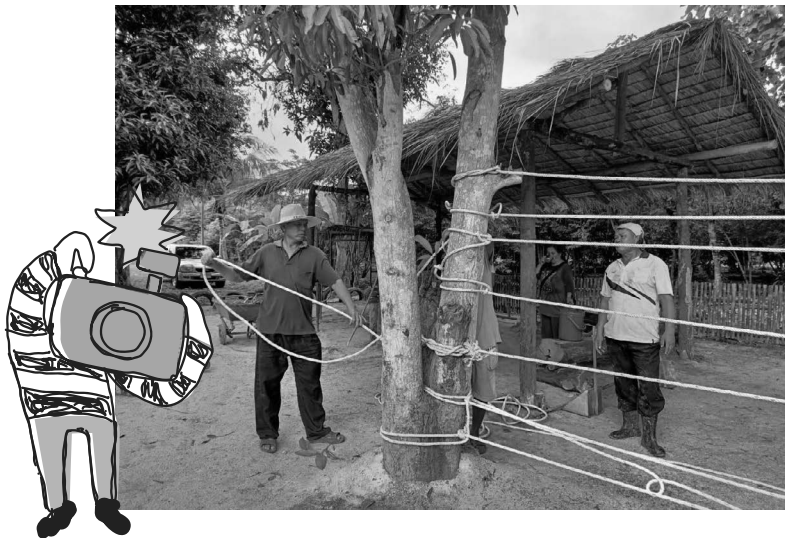
<p>สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว</p>	<p>1.แนวคิด 3 ดีสู่ชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> -ครอบครัว 3 ดี จำนวน 10 ครอบครัว <ul style="list-style-type: none"> -ทำกิจกรรม 8 ครั้ง <ul style="list-style-type: none"> -อบรมสื่อ 10 ครั้ง -อบรมในหมู่บ้าน 2 ครั้ง -ทำพื้นที่เล่น 2 ครั้ง -ทำกระทง 1 ครั้ง -ตลาดนัด 3 ดี 1 ครั้ง -เปิดพื้นที่เล่นบ้านคุณแดง 1 ครั้ง -สำรวจตารางชีวิต <ul style="list-style-type: none"> -สนับสนุนนิทาน -ส่งเสริมการทานผักและทานอาหารเพิ่มขึ้น -กติกาในครอบครัว <ul style="list-style-type: none"> -ปลูกผักสวนครัว -ห้ามเด็กเข้าไปร่วมสังสรรค์ในวงเหล้า -ห้ามใช้เด็กไปซื้อเหล้า -สวนหมวกนิรภัยเมื่อนั่งรถจักรยานยนต์
----------------------------	---

<p>สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว</p>	<ul style="list-style-type: none"> -พื้นที่เล่นในชุมชน <ul style="list-style-type: none"> -เกิดจากการบริจาคของผู้ใหญ่บ้าน -มีแม่อาสาดูแลเด็กทุกเย็น -มีศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่เล่น -ให้เด็กทุกคนในชุมชนได้มาเล่น 2.มีเกณฑ์การคัดเลือกเด็กเข้าร่วมโครงการ <ul style="list-style-type: none"> -เด็กอยู่ในช่วงปฐมวัย -อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก -มีความเปราะบาง <ul style="list-style-type: none"> -พ่อแม่อยู่ต่างถิ่น -เด็กอยู่กับผู้สูงอายุ -ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ <ul style="list-style-type: none"> -ให้เวลากับโครงการฯ -เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ -พร้อมให้ข้อมูลกับโครงการ 3.กติกา 3 ดี ของชุมชน <ul style="list-style-type: none"> -มีมุมส่งเสริมพัฒนาการเด็กในบ้าน -จำกัดเวลาในการใช้มือถือ -ปลูกผักสวนครัว -ชวนลูกเล่น คูย อ่าน ทำ กิน เทียว 4.โครงการใหม่ให้ชุมชนขับเคลื่อน <ul style="list-style-type: none"> -เริ่มจากชุมชนเล็กๆ -เป็นตัวอย่างให้แก่ผู้นำได้ทำตาม
----------------------------	--

สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว	5. ผู้นำมีความเสียสละและทำงานร่วมกับฝ่ายบริหารและนโยบายของอบต.
ช่องว่างการทำงานที่ผ่านมา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยังไม่มีการติดตามการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม 2. ยังไม่ได้ติดตามผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงของเด็กและครอบครัว 3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กเป็นเรื่องยาก 4. ยังต้องบริหารเพิ่มเติม <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาศักยภาพของเด็ก - การสร้างแบบอย่างให้ผู้นำทำตาม 5. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังน้อย
สิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพิ่มเติมพื้นที่เล่นให้เด็กที่โรงเรียน 2. การทำกิจกรรมคนเฒ่าสอนหลาน <ul style="list-style-type: none"> - ทำ “กรวยดอกไม้” - ดอกไม้จากใบเตย - ขนมเทียน - ข้าวเกรียบ - ฟ้อน - ดนตรี

สิ่งที่ยังไม่มีเกิดขึ้น	<ol style="list-style-type: none"> 3. การติดตามพฤติกรรมและการประเมินพัฒนาการเด็ก <ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะอันพึงประสงค์ 6 ประการ <ul style="list-style-type: none"> - อารมณ์ - ความสัมพันธ์ - สติปัญญา - วินัย - รู้จักการแบ่งปัน - ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ 4. การสรุปงานโครงการฯ ร่วมกับครอบครัวและคณะทำงาน
-------------------------	--

ภาพกิจกรรม

178 สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ

ความเหมือน ที่มีความต่าง

“ความเหมือนที่มีความต่าง”

ในส่วนนี้ เป็นการสรุปลักษณะสำคัญของพื้นที่ต้นแบบต่างๆ ที่มาจากโครงการฯ เดียวกัน แต่เมื่อดำเนินงานใน 3 พื้นที่ต่างก็มีบางส่วนที่เหมือนกันและบางส่วนของที่แตกต่างกัน รวมถึงข้อเสนอแนะ และแนวทางที่จะดำเนินการไปข้างหน้าในระดับโครงการฯ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ของโครงการฯ

พื้นที่ในชุมชนทั้ง 3 แห่ง 3 จังหวัด เป็นพื้นที่หมู่บ้านที่ใช้น้ำรองในโครงการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน ไม่ว่าจะพื้นที่บ้านล้านตอง บ้านเกาะทรายและบ้านชัยภูทอง ต่างเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นที่ราบลุ่มทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูนและลำปางเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มจึงเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ไม่ยากนัก ทั้ง 3 แห่งจึงไม่ใช่พื้นที่ใหม่สด (Naïve) ในแง่ของการพัฒนา

หากพิจารณาตามประวัติศาสตร์ของชุมชนพบว่าชุมชนบ้านล้านตองมีความเก่าแก่ บรรพบุรุษเป็นชาติพันธุ์ไทเขินที่อพยพมาจากพม่า ส่วนบ้านเกาะทราย ตำบลแม่ทากก็เป็นชุมชนเก่าแก่เพราะมีหลักฐานเป็นโบสถ์เก่าแก่และต้นลีลาวดีที่มีอายุกว่า 1,000 ปีในหมู่บ้าน ส่วนบ้านชัยภูทองเป็นชุมชนที่อพยพมาจากเขื่อนกิ่วลม ประมาณปีพ.ศ.2512 จึงเป็นชุมชนที่อายุน้อยที่สุดในกลุ่มนี้

ขนาดของหมู่บ้านนำร่องในโครงการฯ มีจำนวนประชากรที่ไม่เท่ากัน บ้านชัยภูทองดูเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรน้อยใน 3 พื้นที่ คือมีจำนวน

ประชากร 277 คน รองลงมาเป็นพื้นที่บ้านเกาะทราย มีจำนวนประชากร 654 คน และพื้นที่บ้านล้านตองมีจำนวนประชากร 1,200 คน ทั้งนี้พบว่า ความมากน้อยของประชากรจะยังไม่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพราะโครงการฯ กำหนดครอบครัวนำร่องเพียง 10 ครอบครัว มีเพียงบ้าน ล้านตองที่เห็นว่าการทำงานที่เน้นความร่วมมือในชุมชนบางครั้งไม่สามารถ จำกัดเด็กได้เพียง 10 คน จึงมีเด็กกลุ่มเป้าหมายมากกว่า 10 คน ที่ร่วม กิจกรรมในโครงการฯ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ลักษณะการดำเนินโครงการฯ ของ ทั้ง 3 พื้นที่เป็นการทำงานด้านเด็กที่เน้นงานเชิงคุณภาพ

การดำเนินงานภายใต้โครงการฯ

โครงร่าง (Outline) ในการเขียนโครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชนนั้น มีเนื้อหาเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ จำนวนงบประมาณที่สนับสนุน และกิจกรรมที่ดำเนินการ กล่าวคือ **หลักการและเหตุผล**ชี้ให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยเป็นวัยทองของการ เรียนรู้ แต่เด็กเผชิญปัญหาติดมือถือและการดูแลจากผู้ปกครองผู้สูงวัย เพราะพ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการทำโครงการฯ 2 ข้อคือเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการด้านสุขภาวะในทุกมิติ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อ กิจกรรมและพื้นที่สร้างสรรค์ และเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ ส่งเสริมสุขภาวะเด็กปฐมวัยด้วยแนวคิด 3 ดี คือ สื่อดี พื้นที่ดีและภูมิดี แนวยุทธศาสตร์การทำงานใช้แนวคิด 3 ดี

กลุ่มเป้าหมาย คือเด็กปฐมวัย และผู้ปกครองของพวกเขา **เป้าหมาย**ในการทำงาน คือ การได้พลเมืองที่ดีมีคุณภาพ ด้วยการสร้างเด็ก ปฐมวัยให้มีสุขภาวะที่ดี (กาย จิต สังคม ปัญญา) โดยมีตัวชี้วัดคือคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 6 ประการได้แก่ 1. อารมณ์ - ควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ใช่ความ

รุนแรงมีความเมตตา 2.ความสัมพันธ์ - ความรู้จักผูกพัน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น 3.สติปัญญา - ทักษะในการแก้ปัญหา ฟังตนเอง 4.วินัย - มีความรับผิดชอบ รู้จักถูกผิด 5.รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นและ 6.ความฉลาดรู้ทางสุขภาพ (Health Literacy) หมายถึงการรับรู้ เข้าใจ เข้าใจ เข้าใจ เท่าทัน ข้อมูล งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนเป็นจำนวนเงิน 60,000 บาท และกิจกรรมภายใต้โครงการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน นั้นเหมือนกันคือมีกิจกรรม 6 อย่าง ได้แก่

- 1.การศึกษาชุมชน
- 2.คืนข้อมูลชุมชน (กำหนดกติกา 3 ดีทั้งกติกาครอบครัว 3 ดีและ กติกาชุมชน 3 ดี)
- 3.จัดตั้งคณะทำงาน
- 4.การเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพกับสสส.ส่วนกลาง
- 5.ปฏิบัติการบูรณาการมหัศจรรย์ 3 ดีสู่ชุมชน
 - 5.1ครูแกนนำ นำสิ่งที่ได้รับการพัฒนามาสอนในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก
 - 5.2จัดกิจกรรมครอบครัว 3 ดี
 - 5.3จัดพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน
 - 5.4กิจกรรมชุมชนสร้างสรรค์มหัศจรรย์ 3 ดี (ร้อง เล่น เต้น วาด)
- 6.กิจกรรมเวทีสรุปงาน (ตลาดนัดมหัศจรรย์ 3 ดี)

การเริ่มต้นการดำเนินงานภายใต้โครงการฯ ทั้ง 3 พื้นที่ก็เหมือนกัน คือการต่อยอดกับครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในพื้นที่ผ่านโครงการ 3 ดีในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ดำเนินการก่อนหน้านี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ขยายแนวคิด 3 ดีเข้าสู่ชุมชน เพียงแค่พื้นที่บ้านล้านตองนั้น ผู้ประสานงาน

เป็นอดีตครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เกษียณอายุราชการแล้ว) แต่อีก 2 พื้นที่ เป็นครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ยังคงทำงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในตอนนี้ แต่แรงเสียดทานของการทำงานระหว่างครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทากาศ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอบต.นิคมพัฒนา มีปัจจัยของการเป็น “คนใน” พื้นที่ และ “คนต่างถิ่น” ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ การสร้างการยอมรับในชุมชน จึงต้องใช้การพิสูจน์ตนเองจากผลงาน เพราะในชุมชนก็มีความเชื่อที่ว่า “อะหยั่งจะดีเต้าบะหินเกิดกับต้า” (อะไรก็ไม่ดีเท่ากับคนในชุมชนของตนเอง)

สิ่งที่แตกต่างกันคือกระบวนการขับเคลื่อนในชุมชนของตนเอง เพราะองค์ประกอบของผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะมีกลุ่มคนที่ต่างกัน พื้นที่บ้านลำตองขับเคลื่อนผ่านคณะทำงานโครงการฯ ที่เป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณ การขับเคลื่อนงานเข้าสู่ชุมชนเป็นกลุ่มตามธรรมชาติ โดยมีร่มใหญ่คือผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่บ้านเกาะทรายขับเคลื่อนร่วมกับกองการศึกษา เทศบาลตำบลทากาศ เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนระหว่างองค์กรกับองค์กร และองค์กรทั้งสองก็เป็นเหมือนหน่วยงานในสังกัดเดียวกัน ส่วนพื้นที่บ้านชัยภูทองขับเคลื่อนร่วมกับผู้นำชุมชนและผู้บริหารของอบต.นิคมพัฒนา แต่ก็ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนการประสานงานแบบราชการที่เกิดขึ้นได้ด้วยฝ่ายบริหารของอบต.เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก เหล่านี้ก็การสร้างผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน (Agent changers) ที่ต่างกัน กล่าวคือ พื้นที่บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศนั้น ได้ผู้ขับเคลื่อนที่อยู่ในกลไกสำคัญของผู้กำหนดนโยบายในระดับชุมชน ส่วนบ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนานั้นได้ผู้ขับเคลื่อนที่อยู่ในกลไกฝ่ายปกครองและผู้กำหนดนโยบายในระดับชุมชน พื้นที่นี้มีความสมดุลระหว่างการสร้างผู้ปกครองที่เป็นจิตอาสาเข้ามาช่วยดูแลเด็กในสนามเด็กเล็กด้วย ส่วนบ้านลำตองได้ผู้ขับเคลื่อนที่มีพื้นฐานการทำงานจิตอาสาต่างๆ ในชุมชน เช่น ประธานกองทุน ประธาน

อสม. ประธานพ่อบ้าน ประธานแม่บ้าน เป็นต้น การทำงานจึงเกิดกลุ่มขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ แต่ยังไม่ได้เชื่อมโยงกับงานเชิงนโยบายในระดับตำบลมากนัก

ทุกพื้นที่มุ่งสร้างกระบวนการใน 3 ระดับเหมือนกันคือ ระดับปฏิบัติการ ระดับนโยบายของชุมชน และภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในชุมชนของตัวเอง เพียงแค่ว่าองค์ประกอบต่างกัน

พื้นที่	ระดับปฏิบัติการ	ระดับนโยบายของชุมชน	ภาคีเครือข่าย
บ้านลำตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เกษียณอายุราชการ ร่วมกับกลุ่มผู้เกษียณอายุราชการ ไม่ว่าจะครูและตำรวจ เป็นต้น	ผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง หัวหน้าหรือประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชน	ผู้ปกครองของเด็ก นักธุรกิจ ครุจิตอาสา ประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ
บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	เจ้าหน้าที่กองการศึกษาในเทศบาลตำบล	ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุที่เป็นประชาชนชาวบ้าน โรงเรียน และภาคธุรกิจเอกชนในพื้นที่
บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฝ่ายปกครอง และสมาชิกเทศบาลตำบล	หัวหน้าสำนักปลัด และฝ่ายบริหาร (นายกฯ และรองนายกฯ) อบต.	ผู้ปกครอง จิตอาสาในพื้นที่ ภาคธุรกิจเอกชนในพื้นที่

ทั้งนี้ การดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาก่อให้เกิด “คนทำงาน” ที่มีศักยภาพในทุกพื้นที่ นอกจากพวกเขาจะเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้ว ยังมีจิตอาสาและความพร้อมในการทำงานอีกด้วย คุณูปการของงบประมาณจากภายนอกชุมชนที่ดีที่สุดในงานพัฒนาคือ การสร้างคนทำงานให้เกิดความคิดในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

จุดแข็งด้านทรัพยากรทุนของทั้ง 3 พื้นที่ก็ต่างกัน

พื้นที่บ้านลำต้นตองนั้นมีการระดมทุนในกลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ผู้ใหญ่บ้านหรือข้าราชการเกษียณ (ที่มีเงินเดือนและเงินบำนาญ) เป็นผู้สนับสนุนเงินส่วนตัวร่วมกับการสนับสนุนของชาวบ้านในชุมชน เพื่อการพัฒนาเด็กในชุมชนของตนเอง พิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่านี่อาจจะเป็นจุดแข็งในการพึ่งพาตัวเองและเป็นกระบวนการชุมชนที่มีวิถีตามธรรมชาติ และมีความยั่งยืนตราบไคที่คนกลุ่มนี้ยังอยู่ในชุมชนนี้จุดแข็งเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองดังกล่าวนี้อาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้ดำเนินโครงการฯ ยังไม่ได้เน้นการประสานงานกับเทศบาลตำบลมากนัก เพราะเรื่องเงินก็ยังสามารถระดมทุนได้ในชุมชนของตนเอง

พื้นที่ทากาศได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลทากาศที่ตั้งเทศบาลไว้แล้ว ส่วนพื้นที่บ้านชัยภูทองนั้น หากต้องการทำอะไรเพิ่มเติม ต้องประสานงานตามขั้นตอนและโครงการในนามศูนย์เด็กเล็ก เพื่อเข้าสู่อำนาจพิจารณางบประมาณร่วมกับหมู่บ้านต่างๆ ในตำบล อย่างไรก็ตามสิ่งที่ 3 พื้นที่มีเหมือนกันคือ การมี “ผู้ใหญ่ใจดี” ไม่ว่าจะแก่นักธุรกิจ องค์กรภาคเอกชนในชุมชน ที่สนับสนุนโครงการฯ มากบ้างน้อยบ้างต่างกันไปตามภารกิจ

กลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่

เด็กกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฯ ในบ้านลำต้นตองอายุตั้งแต่ 3 ขวบถึง 12 ปี ในขณะที่บ้านเกาะทรายและบ้านชัยภูทอง เป็นเด็กปฐมวัย 3-6 ปี ที่อยู่ในศูนย์เด็กเล็กภายใต้เทศบาลทากาศและองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา อีก 2 พื้นที่ผู้ประสานงานยังเน้นการทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครอบครัวเป็นหลัก

ทั้ง 3 แห่งมีการทำงานร่วมกับครอบครัวของเด็กเหมือนกันแต่มีการดึงศักยภาพของผู้ปกครองมาใช้ต่างกัน

ผู้ปกครองในโครงการฯ นี้หมายรวมถึงพ่อแม่และผู้สูงอายุด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ปรับบทบาทจากผู้รับมาเป็นผู้ให้ หรือมาอาสาดูแลเด็กในพื้นที่เล่นปรางูที่พื้นที่บ้านชัยภูทอง ส่วนพื้นที่บ้านเกาะทรายตำบลแม่ทา มีการให้เด็กเรียนภูมิรู้กับผู้ปกครองที่เป็นผู้สูงอายุแบบสลับครอบครัวกัน ส่วนบ้านลำต้นตองผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับโครงการฯ เป็นส่วนใหญ่ มีข้อสังเกตว่าเมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุที่บ้านลำต้นตองจะหมายถึงกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเสียมากกว่า ผู้ปกครองและปราชญ์ชาวบ้านจึงดูเหมือนจะเป็นคนละกลุ่มกัน

ทั้ง 3 แห่ง สำเร็จตามที่โครงการฯ ระบุไว้ในผลการดำเนินงาน แต่ผลลัพธ์ที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับต้นทุนของแต่ละแห่ง

ความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ทรัพยากรบุคคลที่ต่างกัน นำไปสู่การทำงานที่ต่างกัน เช่น บ้านลำต้นตองยังเป็นการทำงานในระดับหมู่บ้าน ยังไม่ได้เชื่อมกับเทศบาลตำบลของตนเอง เหตุเพราะงานยังเป็นเพียงแค่หมู่บ้านเดียว บ้านเกาะทรายนี่เองเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลตำบล ส่วนบ้านชัยภูทองมีข้อจำกัดที่อบต.เป็นอบต.ขนาดกลาง งบประมาณจำกัดจึงยัง

ไม่สามารถให้การทำงานด้านการพัฒนาเด็กในชุมชนเป็นข้อบัญญัติ ด้านงบประมาณได้

บทเรียนจาก 3 พื้นที่ ในการสร้างกระบวนการทำงานชุมชน 3 ดี

จากการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อถอดกระบวนการการทำงานชุมชน 3 ดี มีกระบวนการเป็นขั้นตอนที่พื้นที่อื่นๆ สามารถนำวิธีการเหล่านี้ไปดำเนินการได้ดังนี้

1. ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความเหมาะสมในการประสานโครงการฯ จึงสามารถเริ่มต้นจากครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ การดำเนินงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบสามารถพัฒนาศักยภาพของครูศูนย์พัฒนาเด็กในการขับเคลื่อนงาน 3 ดีจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเข้าไปในชุมชนได้ เพราะครูรู้จักกลุ่มเป้าหมาย เข้าใจพัฒนาการเด็กและทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่มานาน รวมถึงเข้าใจระบบราชการในพื้นที่ของตนเอง

2. การเริ่มกระบวนการทำงานต้องให้ผู้ประสานงานเลือกดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือจะสร้างทีมงานที่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันก็ได้ ทั้งนี้การทำงานในชุมชนต้องพึงเข้าใจว่า ผู้กำหนดนโยบายในชุมชนคือองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล การสร้างความยั่งยืนในระบบจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปด้วย การประสานงานนี้ เพราะสูงสุดของเทศบาลคือนโยบายของผู้บริหาร ที่จะพัฒนาเรื่องการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งเรื่องการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นนโยบายของผู้บริหารเป็นหลัก

3. สร้างความเข้าใจเรื่องเป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกัน เมื่อค้นเจอกลุ่มคนที่จะทำงานด้วยแล้ว ก็ต้องมีการทำความเข้าใจในเรื่องที่จะทำร่วมกัน ทั้งเป้าหมายและภารกิจที่ได้รับมอบหมายเหล่านี้ เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน

4. การมีตัวช่วยในการดำเนินงานด้วยการออกแบบวิธีการทำงานให้จากโครงการฯ ในส่วนกลาง เพื่อให้ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการตามวิธีการนั้น จะทำให้ได้ผลการทำงานของโครงการฯ ภายใน 1 ปีของการทำงาน

5. สรุปลงและถอดบทเรียน เมื่อทำกิจกรรมร่วมกันแล้วต้องมีการสรุปการดำเนินงานและถอดบทเรียนการดำเนินงาน ก่อนที่จะดำเนินงานต่อไปในปีที่ 2

โดยภาพรวมแล้ว ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการดำเนินโครงการฯ เป็นผู้ขับเคลื่อนโครงการฯ ที่เหมาะสม การถอดบทเรียนพื้นที่ต้นแบบได้ ทำให้เห็นว่ายุทธศาสตร์การทำงานเช่นนี้ทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ได้เร็วและเป็นไปตามระบบ หากตั้งคำถามว่า “โครงการฯนี้ให้คนอื่นที่มีจิตอาสาทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่จะได้หรือไม่” คำตอบคือ “ได้” โดยมีเงื่อนไขอื่นๆ ประกอบ ได้แก่ 1.บุคคลนั้นต้องค้นหากลไกในการทำงานในพื้นที่ให้เจอ 2.ประสานงานกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ 3.เข้าใจและเห็นความสำคัญของกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยยกให้ “เด็กเป็นของหน้าหมู” 4.เข้าใจหลักการหรือทฤษฎีในการดูแลเด็กปฐมวัย 5.เข้าใจระบบราชการในพื้นที่ ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ก็คือคุณสมบัติผู้ประสานงานที่สามารถทำโครงการฯนี้ได้นั่นเอง

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการฯ

1. **ทิศทางการทำงานในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น :** เรื่องการสร้างกลไกในการทำงานด้านเด็กในพื้นที่นั้น มักจะมีสูตรสำเร็จในการพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเทศบาลตำบลหรืออบต. ให้กำหนดข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติในการดำเนินงานเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ในฝ่ายบริหารหรือนายกเทศบาลตำบลหรือนายกอบต. เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะกำหนดนโยบายเรื่องนั้นๆ ได้ และเมื่อมีข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติในท้องถิ่นแล้ว โครงการฯ ก็จะมีเงินอุดหนุนในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เหล่านี้เป็นเป้าหมายของความร่วมมือของภาคีการทำงานที่เป็นกระบวนการชุมชนและต้องไปให้ถึง

2. **ใช้เป้าหมายเรื่องเด็กขับเคลื่อนชุมชน** เป็นเรื่องน่าเสียดายหากการทำโครงการฯ ทำไปเพียงเพื่อบรรลุผลตามกิจกรรมที่วางไว้ เพราะสิ่งที่มากกว่านั้นคือ การทำงานให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเด็กมีสุขภาวะที่ดี และกลายเป็นเมืองที่ดีในอนาคต ซึ่งการจะสร้างเด็กเช่นนี้ได้ เด็กต้องมีคุณสมบัติพึงประสงค์ 6 ประการ การช่วยพื้นที่หา “โจทย์” เพื่อไปให้ถึงการพัฒนาเด็กที่มีสุขภาวะที่ดีจึงจำเป็นต้องช่วยให้เกิดความชัดเจนในเป้าหมายปลายทางที่ไกลกว่าการทำแค่การบรรลุผลสำเร็จตามกิจกรรมและวัดผลได้ตามที่ระบุไว้ในโครงการฯ กล่าวง่าย ๆ อีกแบบหนึ่งคือ “เราไม่ได้ทำโครงการฯ เพื่อโครงการฯ แต่เราใช้โครงการฯ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพลเมืองในชุมชนของเรา”

3. **ใช้เป้าหมายเป็นผลลัพธ์ปลายทางเพื่อออกแบบกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย :** การใช้เป้าหมายใหญ่คือการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพให้แก่ชุมชน ผ่านการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีสุขภาวะและมีลักษณะ

อันพึงประสงค์ 6 ประการสามารถนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้น แต่ต้องมีกระบวนการในการชวนคุยอย่างต่อเนื่องในระหว่างการทำกิจกรรม เพราะการกลับมาทบทวนเป้าหมายบ่อยๆ จะทำให้คนทำงานมีทิศทางที่จะเดินไป

4. **ส่งเสริมการตีความ 3 ดีให้กว้างขวางและมีมิติที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน :** นอกจากนี้การตีความ 3 ดีคือ สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดี หากมีการตีความคำทั้ง 3 นี้ได้กว้างขวางก็จะมีขอบเขตการทำงานที่กว้างขึ้นเช่นกัน อาทิ การตีความสื่อดี หมายถึงสื่อวัตถุ และสื่อบุคคล หรือภูมิดีไม่ได้หมายถึงเฉพาะภูมิปัญญา แต่เป็นภูมิเท่าทันกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ก็จะทำให้งานพัฒนาประเด็นใหม่ๆ ได้เพิ่มขึ้น

5. **เพิ่มเติมเรื่องการสนับสนุนทางวิชาการให้แก่คนทำงานในพื้นที่ :** โครงการฯ มีการพัฒนาศักยภาพครูจากส่วนกลางเพียง 1 ครั้ง หากเป็นไปได้ควรส่งเสริมเรื่องการติดตามและสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ด้วยวิธีการโค้ช เพื่อไม่ต้องรอให้คนทำงาน “อ้อ” เมื่อจบโครงการฯ

6. **ความท้าทายการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปีที่ 2 คือการสร้างแตกต่างที่เฉพาะเจาะจงกับบริบทของแต่ละพื้นที่** โครงการฯ ต้องลงลึกในบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งตัวผู้ประสานงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรที่เกี่ยวข้อง จุดอ่อนจุดแข็ง และออกแบบโดยใช้เครื่องมือบางอย่าง ในการถอดบทเรียนครั้งนี้วิทยากรทดลองใช้เครื่องมือวิเคราะห์สมรรถนะในการทำงานด้วยคำถาม 6 ข้อ เพื่อพัฒนากิจกรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงกับต้นทุนที่แต่ละพื้นที่มีอยู่ เพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมที่ลึกซึ้งขึ้นๆ เรื่อยๆ

7. นอกจากนี้การทำงานด้านเด็กต้องมีกรอบทฤษฎีหรือหลักการทางด้านเด็ก (ที่มีความแตกต่างและหลากหลาย) ที่เข้ามาช่วยอธิบายตัวกิจกรรมที่ดำเนินการ ซึ่งจะทำให้การทำกิจกรรมแตกต่างหรือมีความหมายจากการทำกิจกรรมทั่วไปได้ และสามารถพัฒนาไปสู่การทำงานระดับนโยบายเรื่องการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยออกแบบสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในพื้นที่มากขึ้น พัฒนาให้เป็นหลักสูตรภายใต้ทฤษฎีนั้นๆ ได้

8. ใช้งานเป็นข้อมูลร่วมผลักดันนโยบายด้านเด็ก : การทำงานกับเด็กปฐมวัยยังสำคัญและจำเป็น และผลของการทำโครงการฯ นี้เป็นโอกาสที่ทำให้ผู้กำหนดนโยบายในระดับประเทศ ได้เห็นความสำคัญและลงทุนกับการพัฒนาเด็กเล็กที่มีสุขภาพะที่ดีและมีลักษณะอันพึงประสงค์ 6 ด้าน โครงการฯ สามารถนำเอาเนื้อหาและผลที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ เป็นข้อมูลยกระดับงานเชิงนโยบายของประเทศ โดยเฉพาะนโยบายอุดหนุนเด็กแรกเกิดถึง 6 ขวบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่สนับสนุนเงินเพียง 600 บาทต่อเดือนให้เด็ก ซึ่งไม่เพียงพออย่างยิ่ง

9. ส่งเสริมการทำงานกับเด็กในช่วงวัยอื่นๆ : โครงการฯ นี้สามารถเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กประถม หรือก่อนวัยรุ่น และเด็กวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไปจนถึง 15 ปีได้ ซึ่งน่าจะสามารถใช้โครงร่างของโครงการฯ นี้ เพียงแค่ต้องปรับโครงการฯ ใหม่เพื่อสอดคล้องกับวัยของกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยในทางนโยบายนั้นอาจจะต้องทำงานกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในพื้นที่มากขึ้น

ภาคผนวก

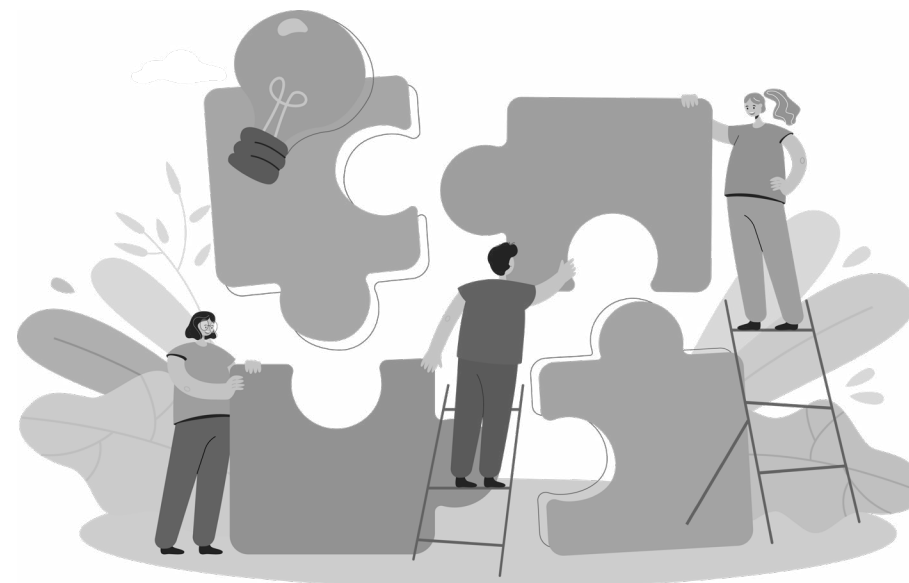
รายชื่อผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อถอดบทเรียนและเขียนรายงาน

“สามดี สามมิติการทำงานในสามพื้นที่ต้นแบบ (Triple 3s)”

พื้นที่หมู่ 3 บ้านลำต้นตอง ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บทบาทและ หน่วยงานในชุมชน
1	คุณวิไล เจริญเนตร	อดีตครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบล นิคมพัฒนา
2	คุณพิศษุ์พงษ์ แสงปิ่น	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านลำต้นตอง
3	พันตำรวจโทจำเริญ กันทาหงษ์	ประธานชมรมผู้สูงอายุหมู่ 3 บ้านลำต้นตอง และผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิ
4	คุณวัลลีย์ ธาแปง	ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีแม่บ้าน และประธานกลุ่มอสม.หมู่บ้าน
5	คุณพิศมัย แแบ่งใจ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านลำต้นตอง
6	คุณปรีชา วงศ์นาง	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ไม่ระบุ
7	คุณสุเมธ แก้วหลวง	
8	คุณวิรัตน์ ทั้นแก้ว	

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บทบาทและ หน่วยงานในชุมชน
9	คุณหิรัญ วงศ์นาง	ไม่ระบุ
10	คุณชัยยาคร จันทรไพฑูริ์วัน	สมาชิกเทศบาลตำบลห้วยทราย
11	คุณทองยศ แก้วหลวง	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน
12	คุณนารี อูปแก้ว	แม่บ้าน
13	คุณแสงอน เมืองแก้ว	แม่บ้าน

พื้นที่หมู่ 5 บ้านเกาะทราย ตำบลทากาศ อำเภอแม่กา
จังหวัดลำพูน

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บทบาทและ หน่วยงานในชุมชน
1	คุณบุญส่ง อินตะกาศ	ครู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทากาศ
2	คุณองอาจ ชัยชนะอานนท์	รองปลัดเทศบาลตำบลทากาศ
3	คุณจำเริญ ธิัญญะ	ผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลตำบลทากาศ
4	คุณนันทน์ภัส เจอกาศ	นักวิชาการศึกษา เทศบาลตำบล ทากาศ
5	คุณญาณี เรือนสิทธิ์	ครู วิทยฐานะชำนาญการ
6	คุณพิสมัย จันทร์กล้า	ครู วิทยฐานะชำนาญการ
7	คุณอชิรญา คำมากาศ	พนักงานเทศบาลตำบลทากาศ
8	คุณอภิสราริ นินฟอง	ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

พื้นที่หมู่ 7 บ้านชัยภูทอง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง
จังหวัดลำปาง

ที่	ชื่อ-นามสกุล	บทบาทและ หน่วยงานในชุมชน
1	คุณวารุณี เบ็งตา	ครู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลนิคมพัฒนา
2	คุณสรลดา แสนมโนวงศ์	หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลนิคมพัฒนา
3	คุณอรัญญา จันทรวินูร	รองนายกองค์การบริหารส่วน ตำบลนิคมพัฒนา
4	คุณอำพัน ฤทธิ์แก้ว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านชัยภูทอง
5	คุณแดง ยืนยง	ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย แม่อาสาสมัครในครอบครัว 3 ดี
6	คุณมานพ คำลือ	สมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบลนิคมพัฒนา บ้านชัยภูทอง

นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

3 ดี (สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี) หมายถึง การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงของเด็ก ครอบครัว ชุมชนและสังคม ประกอบด้วย

สื่อดี

หมายถึง สื่อที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดี มีสุขภาพวะ เช่น สื่อศิลปวัฒนธรรม เช่น ดนตรีพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน หุ่นเงา สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ขนม อาหารพื้นบ้าน ของเล่นพื้นบ้าน ตำนาน ประวัติศาสตร์ สื่อที่เป็นบุคคล ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และยังรวมถึงสื่อออนไลน์สมัยใหม่ สื่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม รวมถึงสื่อกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ เช่น การเล่นอิสระ กิจกรรมการเล่นต่างๆ ทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

พื้นที่ดี

หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคน มีส่วนร่วมในการออกแบบและใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งบุคคล ครอบครัว และชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสริมพลังซึ่งกันและกัน เป็นได้ทั้งพื้นที่สร้างสรรค์ทางกายภาพ ความคิด มีบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ผู้คนได้เรียนรู้ ซึ่งรวมถึงศูนย์เรียนรู้ เวิร์กสเปซแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือสถานที่ต่างๆ โดยอาจเป็นได้ถุนบ้าน ลานกิจกรรมในชุมชน ก็เป็นได้

ภูมิดี

หมายถึง ภูมิปัญญาในการฉลาดรู้ คือการมีทักษะในการคิด วิเคราะห์ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวเอง ครอบครัว และชุมชน สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ คำว่า “ภูมิดี” ยังหมายถึง การใช้ภูมิปัญญาของทุกฝ่ายในชุมชน ในการมีส่วนร่วมปกป้องดูแลและสร้างชุมชนร่วมกัน มีความมั่นใจและภูมิใจในเอกลักษณ์ของตน และของชุมชน

ครอบครัว 3 ดี

หมายถึง ครอบครัวตัวอย่างที่ใช้กระบวนการสื่อหรือพื้นที่สร้างสรรค์ ไปประยุกต์ใช้กับเด็กในครอบครัว และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของศพด. เช่น เป็นวิทยากรให้ความรู้หรือร่วมลงมือปฏิบัติ ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างสม่ำเสมอตลอดโครงการ สามารถบอกเล่า/อธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัวได้ และครอบครัวร่วมจัดพื้นที่สร้างสรรค์ในบ้าน เช่น มุมหนังสือ มุมเล่นอิสระ มุมการเรียนรู้ต่างๆ หรือพื้นที่เอื้อต่อกิจกรรมทางกาย

ชุมชน 3 ดี

หมายถึง ชุมชนที่ใช้สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดีอย่างเหมาะสม มีผลให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นชุมชนที่เอื้อต่อการดูแลเด็กอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ภายใต้ต้นทุนภูมิทางสังคมที่มีของชุมชนนั้นๆ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนนั้นๆ เช่น มีแหล่งเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กในชุมชน มีประเด็นขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพวะในชุมชนที่ส่งผลต่อเด็ก และครอบครัวร่วมกัน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย เด็กก่อนวัยเรียน สังกัดสำนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ดูแลเด็กตั้งแต่ 2.5-4 ปี

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 ดี

หมายถึง การเกิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน พ่อแม่ ผู้ปกครองในพื้นที่ มีการนำแนวทาง 3 ดี

สื่อดี หมายถึง สื่อการเรียนรู้/อุปกรณ์/กระบวนการ/กิจกรรม/ที่ครูผลิตขึ้นหรือเป็นวัสดุธรรมชาติ เพื่อทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้คิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง มีความปลอดภัยสำหรับเด็ก เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามช่วงวัย รวมถึงตัวบุคคล เช่น ตัวครู ผู้รู้ในชุมชน ก็นับเป็นสื่อดี ในความหมายนี้ด้วย

พื้นที่ดี หมายถึง เป็นพื้นที่ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่ร่วมกันทั้งครู เด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นตัวอย่างพื้นที่ที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ตัวอย่างพื้นที่เรียนรู้ เช่น มุมพัฒนาทักษะชีวิต มุมเรียนรู้ มุมการเล่น มุมการอ่าน พื้นที่อิสระสำหรับเด็กที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและเล่นอย่างสร้างสรรค์

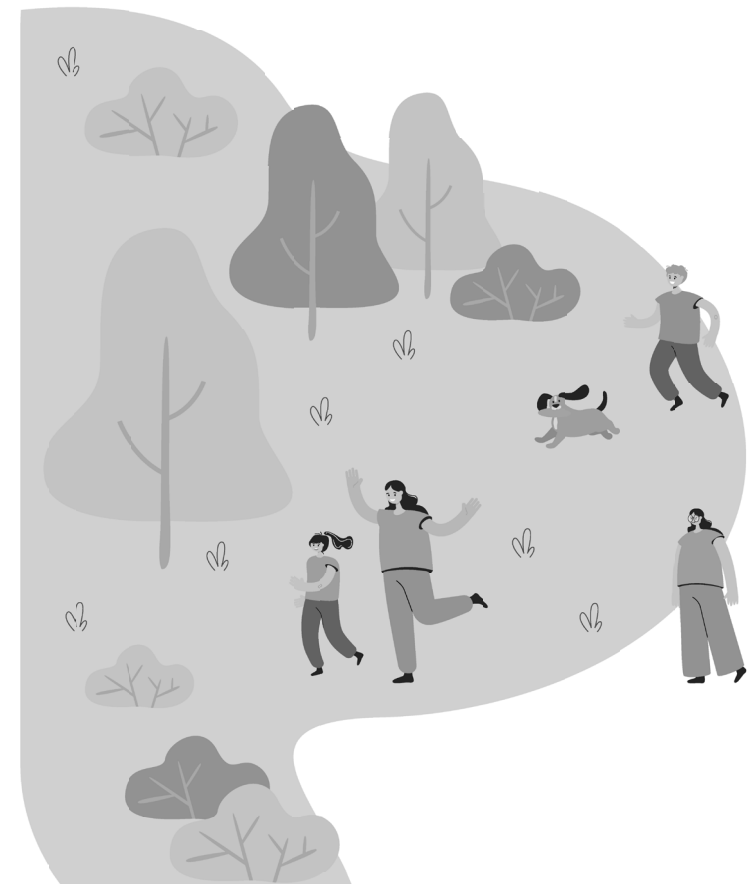
ภูมิดี หมายถึง มีการใช้ภูมิความรู้ / ภูมิปัญญา ในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ เด็กเกิดภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเอง รู้เท่าทัน มีความสามารถในการเรียนรู้ ในตนเองอย่างมีความสุขและมีสุขภาพดี

क्रमहत्त्वरर्य

หมายถึง กลุ่มครูปฐมวัยที่ได้เคยร่วมดำเนินงานโครงการมหัทत्तरर्य สื่อสร้างสรรค์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และได้นำกระบวนการกิจกรรมตามแบบ 3 ดี (สื่อดี พื้นที่ดี ภูมิดี) ไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของตนเอง

คณการทำงาน

หมายถึง คณะทำงานระดับชุมชนในการดำเนินงานของพื้นที่การทำงาน โดยครูแกนนำตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชนเป็นคณะทำงานเพื่อร่วมพัฒนากิจกรรมในพื้นที่การทำงานของตนเอง

บันทึก

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

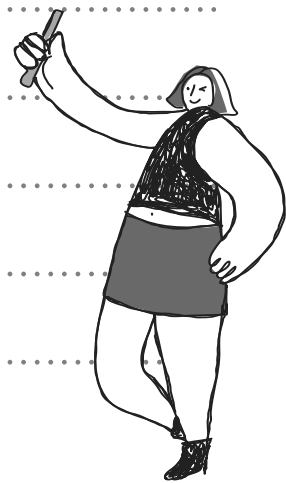
.....

.....

.....

.....

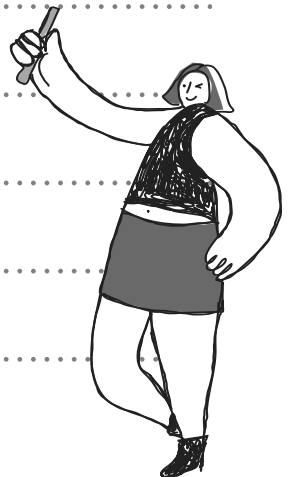
.....

บันทึก

Handwriting practice lines on page 208, consisting of 15 horizontal dotted lines.

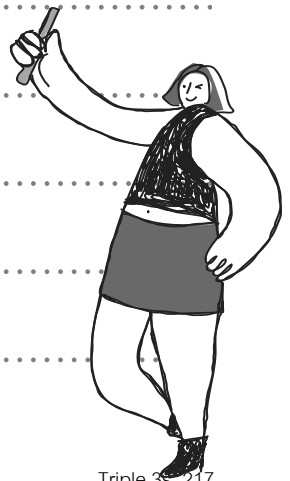
Handwriting practice lines on page 209, consisting of 15 horizontal dotted lines.

บันทึก

Handwriting practice lines on the left page, consisting of 18 horizontal dotted lines.

Handwriting practice lines on the right page, consisting of 18 horizontal dotted lines.

// การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ 3 ดี สำหรับเด็ก
เป็นการสร้างสุขภาวะที่ดี 4 ด้าน ได้แก่ **“กาย” “จิต
อารมณ์” “สังคม” “ปัญญา”** ด้วยแนวคิด 3 ดี
คือ **“สื่อดี” “พื้นที่ดี”** และ **“ภูมิดี”** ซึ่งทำให้เกิด
กระบวนการใช้สื่อ กิจกรรม ภูมิปัญญา และการ
พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนากระบวนการ
เรียนรู้ตามช่วงวัยของเด็กเล็ก **//**

“ ให้ทุกวันเป็นวันมหัศจรรย์ของเด็กเด็ก ”

